

Bouwstenen voor een nieuw naamrecht

Rapport van de Werkgroep
liberalisering naamrecht

April 2009

Inhoudsopgave

Samenvatting en aanbevelingen	6
1. Inleiding	18
2. De functies van de naam en de uitgangspunten van het naamrecht	20
2.1 Inleiding	21
2.2 De functies van de naam	21
2.3 Uitgangspunten van het naamrecht	22
2.4 Bekendheid bij de burger	24
3. De toepassing van het naamrecht in internationale gevallen	26
3.1 Inleiding	27
3.2 CIEC-namenverdragen en de Wet conflictenrecht namen	27
3.3 Rechtskeuze in geval van bi- of polypatride personen	29
3.3.1 Inleiding	29
3.3.2 Uitspraak Garcia Avello	29
3.3.3 Advies Staatscommissie voor het internationaal privaatrecht	30
3.3.4 Uitspraak Grunkin-Paul	30
3.3.5 Mogelijkheid van het doen van een rechtskeuze	31
3.4 Mannelijke en vrouwelijke verbuigingen van een buitenlandse geslachtsnaam	31
3.5 Namenreeks	32
3.5.1 Inleiding	32
3.5.2 Registratie naamgebruik in de GBA	32
3.5.3 Naamsverkrijging kinderen	34
3.5.4 Delen/volgen naamsvaststelling ouder	34
4. De keuze voor de geslachtsnaam van het kind	36
4.1 Inleiding	37
4.2 Huidige regeling	37
4.3 Kritiek op de huidige regeling	38
4.4 Amendement-Van der Laan	39
4.4.1 Inleiding	39
4.4.2 Uitbreiding keuzemogelijkheden	39
4.4.3 Wijze en moment van naamskeuze	39
4.4.4 Regeling bij het uitblijven van naamskeuze	40
4.4.5 Tot slot	40
4.5 Naamskeuze per kind of eenheid van naam in het gezin?	40
4.6 Het mogelijk maken van een dubbele geslachtsnaam	42
4.7 Procedure voor naamskeuze en regeling bij het uitblijven van naamskeuze	43
4.7.1 Inleiding	43
4.7.2 (Eenvoudige) wijziging geslachtsnaam gedurende bepaalde periode	44
4.7.3 Manieren om noodzaak gebruik vangnetnorm te verminderen	45
4.7.4 Alternatieven voor huidige vangnetnorm gehuwde ouders	47
4.7.5 Handhaven geslachtsnaam vader als vangnetnorm of dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde?	49
4.7.5.1 Handhaven geslachtsnaam vader als vangnetnorm	49
4.7.5.2 Dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm	49
4.7.5.3 Administratieve lasten	50
4.7.5.4 Afweging	51
4.7.6 Vangnetnorm ongehuwde ouders, adoptieouders en duomoeders	51
4.8 Postume erkenning en naamskeuze	52
Bijlage: Overzicht administratieve lasten	53

5. Wijziging van de geslachtsnaam	54
5.1 Inleiding	55
5.2 Huidige gronden en procedure voor geslachtsnaamswijziging	55
5.2.1 Huidige wijzigingsgronden	55
5.2.2 Huidige procedure	56
5.2.3 Gevolgen wijziging geslachtsnaam voor kinderen	57
5.2.4 Bijzondere voorzieningen voor geslachtsnaamswijziging: gezag en naturalisatie	57
5.3 Versoepeling van de gronden en procedure voor geslachtsnaamswijziging meerderjarigen?	58
5.3.1 Inleiding	58
5.3.2 Gronden geslachtsnaamswijziging meerderjarigen: ‘nee, tenzij’ of ‘ja, tenzij’?	58
5.3.3 Procedure voor geslachtsnaamswijziging meerderjarigen: via de Dienst Justis of op een andere wijze?	60
5.4 Geslachtsnaamswijziging minderjarigen (1-18 jaar)	60
5.4.1 Inleiding	60
5.4.2 Gronden	60
5.4.3 Procedure	61
5.5 Geslachtsnaamswijziging bij het verkrijgen van het Nederlanderschap	61
Bijlage: Schema geslachtsnaamswijziging	63
6. De voornaam	64
6.1 Inleiding	65
6.2 Voornaamgeving	65
6.2.1 Algemeen	65
6.2.2 Niet ongepast	65
6.2.3 Geen bestaande geslachtsnaam	66
6.3 Huidige voorwaarden en procedure voor voornaamswijziging	66
6.3.1 Huidige voorwaarden	66
6.3.2 Huidige procedure	67
6.4 Voorwaarden en procedure voornaamswijziging: op een andere voet verder?	68
6.4.1 Inleiding	68
6.4.2 Voorwaarden meerderjarigen: wel of geen voldoende gewichtige reden?	68
6.4.3 Procedure meerderjarigen: de rechter of een andere instantie?	68
6.4.4 Voornaamswijziging minderjarigen	69
6.5 Voornaamswijziging bij het verkrijgen van het Nederlanderschap	69
Bijlage: Schema voornaamswijziging	70
Geraadpleegde literatuur en documenten	71
Samenstelling Werkgroep liberalisering naamrecht	74

Naamrecht in vergelijkend perspectief: een quick scan

opgesteld o.l.v. prof. mr. G.R. de Groot, Universiteit Maastricht

Samenvatting en aanbevelingen

1. Inleiding

Het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen, ontwikkelingen op het gebied van de informatisering en de internationalisering van de samenleving hebben in de afgelopen jaren vragen en discussiepunten ten aanzien van het naamrecht opgeroepen. In verband daarmee heeft de Minister van Justitie op 6 februari 2008 de toezegging gedaan dat een aantal onderdelen van het naamrecht nader zal worden bezien. Hiertoe is de Werkgroep liberalisering naamrecht (hierna: Werkgroep) ingesteld. In dit rapport besteedt de Werkgroep aandacht aan verschillende aspecten van het naamrecht.

2. De functies van de naam en de uitgangspunten van het naamrecht

In hoofdstuk 2 omschrijft de Werkgroep de functies van de naam en formuleert zij de uitgangspunten die volgens haar aan het Nederlandse naamrecht ten grondslag behoren te liggen.

De functies van de naam

Een naam heeft zowel voor het individu als voor de samenleving belangrijke functies. De naam is in de eerste plaats een belangrijk onderdeel van de identiteit van een persoon (identiteitsfunctie). Voorts verschaft de naam de buitenwereld informatie over de drager, bijvoorbeeld tot welk familieverband, sekse of culturele of etnische groepering hij/zij behoort (informatiefunctie). Tot slot is de naam een middel om individuen van elkaar te onderscheiden ten behoeve van andere individuen maar ook voor de overheid (individualiserende functie). De identiteitsfunctie van de naam is de afgelopen decennia steeds belangrijker geworden terwijl het belang van de naam als identificatiemiddel voor de overheid en instellingen door de voortschrijdende automatisering en het gebruik van nummers, waaronder het burgerservicenummer, is afgenomen.

Uitgangspunten van het naamrecht

Overeenkomstig de functies van de naam en mensenrechtenverdragen dienen volgens de Werkgroep de volgende uitgangspunten aan het naamrecht ten grondslag te liggen:

- de naam is een belangrijk onderdeel van de identiteit van een persoon;
- het belang van het kind moet in het naamrecht gewaarborgd worden;
- gelijke behandeling van mannen en vrouwen;
- gelijke behandeling van kinderen geboren staande en buiten het huwelijk;
- gelijke behandeling van paren van verschillend en gelijk geslacht;

- de naam van een ander mag niet gedragen worden om te profiteren van diens imago;
- het belang van het maatschappelijk verkeer en een goed functionerende overheidsadministratie moet in het naamrecht gewaarborgd worden.

Naast de genoemde uitgangspunten dient in het naamrecht rekening te worden gehouden met de volgende factoren:

- conflictbeperking
- duidelijkheid en eenvoud
- beperking van lasten

Uit hoofdstuk 3 tot en met 6 zal blijken dat niet al deze uitgangspunten en factoren in een naamstelsel volledig tot hun recht kunnen komen. Het naamrecht is complex. Steeds dienen keuzes te worden gemaakt waaraan een afweging van de verschillende belangen ten grondslag ligt. De Werkgroep acht goede voorlichting aan de Nederlandse bevolking over het naamrecht, zeker na een aanpassing, van groot belang.

3. De toepassing van het naamrecht in internationale gevallen

In hoofdstuk 3 besteedt de Werkgroep aandacht aan een aantal problemen dat zich voordoet bij de toepassing van het naamrecht in internationale gevallen.

Rechtskeuze in geval van bi- of polypatride personen

Bij bi- of polypatriden (mensen die twee of meer nationaliteiten hebben) kan het gebeuren dat dezelfde persoon in de landen waarmee hij door nationaliteit verbonden is, onder verschillende namen geregistreerd staat. Hiervan kunnen deze personen veel hinder ondervinden in hun privé- en beroepsleven. Belangrijk in dit licht is een uitspraak die het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen op 2 oktober 2003 in de zaak Garcia Avello heeft gedaan. Deze heeft – kort gezegd – betrekking op een naamswijzigingsprocedure die in België was gestart door een persoon in verband met zijn kinderen die zowel de Spaanse als de Belgische nationaliteit hadden. Hij wilde dat zij een dubbele geslachtsnaam kregen (overeenkomstig het Spaanse recht) en dat was naar Belgisch recht niet mogelijk. Het Europese Hof van Justitie bepaalde dat de Belgische administratie bij het verzoek om naamswijziging rekening had moeten houden met de manier waarop de naam in het vreemde (Spaanse) recht wordt toegekend, ook al hadden de kinderen tevens de Belgische nationaliteit. Naar aanleiding van de bovenstaande uitspraak heeft de Nederlandse regering het Besluit geslachtsnaamswijziging aangepast, waardoor de geslachtsnaam van een kind dat naast de

Nederlandse nationaliteit de nationaliteit heeft van een andere EU-lidstaat of een derde staat kan worden gewijzigd in de geslachtsnaam die het kind volgens het recht van die andere staat heeft. De Werkgroep acht deze mogelijkheid te duur en omslachtig. Volgens de Werkgroep kan uit de uitspraak Garcia Avello worden afgeleid dat ouders ter gelegenheid van de geboorteaangifte van hun bipatride kind dat de nationaliteit van twee verschillende lidstaten bezit, moeten kunnen kiezen welk rechtsstelsel op de naamgeving van hun kind van toepassing is. Dit wordt bevestigd door een uitspraak van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch op 27 januari 2004.

Aanbeveling (1) De Werkgroep beveelt dan ook aan om de Wet conflictenrecht namen (artikel 1 lid 2 en artikel 2) aan te vullen met de mogelijkheid van het doen van een rechtskeuze ten aanzien van bi- of polypatride personen. Naast personen die de nationaliteit van twee of meer verschillende lidstaten bezitten, dient de rechtskeuzemogelijkheid ook te gelden voor personen die naast de nationaliteit van een EU-lidstaat, de nationaliteit van een derde staat bezitten en voor bi- of polypatride personen die niet EU-burger zijn. Een rechtskeuze moet kunnen worden gedaan bij bepaling van de naam bij geboorte en bij een wijziging in de persoonlijke staat van de betrokkene. Het moment en de wijze waarop een rechtskeuze kan worden gedaan, dienen aan te sluiten bij de regeling voor naamskeuze. Zie onder 4.

Mannelijke en vrouwelijke verbuigingen van een buitenlandse geslachtsnaam

In een aantal landen wordt de geslachtsnaam verbogen al naar gelang het geslacht, zoals in Griekenland, Polen en Rusland (bijv. Romanov/Romanova). Volgens het huidige Nederlandse naamrecht is een dergelijke verbuiging van de buitenlandse geslachtsnaam niet mogelijk. Dit kan problemen geven voor bipatride Nederlandse kinderen. Zij kunnen een naam krijgen die volgens het recht van de andere nationaliteit verwijst naar een andere sekse dan waartoe zij behoren. Soortgelijke problemen kunnen zich voordoen bij kinderen met enkel de Nederlandse nationaliteit indien zij nog banden hebben met het land van oorsprong of met de desbetreffende gemeenschap in Nederland.

Aanbeveling (2) De Werkgroep is van oordeel dat ook het probleem rondom vervoegingen van buitenlandse geslachtsnamen van bipatride Nederlandse kinderen, in belangrijke mate kan worden opgelost door de mogelijkheid om een rechtskeuze te doen. Het doen van een rechtskeuze biedt echter geen oplossing als ouders het recht van de andere nationaliteit niet op de geslachtsnaam van het kind van toepassing willen laten zijn of als het kind enkel de Nederlandse nationaliteit heeft. De Werkgroep beveelt daarom aan om, naast de mogelijkheid van een rechtskeuze bij bipatride Nederlandse kinderen, ouders de mogelijkheid te bieden om te verklaren dat zij willen dat de

buitenlandse geslachtsnaam wordt vervoegd op de manier zoals die in het land van herkomst gebruikelijk is. Dit sluit aan bij het Deense, Noorse en Zweedse stelsel. Het moment en de wijze waarop een verklaring kan worden afgelegd, moeten aansluiten bij de regeling voor naamskeuze. Zie onder 4.

Namenreeks

In sommige landen, zoals Afghanistan, Egypte en Somalië, hebben personen namenreeksen. Een namenreeks bestaat in het algemeen uit een eigennaam gevolgd door de naam van de vader en de naam van de grootvader. Namenreeksen sluiten niet goed aan bij het Nederlandse naamstelsel doordat zij geen onderscheid maken tussen één of meerdere voornamen en een geslachtsnaam.

Registratie naamgebruik in de GBA

Is een persoon afkomstig uit een land dat slechts namenreeksen kent, dan kan momenteel slechts een namenreeks in de GBA worden vermeld. Het hebben van een namenreeks kan voor de betrokkene problemen opleveren in het maatschappelijk verkeer. Hij moet namelijk in betrekkingen met andere burgers en (overheids-)instanties vaak een voornaam en een geslachtsnaam opgeven die hij niet heeft, bijvoorbeeld bij het openen van een bankrekening. Uit de literatuur blijkt dat regelmatig procedures worden gevoerd door personen die het niet eens zijn met de registratie van een namenreeks in de GBA.

Aanbeveling (3) De Werkgroep beveelt in beginsel aan om voor alle buitenlandse personen met een namenreeks de mogelijkheid te creëren om, naast hun officiële naam, in de GBA te laten registreren dat zij een gedeelte van de namenreeks als voornaam gebruiken en een gedeelte als geslachtsnaam. Buitenlandse personen met een namenreeks moeten voor henzelf en hun minderjarige kinderen bij de gemeente waar zij wonen een verzoek tot registratie van het naamgebruik kunnen indienen. In aansluiting bij artikel 1:5 lid 7 BW moeten minderjarigen vanaf zestien jaar zelf kunnen kiezen of zij in de GBA dit naamgebruik willen laten registreren. Naast een wijziging van de wet dienen voor deze registratie het Logisch Ontwerp GBA en de systemen van de afnemers van de GBA te worden aangepast. De Werkgroep is zich ervan bewust dat dit aanzienlijke kosten met zich meebrengt. Deze kosten zullen bij een uiteindelijke beslissing moeten worden meegewogen. De berekening daarvan gaat de expertise van de Werkgroep echter te buiten. Zij adviseert deze mogelijkheid in ieder geval bij een toekomstige aanpassing van het Logisch Ontwerp GBA in overweging te nemen.

Het naamgebruik dient aan te sluiten bij het Nederlandse naamstelsel. Dit betekent dat wanneer, zoals de Werkgroep in hoofdstuk 4 adviseert, in Nederland gekozen kan worden voor een dubbele geslachtsnaam maximaal twee delen van de namenreeks als geslachtsnaam mogen worden gebruikt.

Indien wordt besloten om het naamgebruik van personen met een namenreeks in de GBA te registreren en dat daarbij twee delen van de namenreeks als geslachtsnaam mogen gelden, dan moeten ook bij naamsvaststelling in het kader van naturalisatie of optie twee delen van de namenreeks als geslachtsnaam kunnen worden vastgesteld.

Naamsverkrijging kinderen

Problemen doen zich ook voor bij de naamsverkrijging van kinderen waarvan een van de ouders een namenreeks heeft. Wordt gekozen voor de naam van de ouder met een namenreeks dan krijgt het kind geen geslachtsnaam. De Werkgroep meent dat als een kind in Nederland wordt geboren en uitsluitend de vreemde nationaliteit heeft, eerst volgens het vreemde recht zijn naam moet worden bepaald. Betreft de naam die het kind verkrijgt een namenreeks, dan moeten de ouders in principe de mogelijkheid hebben om te verzoeken in de GBA het door hen gewenste naamgebruik te laten registreren.

Aanbeveling (4) Voor de situatie dat het in Nederland geboren kind zowel de vreemde als de Nederlandse nationaliteit heeft en het Nederlandse naamrecht van toepassing is, beveelt de Werkgroep aan om voor ouders wettelijk de mogelijkheid te creëren om door middel van een verklaring maximaal twee gedeelten uit de namenreeks van een van de ouders als geslachtsnaam voor het kind te laten vaststellen. In dat geval moet de ambtenaar van de burgerlijke stand een aparte akte van naamsvaststelling opmaken.

Delen/volgen naamsvaststelling ouder

Een ander probleem doet zich voor tengevolge van de huidige regel dat meerderjarige kinderen niet delen in de naamsvaststelling van hun ouder (artikel 1:7 lid 3 BW). Deze regel kan tot gevolg hebben dat wanneer zowel de ouder als zijn meerderjarige kind(eren) met een namenreeks zich tot Nederlander laten naturaliseren, tegen hun wens in, verschillende geslachtsnamen krijgen, namelijk ingeval het deel van de namenreeks dat de ouder als geslachtsnaam heeft laten vaststellen niet in de namenreeks van het meerderjarige kind voorkomt.

Aanbeveling (5) De Werkgroep beveelt aan de wet aan te passen zodat een meerderjarig kind dat zich heeft laten/laat naturaliseren dezelfde geslachtsnaam kan verkrijgen als zijn genaturaliseerde ouder. Heeft de ouder zich als eerste laten naturaliseren, dan moet het meerderjarige kind ter gelegenheid van zijn naturalisatie kunnen verzoeken om te delen in de naamsvaststelling van zijn ouder indien het deel dat de ouder als geslachtsnaam heeft laten vaststellen niet in zijn namenreeks voorkomt. Heeft het meerderjarige kind zich daarentegen als eerste laten naturaliseren en een andere geslachtsnaam verkregen dan zijn ouder, dan moet het kind alsnog (analoog aan artikel 5 lid 1 onder b Besluit geslachtsnaamswijziging) de Dienst Justis kunnen verzoeken om de naamsvaststelling van zijn ouder te volgen. Dit

soort verzoeken moeten momenteel binnen drie jaar na het bereiken van de meerderjarigheid worden ingediend (artikel 5 lid 2 Besluit geslachtsnaamswijziging). De Werkgroep meent dat deze termijn dient te vervallen. Tevens beveelt zij aan om de bovenstaande mogelijkheden eveneens te bieden bij optie.

4. De keuze voor de geslachtsnaam van het kind

Inleiding

Een binnen een huwelijk geboren kind kan door middel van naamskeuze de naam van de moeder krijgen. Wanneer geen naamskeuze wordt gedaan, krijgt het ingevolge de wet de naam van de vader. Op deze vangnetnorm wordt kritiek geleverd. In hoofdstuk 4 gaat de Werkgroep in op de vraag in hoeverre een wijziging van de huidige regeling omtrent de keuze voor de geslachtsnaam van kinderen wenselijk en/of noodzakelijk is. Hierbij komen aan de orde de mogelijkheid van naamskeuze per kind, van het kiezen voor een dubbele geslachtsnaam, de procedure voor naamskeuze en de regeling bij het uitblijven van naamskeuze.

Naamskeuze per kind of eenheid van naam in het gezin?

Het mogelijk maken van naamskeuze per kind geeft ouders meer keuzevrijheid. Het maakt bovendien compromissen mogelijk wanneer beide ouders hun geslachtsnaam aan hun kinderen willen doorgeven. De kans op conflicten kan zodoende worden verlaagd en de kans dat ook de vrouw haar geslachtsnaam aan de volgende generatie kan doorgeven, vergroot. Daarnaast kan worden gezegd dat de eenheid van naam in het gezin reeds niet aanwezig is omdat ouders in Nederland bij huwelijk of geregistreerd partnerschap formeel hun eigen geslachtsnaam houden. Verder hebben ook de kinderen in sommige gezinnen verschillende namen als gevolg van (echt)scheiding en een nieuwe relatie van hun ouders.

Het voornaamste argument om juist vast te houden aan het uitgangspunt van eenheid van naam in het gezin betrof tot nu toe het belang van het kind. Het dragen van dezelfde naam door een kind als zijn broers en zussen onderstreep de band met hen. Het drukt ook naar buiten toe hun onderlinge verbondenheid uit.

Twee opties (6) In het licht van het voorgaande, meent de Werkgroep dat twee opties overblijven.

- De wet biedt ouders de mogelijkheid om per kind naamskeuze te doen. Wanneer ouders voor hun tweede of volgende kind geen keuze maken, geldt de naamskeuze die zij ten aanzien van hun eerste kind hebben gedaan.
- De wetgever handhaaft het uitgangspunt van eenheid van naam tussen volle broertjes en zusjes.

De Werkgroep meent dat een afweging van de argumenten met betrekking tot deze twee opties dermate nauw verweven is met een visie op maatschappelijke kernwaarden dat deze een politieke keuze vergt.

De Werkgroep adviseert de wetgever om, indien gekozen wordt voor het handhaven van het uitgangspunt van eenheid van naam in het gezin, duidelijkheid te verschaffen over de al dan niet onverkorte gelding van dit uitgangspunt voor de situatie van de adoptie van elkaars kinderen door duomoeders.

Het mogelijk maken van een dubbele geslachtsnaam

Aanbeveling (7) De Werkgroep beveelt aan om de keuzemogelijkheden te verruimen door ouders de mogelijkheid te geven om naast de geslachtsnaam van de vader of die van de moeder te kiezen voor een combinatie van de geslachtsnamen van de vader en de moeder in een vrij te bepalen volgorde. De mogelijkheid van het kiezen voor een dubbele geslachtsnaam dient ook te gelden voor de moeder en haar (vrouwelijke of mannelijke) partner die het gezag als bedoeld in artikel 1:253sa BW (zullen) uitoefenen¹ én voor adoptieouders, ongeacht of zij van verschillend of gelijk geslacht zijn.

De invoering van een dubbele geslachtsnaam biedt beide ouders de mogelijkheid om hun band met hun kind te bevestigen. Ook wordt daarmee tot uitdrukking gebracht dat het kind bij de familie van beide ouders hoort. Daarnaast kan deze extra keuzemogelijkheid conflictverminderend werken omdat een compromis mogelijk is wanneer beide ouders graag hun geslachtsnaam willen doorgeven. Bovendien sluit deze mogelijkheid aan bij een ontwikkeling die binnen Europa en het Koninkrijk te signaleren is in de richting van de erkenning van een dubbele geslachtsnaam.

Aanbeveling (8) Ingeval de vader en/of de moeder of diens partner reeds een dubbele geslachtsnaam heeft (hebben) en wordt gekozen voor een combinatie, beveelt de Werkgroep aan dat slechts één, vrij te kiezen, deel van hun dubbele naam aan hun kind mag worden doorgegeven. De Werkgroep merkt op dat samengestelde geslachtsnamen die een ondeelbare entiteit vormen, zoals Fentener van Vlissingen of Ten Houte de Lange, in zijn geheel aan de volgende generatie moeten kunnen worden doorgegeven.

¹ Dit betreft de situatie van een staande het huwelijk of geregistreerd partnerschap geboren kind terwijl de partner (echtgenoot of geregistreerde partner) niet de ouder is (lees: een moeder met een duomoeder dan wel een moeder met een geregistreerde mannelijke partner die het kind niet heeft erkend). De ouder en de partner oefenen dan van rechtswege gezamenlijk gezag uit, tenzij het kind tevens in familierechtelijke betrekking staat tot een andere ouder.

Aanbeveling (9) Ten aanzien van het naamgebruik van echtgenoten en geregistreerde partners die in toekomstige generaties een dubbele geslachtsnaam hebben, merkt de Werkgroep het volgende op. De Werkgroep meent dat ook in het geval een persoon in een toekomstige generatie een dubbele geslachtsnaam heeft, hij/zij de naam van zijn/haar (ex-)echtgeno(o)t(e) of (ex-)geregistreerde partner al dan niet in combinatie met zijn/haar eigen naam moet kunnen voeren. Zij beveelt aan dit mogelijk te maken. Dit kan ertoe leiden dat de naam die een persoon in het maatschappelijk verkeer voert uit vier delen bestaat. Dat betekent wat betreft de Werkgroep dat tevens mogelijk wordt gemaakt om slechts één deel van de eigen dubbele naam in combinatie met één deel of de gehele naam van de partner te voeren (twee of drie delen). Verder moet de wet de mogelijkheid bieden om de volledige eigen (dubbele) naam in combinatie met één deel van de dubbele naam van de partner te voeren (twee of drie delen). Dit zal vermoedelijk wel een belangrijke kostenpost betekenen, omdat het een aanpassing van het Logisch Ontwerp GBA en de systemen van de afnemers van de GBA vergt.

Aanbeveling (10) De Werkgroep beveelt aan om adoptieouders nog een extra keuzemogelijkheid te bieden. Zij moeten ter gelegenheid van de adoptie ervoor kunnen kiezen om aan een van hun beider geslachtsnamen de oorspronkelijke naam van het adoptiekind toe te voegen. In Denemarken, Duitsland, Engeland en Noorwegen bestaat een vergelijkbare regeling. Op deze wijze kan de band van het kind met de oorspronkelijke ouders en, indien aan de orde, de cultuur van het land van herkomst als onderdeel van zijn identiteit desgewenst beter worden vastgehouden.

Procedure voor naamskeuze en regeling bij het uitblijven van naamskeuze

De kritiek ten aanzien van de huidige regeling omtrent naamskeuze richt zich met name op de regel dat kinderen bij het uitblijven van naamskeuze door gehuwde ouders van rechtswege de geslachtsnaam van de vader krijgen. Deze regel betekent een ongelijke behandeling van mannen en vrouwen. Daarnaast bemoeilijkt het tijdstip en de wijze waarop volgens de huidige regeling naamskeuze moet worden gedaan (zie hierna), het doen van naamskeuze voor de geslachtsnaam van de moeder.

De Werkgroep merkt allereerst op dat het de verantwoordelijkheid van de ouders is om te bepalen welke geslachtsnaam hun kind zal krijgen. Naamgeving is voor een kind immers een belangrijke stap naar het verwerven van zijn identiteit. Ouders moeten hun uiterste best doen om daar in onderling overleg uit te komen. De overheid kan het nemen van deze verantwoordelijkheid evenwel faciliteren.

(Eenvoudige) wijziging geslachtsnaam gedurende bepaalde periode
Wanneer de gekozen geslachtsnaam gemakkelijker kan

worden gewijzigd na de geboorteaangifte, kan dat de eventuele spanning in de situatie rondom de naamskeuze verminderen. De Werkgroep beveelt in dit verband aan om het volgende wijzigingssysteem in te voeren.

Aanbeveling (11) Wanneer ouders na de vaststelling van de geslachtsnaam het met elkaar eens zijn dat het kind een andere geslachtsnaam dient te hebben (binnen de vier mogelijkheden: naam van vader of moeder, dubbele geslachtsnaam met naam vader of moeder als eerste), moet naar het oordeel van de Werkgroep gedurende een bepaalde periode na de geboorte van het kind de mogelijkheid bestaan om op een eenvoudige wijze de geslachtsnaam van het kind éénmaal te wijzigen en wel door middel van een gezamenlijk verzoek aan de ambtenaar van de burgerlijke stand. Deze mogelijkheid dient ook te bestaan in het geval dat de andere ouder is overleden², wegens een geestelijke stoornis onder curatele staat of ten aanzien van hem/haar een mentorschap is ingesteld (vgl. artikel 1:5 lid 9 BW). Verder meent de Werkgroep dat als de ouders ernstige onenigheid hebben over de door het kind verkregen geslachtsnaam, zij gedurende die periode het geschil aan de rechter moeten kunnen voorleggen. Dit 'systeem' geeft spijtoptanten de ruimte om de situatie te 'herstellen'. Het maakt het voor ouders beter mogelijk om een eventueel conflict aan de rechter voor te leggen. Het bovenstaande systeem dient eveneens te gelden voor adoptieouders en de ouder en zijn partner die het gezag als bedoeld in artikel 1:253sa BW uitoefenen.

Hoe lang duurt die periode na de geboorte waarbinnen de geslachtsnaam eenvoudig kan worden gewijzigd? Vanwege het recht van het kind op behoud van zijn identiteit waaronder zijn naam, is de Werkgroep van mening dat de naam in beginsel vast moet staan op het moment dat de naam een wezenlijk onderdeel uitmaakt van de identiteit van een kind. Er is wel gezegd dat dit het geval is als het kind de leeftijd van vier jaar heeft bereikt, zijnde de leeftijd waarop het kind naar de basisschool gaat. Wellicht is dat tegenwoordig in verband met het gebruik van de kinderopvang al wat eerder het geval. Vanaf een jaar of twee weten kinderen in de regel al hun voornaam. Om ervoor te zorgen dat de (gerechtelijke) procedure tijdig is afgerond, acht de Werkgroep het opportuun dat een verzoek om naamswijziging bij de ambtenaar van de burgerlijke stand tijdig wordt ingediend en een eventuele gerechtelijke procedure tijdig aanhangig wordt gemaakt. Te denken is aan een periode van één jaar.

² Hieronder wordt mede begrepen de situatie dat na een vermissing sprake is van een akte van overlijden in de zin van artikel 1:41 7 BW (na inschrijving door de ambtenaar van de burgerlijke stand van een rechterlijke beschikking, houdende verklaring dat er een rechtsvermoeden van overlijden bestaat).

Aanbeveling (12) De Werkgroep is van oordeel dat de mogelijkheid om een conflict over bovengenoemde naamswijziging aan de rechter voor te leggen, expliciet in de wet moet worden opgenomen.

Aanbeveling (13) Naast de mogelijkheid om de geslachtsnaam gedurende een bepaalde periode na de geboorte te wijzigen, beveelt de Werkgroep aan om in het geval de naamskeuze al is gedaan vóór de geboorte (al dan niet bij een erkenning voor de geboorte), herstel van de naamskeuze op gemeenschappelijk verzoek mogelijk te maken bij de gemeente waar de eerste naamskeuze is gedaan. Herstel behoort naar het oordeel van de Werkgroep ook mogelijk te zijn bij de geboorteaangifte, maar ook nu alleen op gemeenschappelijk verzoek van de ouders.

Aanbeveling (14) Daarnaast beveelt de Werkgroep aan om in geval van een erkenning voorafgaande aan de geboorte, naamskeuze mogelijk te maken bij gelegenheid van de geboorteaangifte.

Manieren om noodzaak gebruik vangnetnorm te verminderen
Naast de naamskeuze per kind en de dubbele geslachtsnaam, kan ook een schriftelijke naamskeuze het gehuwde ouders gemakkelijker maken om naamskeuze te doen, zodat gebruik van de vangnetnorm in minder gevallen nodig is. Thans geldt de eis dat gehuwde ouders in persoon voor de ambtenaar van de burgerlijke stand moeten verschijnen om een verklaring af te leggen, uiterlijk bij de geboorteaangifte (binnen drie dagen na de geboorte). Dit is mogelijk voor een moeder in haar kraamtijd problematisch. De moeder kan de aangever weliswaar machtigen om namens haar naamskeuze te doen, maar dat kan slechts door middel van een notariële akte.

Aanbeveling (15) De Werkgroep beveelt aan om in ieder geval voor gehuwde ouders een schriftelijke naamskeuze mogelijk te maken. Dit bevordert dat aanstaande ouders hun verantwoordelijkheid nemen en zorgvuldig tot een naamskeuze komen en kan de administratieve lasten beperken. Bovendien sluit het mogelijk maken van een schriftelijke naamskeuze aan bij de regeling van erkenning waarbij de schriftelijke toestemming van de moeder ook voldoende is. De Werkgroep ziet niet in waarom voor naamskeuze zwaardere eisen zouden moeten gelden dan voor erkenning dat het ontstaan van familierechtelijke betrekkingen tot gevolg heeft. De schriftelijke verklaring moet vergezeld worden van een kopie van een geldig legitimatiebewijs. Terzake kan een standaardformulier worden ontwikkeld.

Aanbeveling (16) De Werkgroep is van oordeel dat schriftelijke naamskeuze ook mogelijk moet worden bij erkenning en voor de ouder en zijn echtgenoot of geregistreerde partner die niet de ouder is en die gezamenlijk

gezag als bedoeld in artikel 1:253sa BW over een kind (zullen) uitoefenen. Bij erkenning bestaat onder het huidige recht de vreemde situatie dat voor de erkenning zelf een schriftelijke toestemming van de moeder voldoende is, terwijl voor de keuze voor de geslachtsnaam een verklaring van de moeder in persoon is vereist waarvoor een bezoek aan het gemeentehuis nodig is.

Een andere wijze waarop de overheid ouders bij het nemen van hun verantwoordelijkheid tot het doen van naamskeuze kan faciliteren, betreft de mogelijkheid van uitstel van naamskeuze voor de duur van bijvoorbeeld een maand. Dit betekent dat het kind gedurende die periode een voorlopige naam krijgt of zelfs geen naam. De Werkgroep acht dit niet nodig gelet op de voorgestelde mogelijkheid om gedurende een jaar na de geboorte de geslachtsnaam op een eenvoudige wijze te kunnen wijzigen.

Alternatieven voor huidige vangnetnorm gehuwde ouders

Naar aanleiding van de kritiek op de huidige vangnetnorm voor gehuwde ouders heeft de Werkgroep diverse alternatieven bekeken. Alternatieven als de loting, jongens de naam van de vader en meisjes de naam van de moeder en de rechterlijke beslissing als vangnetnorm wijst de Werkgroep af. Als belangrijk bezwaar tegen de naam van de moeder als vangnetnorm voor gehuwde ouders kan worden genoemd dat het ongelijkheid handhaaft, ditmaal ten nadele van de vader. Wordt op grond van gelijke behandeling van mannen en vrouwen gekozen voor een alternatieve oplossing, dan zou deze bij voorkeur geen machtspositie moeten toekennen aan de andere partij, in casu de moeder. Na ampele overwegingen meent de Werkgroep dan ook dit alternatief te moeten afwijzen.

Twee opties (17) De Werkgroep is van oordeel dat twee opties overblijven ten aanzien van de vangnetnorm voor gehuwde ouders, te weten:

- het handhaven van de geslachtsnaam van de vader als vangnetnorm met versterking van de positie van de gehuwde moeder bij naamskeuze;
- de dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm met het zo veel mogelijk verminderen van de administratieve lasten die daaruit voortvloeien.

Het voordeel van het handhaven van de geslachtsnaam van de vader als vangnetnorm voor gehuwde ouders is dat dit wettelijke voorkeursysteem zo veel mogelijk aansluit bij de keuzes van de Nederlandse burger volgens de huidige praktijk. In ongeveer 95% van de gevallen krijgt een kind momenteel de naam van de vader. Niet iedereen is geïnteresseerd in een discussie over het naamrecht en het gelijkheidsbeginsel. Het huidige systeem is makkelijk voor ouders en geeft relatief weinig administratieve lasten. Zij hoeven in het overgrote deel van de gevallen immers geen

expliciete keuze te maken.

Wordt ervoor gekozen de geslachtsnaam van de vader als vangnetnorm te handhaven, dan is de Werkgroep van oordeel dat de positie van de gehuwde moeder bij naamskeuze wel moet worden versterkt. Dit kan geschieden door de hiervoor genoemde maatregelen (eenvoudige wijzigingsmogelijkheid 0-1 jaar, schriftelijke naamskeuze, naamskeuze per kind, dubbele geslachtsnaam).

Hoewel de bovengenoemde maatregelen de positie van de gehuwde vrouw versterken, betekent het handhaven van de huidige vangnetnorm voor gehuwde moeders wel een blijvende ongelijke behandeling en achterstand. Daar staat tegenover dat ongehuwde moeders op hun beurt een voorsprong hebben omdat hun geslachtsnaam aan het kind wordt doorgegeven wanneer ongehuwde ouders het onderling niet eens worden of geen keuze maken (artikel 1:5 lid 2 BW). Gezien het percentage kinderen dat binnen en buiten huwelijk wordt geboren (in 2007 60% resp. 40%), kan gesproken worden van een zeker evenwicht.

Het kiezen van de dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm voor gehuwde ouders betekent gelijkberechtiging van man en vrouw. Als voornaamste argument tegen deze vangnetnorm is aangevoerd dat deze wettelijke voorziening niet aansluit bij de keuze van de Nederlandse bevolking volgens de huidige praktijk. Ouders die een dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde niet wensen, moeten expliciet naamskeuze doen. Dit betreft naar verwachting het merendeel van de ouders. De vangnetregeling leidt zodoende tot extra administratieve lasten voor de burger en de overheid. Daarnaast is de Nederlandse samenleving op dit moment nog niet goed bekend met een naamrecht waarin kinderen de geslachtsnaam van beide ouders kunnen dragen. Aan deze nieuwe mogelijkheid zal de Nederlandse bevolking moeten wennen.

Tegen het bovenstaande kan volgens de Werkgroep worden ingebracht dat het risico dat de regeling tot extra administratieve lasten voor de burger leidt, beperkt is (zie hierna). Bovendien kan ook worden aangevoerd dat waar het beginsel van gelijke behandeling in het geding is, een beperkt risico op toename van administratieve lasten niet snel zal opwegen tegen het belang dat gehecht moet worden aan gelijke behandeling. Het is niet ondenkbaar dat de dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm (initieel) op bedenkingen zal stuiten in de samenleving, gezien de populariteit van de naam van de vader en de relatieve onbekendheid met een naamrecht waarin kinderen de naam van beide ouders dragen. De Werkgroep wijst er evenwel op, dat de voorgestelde vangnetnorm geen afbreuk doet aan de vrijheid om de naam van de vader te kiezen. De vangnetnorm ziet immers slechts op de (uitzonderlijke) situatie waarin geen keuze gemaakt wordt. Daarnaast draagt de dubbele geslachtsnaam

in alfabetische volgorde als vangnetnorm bij aan de gelijke behandeling van geslachten. Dit gegeven acht de Werkgroep van een zodanig belang, dat aan dergelijke bedenkingen vanuit de samenleving niet een doorslaggevend betekenis moet worden toegekend.

Administratieve lasten

Bij de discussie over de vangnetnorm voor gehuwde ouders zijn de administratieve lasten van belang. Wanneer de schriftelijke naamskeuze (met te downloaden standaardformulier) en de digitale geboorteaangifte worden ingevoerd, zal het argument van de administratieve lasten bij de keuze voor de vangnetnorm steeds minder overtuigend zijn. Daarbij neemt de Werkgroep in aanmerking dat in de leeftijdscategorie 20-45 jaar 96% van de mensen gebruik maakt van internet. Zie het overzicht van administratieve lasten achter hoofdstuk 4.

Afweging

De Werkgroep heeft uitvoerig gediscussieerd over de zojuist besproken opties onder meer in het licht van de uitgangspunten genoemd in hoofdstuk 2. Dit heeft echter niet geleid tot een eensluidend oordeel. De verhouding tussen de mate waarin het gelijkheidsbeginsel wordt aangetast en het doel dat met de aantasting wordt gediend, wordt verschillend beoordeeld.

Vangnetnorm ongehuwde ouders, adoptieouders en duomoeders

Indien bij ongehuwde ouders naamskeuze uitblijft, krijgt het kind volgens de huidige regeling de geslachtsnaam van de moeder. Ook bij deze regeling kunnen vanuit het oogpunt van gelijke behandeling van man en vrouw vraagtekens worden gezet nu deze in feite een vetorecht voor de moeder inhoudt. De Werkgroep acht deze vangnetnorm gerechtvaardigd bij postnatale erkenning en gerechtelijke vaststelling van het vaderschap. Het kind heeft namelijk in deze situaties op het moment dat familierechtelijke betrekkingen met de vader ontstaan al de geslachtsnaam van de moeder. Ook acht zij deze vangnetnorm gerechtvaardigd bij prenatale erkenning tegen de wil van de moeder. Het toekennen aan het kind van een geslachtsnaam tegen de wil van de moeder gaat in de ogen van de Werkgroep in deze situaties te ver en zou een achteruitgang van de positie van de moeder betekenen.

Aanbeveling (18) In het geval dat als vangnetnorm voor gehuwde ouders een dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde wordt gekozen, beveelt de Werkgroep aan om in geval van erkenning voorafgaande aan de geboorte of binnen drie dagen (termijn voor geboorteaangifte) na de geboorte met toestemming van de moeder, daarbij aan te sluiten. De Werkgroep ziet in deze gevallen geen reden om daarvan af te wijken en niet te kiezen voor een seksneutrale oplossing. Dit geldt ook voor de regeling van de verkrijging van de geslachtsnaam van adoptiekinderen.

In het geval de moeder en haar vrouwelijke of mannelijke partner die het gezag als bedoeld in artikel 1:253sa BW uitoefenen, geen overeenstemming kunnen bereiken over de naamskeuze, dan is vanzelfsprekend de naam van de moeder de vangnetnorm, omdat in deze situatie geen sprake is van twee juridische ouders.

Postume erkenning en naamskeuze

Als een kind levenloos ter wereld komt, terwijl de ouders niet zijn gehuwd en het niet voor de geboorte is erkend, heeft het geen juridische vader. Het kan dan niet de naam van de 'vader' krijgen. In verband met artikel 1:2 BW is postume erkenning niet mogelijk, omdat het kind dat levenloos ter wereld komt, geacht wordt nooit te hebben bestaan. Het kind heeft in een dergelijke situatie steeds de naam van de moeder.

Aanbeveling (19) De Werkgroep beveelt aan om postume erkenning als naamskeuze in een dergelijke situatie mogelijk te maken. In geval van '253sa BW-situaties' waarin sprake is van een moeder en een duomoeder ofwel een kind geboren staande een geregistreerd partnerschap terwijl de man het kind niet erkent, meent de Werkgroep dat door de partners ook naamskeuze kan worden gedaan wanneer een kind levenloos ter wereld komt.

5 en 6. Wijziging van de geslachtsnaam en de voornaam

In hoofdstuk 6 staat de Werkgroep stil bij de voornaamgeving. In de hoofdstukken 5 en 6 gaat de Werkgroep verder in op naamswijziging. In dat verband speelt de vraag of de huidige voorwaarden en procedure gehandhaafd moeten blijven. Omwille van de overzichtelijkheid zijn deze hoofdstukken in deze samenvatting bij elkaar genomen.

Voornaamgeving

Ten aanzien van de voornaamgeving heeft de Werkgroep de huidige beperkingen bekeken, te weten dat de voornaam niet ongepast mag zijn en geen bestaande geslachtsnaam mag zijn, tenzij deze tevens een gebruikelijke voornaam is.

De Werkgroep is van oordeel dat het begrip 'ongepast' in beginsel niet nader in de wetgeving dient te worden geconcretiseerd, maar dat, zoals ook nu reeds het geval is, aan het oordeel van de ambtenaar van de burgerlijke stand (zo nodig) de rechter moet worden overgelaten of een voornaam ongepast is. Het begrip 'ongepast' is namelijk sterk aan maatschappelijke veranderingen en invloeden van buitenlandse naamgewoonten onderhevig. Volgens de Werkgroep is echter wel een grens aan te geven ten aanzien van de vorm van de voornaam. Zo dienen ; , ; , speciale tekens als @ en cijfers in de voornaam als 'ongepast' niet

geaccepteerd te worden, omdat dit tot te veel verwarring leidt over hoe de voornaam moet worden uitgesproken. Het wettelijk maximeren van het aantal voornamen acht de Werkgroep niet wenselijk. Wel kan zij zich voorstellen dat vooral vanuit het belang van het kind bezien het geven van een zeer groot aantal voornamen, bijvoorbeeld meer dan tien, in beginsel als ongepast wordt beschouwd.

Aanbeveling (20) De Werkgroep beveelt aan om de voorwaarde dat de voornaam geen bestaande geslachtsnaam mag zijn, tenzij deze tevens een gebruikelijke voornaam is, niet langer te stellen. De Werkgroep is van oordeel dat deze voorwaarde willekeur inhoudt. Het leidt ertoe dat bepaalde geslachtsnamen wel als voornaam worden geaccepteerd, bijvoorbeeld Hartog en Boelhouwer, en anderen niet, terwijl ook de geaccepteerde namen niet altijd door iedereen direct als voornaam herkend zullen worden. In de praktijk klemt deze voorwaarde met name bij personen die een zogenaamde patroniem als voornaam aan hun kind willen geven (de voornaam van de vader in genitiefvorm zoals Gerards of Gerardszoon). Bovendien is volgens de Werkgroep de ratio achter deze wettelijke voorwaarde, het voorkomen dat dubbele geslachtsnamen via een sluiproute worden verkregen, achterhaald onder meer vanwege de huidige administratiesystemen.

Wijziging van de voornaam en de geslachtsnaam

Bij de beantwoording van de vraag of de huidige voorwaarden en procedure voor de wijziging van de voornaam en de geslachtsnaam gehandhaafd moeten blijven, maakt de Werkgroep in de hoofdstukken 5 en 6 een onderscheid tussen meerderjarigen en minderjarigen. Hieronder geeft de Werkgroep haar aanbevelingen hieromtrent weer.

Voorwaarden naamswijziging meerderjarigen

Op dit moment is een wijziging van de voornaam en geslachtsnaam alleen mogelijk als sprake is van gegronde redenen. Zowel ten aanzien van de wijziging van de voornaam als de geslachtsnaam van meerderjarigen heeft de Werkgroep overwogen dat het belang van de naam als identificatiemiddel voor overheid en instellingen door het gebruik van nummers, zoals het burgerservicenummer, is afgenomen, terwijl voor het individu zelf de naam een belangrijk onderdeel is van zijn identiteit.

Het bovenstaande leidt er volgens de Werkgroep toe dat een meerderjarige meer vrijheid kan worden geboden om over zijn voornaam te beslissen.

Aanbeveling (21) De Werkgroep beveelt aan dat een meerderjarige éénmaal zijn voornaam mag wijzigen zonder een reden op te geven. Het verzoek hoeft slechts getoetst te worden aan de voorwaarde dat de gevraagde voornaam niet ongepast mag zijn. Ook moet de voornaam steeds kunnen worden teruggewijzigd in de oorspronkelijke voornaam.

Om een zekere continuïteit van de voornaam in verband met het belang van het maatschappelijk verkeer te waarborgen, dient in geval van een volgende gewenste wijziging sprake te zijn van een gewichtige reden. Een dergelijk systeem wordt ook in Zweden gehanteerd.

Ten aanzien van de geslachtsnaam is de Werkgroep echter van oordeel dat het huidige uitgangspunt dat geslachtsnaamswijziging slechts wordt toegestaan indien daarvoor gegronde redenen bestaan, 'nee, tenzij', moet worden gehandhaafd. De geslachtsnaam is namelijk niet alleen aan de persoon zelf gebonden maar wordt gedeeld met andere familieleden. De geslachtsnaam geeft aan tot welk familieverband een persoon behoort en bepaalt zijn afkomst en geschiedenis.

Aanbeveling (22) De Werkgroep beveelt evenwel aan het 'tenzij' te verruimen. Het huidige stelsel is naar het oordeel van de Werkgroep te rigide en doet onvoldoende recht aan het uitgangspunt dat de naam een belangrijk onderdeel is van de identiteit van een persoon. In het licht van het voorgaande doet de Werkgroep ten aanzien van het Besluit geslachtsnaamswijziging de volgende (deel)aanbevelingen.

Aanbeveling (22a) De Werkgroep beveelt aan om de volgende gronden toe te voegen.

- Op verzoek van een meerderjarige geadopteerde dient de geslachtsnaam te worden teruggewijzigd in zijn oorspronkelijke naam of te worden gewijzigd in een dubbele geslachtsnaam bestaande uit de oorspronkelijke geslachtsnaam in combinatie met de door adoptie verworven geslachtsnaam;
- Op verzoek van een meerderjarige dient de geslachtsnaam te worden teruggewijzigd in de oorspronkelijke geslachtsnaam indien deze op grond van het Besluit geslachtsnaamswijziging of in het kader van naturalisatie/optie is gewijzigd;
- Op verzoek van een meerderjarige dient de geslachtsnaam te worden gewijzigd in een dubbele geslachtsnaam bestaande uit een combinatie van de naam van beide ouders indien zijn ouders van deze mogelijkheid geen gebruik hebben gemaakt. Datzelfde geldt mutatis mutandis wanneer een meerderjarige met een dubbele geslachtsnaam enkel de naam van zijn vader óf moeder wil dragen.

Als knelpunt ten aanzien van het huidige stelsel wordt momenteel in de praktijk ervaren dat het voorkomt dat een zeer redelijk verzoek om geslachtsnaamswijziging wordt gedaan, maar dit verzoek niet voldoet aan de in het Besluit genoemde gronden en voorwaarden. Ook de huidige hardheidsclausule waarbij moet worden aangetoond dat sprake is van psychische hinder, is niet altijd geschikt om zo'n verzoek te kunnen inwilligen.

Aanbeveling (22b) De Werkgroep beveelt aan de hardheidsclausule zodanig aan te passen dat een meerderjarige naast psychische hinder, daarop tevens een beroep kan doen indien hij aantoonbaar dat hij bijzondere belangen heeft bij de geslachtsnaamswijziging. Dit maakt in individuele situaties een belangenafweging mogelijk en zorgt er zodoende voor dat meer flexibiliteit bij de afhandeling van verzoeken kan worden betracht. In de toelichting bij het Besluit geslachtsnaamswijziging zou een aantal voorbeelden van situaties waarin sprake kan zijn van bijzondere belangen kunnen worden uitgewerkt. Op deze wijze kan duidelijk worden gemaakt wat de norm bijzondere belangen inhoudt opdat voorkomen wordt dat de hardheidsclausule een vrijbrief wordt voor geslachtsnaamswijziging.

De Werkgroep acht de huidige eis van artikel 1 lid 2 Besluit geslachtsnaamswijziging dat de nieuwe geslachtsnaam een nog niet in Nederland voorkomende naam moet zijn die Nederlands klinkt in de huidige tijd, gelet op het gebruik van nummers als identificatiemiddel, te rigide en niet meer passend in onze internationale samenleving.

Aanbeveling (22c) De Werkgroep beveelt aan dat indien een wijziging van de geslachtsnaam door omzetting van enkele letters of toevoeging van een voor- of achtervoegsel niet mogelijk is, naast de naam van een ouder, de naam van een grootouder of een geheel nieuwe geslachtsnaam gekozen kan worden. Aan de geheel nieuwe naam moeten volgens de Werkgroep de volgende voorwaarden worden gesteld:

- de nieuwe geslachtsnaam mag niet onuitspreekbaar zijn;
- de nieuwe geslachtsnaam mag niet kennelijk bespottelijk of onwelvoeglijk zijn;
- de betrokkene mag met de nieuwe geslachtsnaam niet de schijn wekken een ander te zijn of tot diens gezin of geslacht te behoren.

Procedure meerderjarigen

De Werkgroep heeft zich afgevraagd of de procedure voor naamswijziging van meerderjarigen kan worden vereenvoudigd. De keuze kan worden gemaakt tussen de Dienst Justis van het ministerie van Justitie die nu verzoeken tot geslachtsnaamswijziging behandelt en de ambtenaar van de burgerlijke stand.

Aanbeveling (23) De Werkgroep beveelt aan om een eerste verzoek tot voornaamswijziging van een meerderjarige alsmede een verzoek tot terugwijziging in de oorspronkelijke voornaam door de ambtenaar van de burgerlijke stand te laten behandelen. De ambtenaar van de burgerlijke stand hoeft slechts te toetsen of de gewenste nieuwe voornaam niet ongepast is. Deze toetsing geschiedt ook nu al door de ambtenaar van de burgerlijke stand bij het opgeven van voornamen bij de geboorte van een kind. Een volgende gewenste voornaamswijziging dient te worden voorgelegd aan de Dienst Justis. Door het bestaan van discretionaire ruimte bij de beoordeling van verzoeken tot een tweede

gewenste voornaamswijziging is de afhandeling van deze verzoeken door één centrale instantie te prefereren boven de afhandeling door 441 gemeenten in verband met de door de Werkgroep wenselijk geachte rechtseenheid. Om dezelfde reden dient de beoordeling van verzoeken om geslachtsnaamswijziging bij de Dienst Justis te blijven. Hoewel vanwege de helderheid van het systeem gekozen zou kunnen worden om alle verzoeken tot voornaamswijziging van meerderjarigen door de Dienst Justis te laten afhandelen (één loket), heeft dit niet de voorkeur van de Werkgroep. De afhandeling van een eerste verzoek tot voornaamswijziging en een verzoek tot terugwijziging in de oorspronkelijke voornaam door de ambtenaar van de burgerlijke stand heeft het voordeel van laagdrempeligheid en past daarom beter bij verzoeken tot voornaamswijziging waaraan weinig voorwaarden zijn verbonden.

Naamswijziging minderjarigen

Aanbeveling (24) Onder 4 heeft de Werkgroep aanbevelingen gedaan voor geslachtsnaamswijziging van minderjarigen op een eenvoudige wijze gedurende het eerste jaar na de geboorte (0-1 jaar). Deze voorstellen gelden mutatis mutandis ook voor voornaamswijziging van minderjarigen, zij het dat bij voornaamswijziging steeds moet worden getoetst of de gevraagde nieuwe voornaam niet ongepast is.

Aanbeveling (25) De Werkgroep is van oordeel dat met verzoeken tot wijziging van de voornaam en geslachtsnaam van minderjarigen die vanaf het eerste jaar zijn ingediend (1-18 jaar) zeer terughoudend moet worden omgegaan vanwege het belang van het kind bij behoud van zijn identiteit waarvan zijn naam een onderdeel is. Deze verzoeken dienen slechts te worden ingewilligd indien sprake is van een gewichtige reden in het belang van het kind. Dit betekent dat voor geslachtsnaamswijziging van minderjarigen niet langer de gronden van het Besluit geslachtsnaamswijziging en de voorwaarden van de artikelen 1:253t lid 5 en 1:282 lid 7 BW gelden, maar per individueel geval getoetst moet worden of een geslachtsnaamswijziging het welzijn van het kind dient. Wat betreft de geslachtsnaamswijziging speelt daarbij een rol dat in de huidige praktijk 98% van de verzoeken die bij de Dienst Justis worden ingediend, scheidingssituaties betreft. Het aantal verzoeken waarin sprake is van een situatie als bedoeld in artikel 3 lid 4 onderdeel d onder 1° Besluit geslachtsnaamswijziging, waaronder incest of mishandeling, ligt in de orde van grootte van één geval per jaar. Aan verzoeken tot geslachtsnaamswijziging in scheidingssituaties ligt veelal een andere, niet-naamsgerelateerde, problematiek ten grondslag. Daarnaast zijn de opvattingen over de positie van de niet-verzorgende ouder in het afgelopen decennium veranderd. De Werkgroep wijst in dit verband op het uitgangspunt van het voortduren van het gezamenlijk ouderlijk gezag en de norm van gelijkwaardig ouderschap na scheiding. Gelet op het

bovenstaande past grote terughoudendheid bij geslachtsnaamswijziging van minderjarigen na scheiding. Dit uitgangspunt geldt ongeacht de gezagssituatie. In het licht van de norm 'gelijkwaardig ouderschap' past volgens de Werkgroep een andere visie ten aanzien van de wijziging van de geslachtsnaam van het kind in die van de nieuwe partner van de verzorgende ouder in geval van de toekenning van het gezag aan die partner (artikel 1:253t lid 5 BW). Nu kan de rechter het verzoek om naamswijziging alleen afwijzen als het belang van het kind zich daartegen verzet. Naamsbehoud moet evenwel het uitgangspunt zijn. Als criterium behoort, zoals gezegd, te gelden dat het verzoek slechts kan worden toegewezen indien sprake is van een gewichtige reden in het belang van het kind.

Aanbeveling (26) De Werkgroep beveelt voorts aan om aan de wijziging van de geslachtsnaam van de minderjarige in die van de pleegouder (niet alleen de gevallen waar artikel 1:282 lid 7 BW op ziet maar ook die thans vallen onder artikel 3 van het Besluit geslachtsnaamswijziging) naast de voorwaarde van een gewichtige reden, de voorwaarde te verbinden dat de pleegouder de voogdij over het kind heeft. Deze voorwaarde garandeert dat sprake is van een duurzame relatie tussen de pleegouder en het pleegkind en voorkomt problemen bij wettelijke vertegenwoordiging van het kind. Het kan in deze situaties wenselijk zijn om uitsluitend een toevoeging van de geslachtsnaam van de pleegouder-voogd toe te staan. Op deze wijze wordt de band met de ouders als onderdeel van de identiteit van het kind bewaard.

Verzoeken tot voornaamswijziging worden momenteel behandeld door de kinderrechter. Verzoeken tot geslachtsnaamswijziging worden behandeld door de Dienst Justis, behalve wanneer een beroep wordt gedaan op de artikelen 1:253t lid 5 en 1:282 lid 7 BW.

Aanbeveling (27) De Werkgroep beveelt aan om alle verzoeken tot wijziging van de voornaam en de geslachtsnaam van kinderen die vanaf het eerste levensjaar worden ingediend (1-18 jaar) door de kinderrechter te laten behandelen. De Werkgroep acht de kinderrechter het meest aangewezen, omdat hij een zorgvuldige afweging kan maken en beschikt over diverse instrumenten om het belang van het kind te bepalen en om in echtscheidingsituaties de eventuele achterliggende problematiek te achterhalen (verwijzing naar mediation, advies Raad voor de Kinderbescherming, horen van partijen). Belangrijk is dat de kinderrechter ervaring heeft met echtscheidingszaken en daarmee oog voor de achterliggende problematiek.

Naamswijziging bij het verkrijgen van het Nederlanderschap
Momenteel wordt in het kader van naturalisatie een wijziging van de voornaam slechts gelijktijdig met een wijziging van de geslachtsnaam toegestaan. Naamswijziging ter gelegenheid van optie is in het geheel niet mogelijk.

Aanbeveling (28) De Werkgroep beveelt aan om in het kader van naturalisatie een wijziging van de voornaam los van een wijziging van de geslachtsnaam toe te staan indien dit voor de inburgering van de betrokkene van belang is. Daarnaast beveelt de Werkgroep aan om voornaams- en geslachtsnaamswijziging ook ter gelegenheid van optie mogelijk te maken voor zover dat van belang is voor de inburgering. Verder merkt de Werkgroep op dat de wijze waarop invulling wordt gegeven aan het criterium 'in het belang van de inburgering' herijkt moet worden indien het Burgerlijk Wetboek overeenkomstig de voorstellen van de Werkgroep wordt aangepast.

1

Inleiding

Na een langdurige discussie in de wetenschap en politiek is op 1 januari 1998 het naamrecht in belangrijke mate herzien.³ De voornaamste reden voor de wijziging was dat het naamrecht geen keuzemogelijkheden voor ouders bood en daardoor in strijd was met het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen.⁴ Sinds de wijziging van de wetgeving kunnen ouders kiezen of hun kind de geslachtsnaam van de vader of die van de moeder krijgt. Daarmee is de discussie echter niet geëindigd...

³ Wet van 10 april 1997, Stb. 1997, 161, in werking getreden op 1 januari 1998, Stb. 1997, 563.

⁴ Zie o.a. HR 23 september 1988, NJ 1989, 740.

Het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen, ontwikkelingen op het gebied van de informatisering en de internationalisering van de samenleving hebben in de afgelopen jaren (nieuwe) vragen en discussiepunten ten aanzien van het naamrecht opgeroepen. Zo is door het 'UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women'⁵ en in de literatuur kritiek geuit op de huidige regel dat het kind bij het uitblijven van naamskeuze door gehuwde ouders van rechtswege de geslachtsnaam van de vader krijgt. Door deze regel wordt de gehuwde vrouw achtergesteld. Daarnaast klinkt vanwege het toegenomen belang van nummers als identificatiemiddel, zoals het burgerservicenummer, het belang dat mensen hechten aan hun naam als onderdeel van hun identiteit en ontwikkelingen op internationaal terrein een roep om een liberaler naamrecht.

Ook vanuit de politiek is een reactie gekomen. In januari 2006 heeft het toenmalige Tweede Kamerlid Van der Laan met een amendement op het wetsvoorstel tot wijziging van enige bepalingen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het geregistreerd partnerschap, de geslachtsnaam en het verkrijgen van gezamenlijk gezag voorstellen gedaan voor een verruiming van de keuzemogelijkheden van ouders en een seksneutrale regeling voor de situatie dat ouders geen naamskeuze doen.⁶ Het amendement-Van der Laan is op 6 februari 2008 ingetrokken.⁷

Mede naar aanleiding van het amendement heeft de Minister van Justitie op 6 februari 2008 de toezegging gedaan dat een aantal aspecten van het naamrecht nader zal worden bezien.⁸ Hiertoe is de Werkgroep liberalisering naamrecht (hierna: Werkgroep) ingesteld. De Minister van Justitie heeft tijdens de plenaire behandeling van het wetsvoorstel tot wijziging van enige bepalingen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het geregistreerd partnerschap, de geslachtsnaam en het verkrijgen van gezamenlijk gezag in de Eerste Kamer aangegeven dat de Werkgroep in het voorjaar 2009 een rapport zal uitbrengen.⁹

De Werkgroep besteedt in dit rapport aandacht aan de vragen en kritiek die, zoals hiervoor aangegeven, in de literatuur en in de politiek naar voren zijn gekomen. In hoofdstuk 2 zal de Werkgroep eerst de functies van de naam omschrijven en de uitgangspunten formuleren die naar haar oordeel aan het Nederlandse naamrecht ten grondslag behoren te liggen. In hoofdstuk 3 zal zij de belangrijkste

knelpunten ten aanzien van de toepassing van het naamrecht in internationale gevallen bespreken en voorstellen doen voor de verbetering daarvan. Daarna gaat de Werkgroep in hoofdstuk 4 in op de huidige regeling omtrent de keuze voor de geslachtsnaam van kinderen. Daarbij komen de mogelijkheid van naamskeuze per kind, van het kiezen voor een dubbele geslachtsnaam, de procedure voor naamskeuze en de regeling bij het uitblijven van naamskeuze aan de orde. In hoofdstuk 5 besteedt de Werkgroep aandacht aan de vraag of het voor meerderjarigen gemakkelijker moet worden om hun geslachtsnaam te wijzigen. Verder gaat zij in op de vraag of de huidige regeling voor geslachtsnaamswijziging van minderjarigen, het belang van het kind in aanmerking nemend, adequaat is. In hoofdstuk 6 staat de Werkgroep stil bij de voornaamgeving. Tevens gaat zij na of een wijziging van de huidige voorwaarden en procedure voor voornaamswijziging wenselijk is. Het naamrecht ten aanzien van adellijke personen heeft de Werkgroep niet bij haar rapport betrokken. Verder gaat de Werkgroep niet in op overgangsregelingen.

Zoals uit het vervolg van dit rapport zal blijken, kunnen niet alle in hoofdstuk 2 genoemde uitgangspunten in een naamstelsel volledig tot hun recht komen. Het naamrecht is een complexe materie. Steeds dienen keuzes te worden gemaakt waaraan een afweging van de verschillende belangen ten grondslag ligt. De Werkgroep heeft getracht om bij elk onderwerp de argumenten voor en tegen zo goed mogelijk neer te zetten. De Werkgroep is niet bij elk onderwerp tot een aanbeveling gekomen omdat de uiteindelijke afweging van de argumenten bij bepaalde onderwerpen dermate nauw verweven is met een visie op maatschappelijke kernwaarden dat deze een politieke keuze vergt.

De Werkgroep heeft ten aanzien van een aantal onderwerpen twee externe 'adviseurs' geconsulteerd, te weten mw. mr. E.C.C. Punselie, wetgevingsjurist bij de sector Privaatrecht van de directie Wetgeving van het ministerie van Justitie, en mw. mr. I.D. Bellaart, vice-president bij de sector civiel recht van de Rechtbank 's-Gravenhage. Verder heeft de Werkgroep bij haar gedachtevorming gebruikgemaakt van een rechtsvergelijkende quick scan die onder verantwoordelijkheid van prof. mr. G.R. de Groot van de Universiteit Maastricht voor acht Europese landen is uitgevoerd. De quick scan is achter dit rapport gevoegd.

De Werkgroep hoopt met dit rapport belangrijke bouwstenen aan te reiken voor een nieuw naamrecht.

⁵ Report Committee 2001, p. 67, nr. 223-224; Concluding Comments Committee 2007, p. 6, nr. 33-34.

⁶ Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 18.

⁷ Handelingen II 2007/08, 50, p. 3680-3681.

⁸ Handelingen II 2007/08, 50, p. 3688-3689.

⁹ Handelingen I 2008/09, 3, p. 166.

2

De functies van de
naam en de uitgangspunten van het
naamrecht

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de Werkgroep de functies van de naam omschrijven. Daarnaast zal de Werkgroep de uitgangspunten formuleren die naar haar oordeel aan het Nederlandse naamrecht ten grondslag behoren te liggen. Immers pas vanuit een hedendaagse visie op het naamrecht zal moeten worden gezien of het naamrecht aanpassing behoeft.

2.2 De functies van de naam

Een naam kan omschreven worden als een of meer woorden die een persoon doen onderscheiden van andere personen.¹⁰ Achter deze omschrijving gaat een diepere betekenis schuil. Een naam heeft zowel voor het individu als voor de samenleving belangrijke functies.

Een naam is in de eerste plaats een belangrijk onderdeel van de identiteit van een persoon (identiteitsfunctie). Door een naam kan een persoon zich onderscheiden van andere personen en wordt aan hem/haar een eigen karakter gegeven.¹¹ Mensen identificeren zich met hun naam. Zij zeggen niet slechts 'ik heet' maar 'ik ben' gevolgd door hun naam.¹² Vrijwel iedereen voelt zich emotioneel sterk bij zijn eigen naam betrokken.¹³ Grapjes over de naam worden door de drager niet vaak op prijs gesteld. Een persoon vindt het prettig om complimentjes over zijn naam te krijgen. De identiteitsfunctie van de naam is in de afgelopen decennia steeds belangrijker geworden. Als algemene oorzaak wordt in de literatuur de toenemende massificatie in de moderne samenleving genoemd.¹⁴ De natuurlijke neiging van de mens zich door middel van een naam van anderen te onderscheiden, dwingt hem ervoor te zorgen dat hij niet als een nummer in de massa wegvalt. Een bijzondere reden ligt in de emancipatie van met name de getrouwde vrouw. Als zodanig weerspiegelt de eigen naam de eigenwaarde van de vrouw.¹⁵ Niet alleen een geslachtsnaam maar ook voornamen zijn een belangrijk middel tot persoonlijke identificatie. Uit de ontwikkelingspsychologie komt naar voren dat zelfs een jong kind zich zo sterk met zijn voornaam identificeert dat er een gelijkstelling is tussen het fysieke bestaan en de voornaam.¹⁶ Een naam heeft zo ook een psychologische dimensie.

Naast een belangrijk onderdeel van de identiteit is de naam ook een bron van informatie: de naam verschaft de buitenwereld informatie over de drager (informatiefunctie).¹⁷ Welke informatie dat is, hangt af van het naamstelsel dat op dat moment gehanteerd wordt. In de meeste rechtssystemen wordt de geslachtsnaam verkregen door afstamming.¹⁸ De naam geeft aan tot welk familieverband een persoon behoort en gaat van generatie op generatie over. Naast verbondenheid met een bepaalde familie kan de naam verbondenheid tussen partners tot uitdrukking brengen.¹⁹ Systemen waarbij de vrouw gedwongen wordt om bij huwelijk haar eigen naam op te geven en de naam van haar echtgenoot als huwelijksnaam aan te nemen, komen tegenwoordig steeds minder voor.²⁰ Wel bestaat in sommige landen de mogelijkheid voor echtgenoten om bij huwelijk een gemeenschappelijke naam te kiezen, bijvoorbeeld in Duitsland en Zweden.²¹ In andere landen, zoals in Frankrijk, Nederland en Spanje, heeft het huwelijk geen directe invloed op de geslachtsnaam maar wordt een recht op gebruik van de naam van de partner erkend.²² Ook kan de naam informatie geven over de streek of het land waaruit de persoon afkomstig is, zoals bijvoorbeeld bij Friese namen het geval is.²³ Verder kan de naam de sekse van een persoon aanduiden.²⁴ In Nederland geldt dit alleen voor voornamen, zoals Eva en Willem. In sommige landen kan de sekse ook uit de geslachtsnaam worden afgeleid omdat in deze landen de geslachtsnaam wordt vervoegd al naar gelang het geslacht. In Polen wordt bijvoorbeeld de man met de naam Polanski aangeduid en de vrouw met de naam Polanska. In het IJslandse recht dat in principe geen verplichte geslachtsnamen kent, krijgen kinderen de voornaam van de vader of moeder gevolgd door -son (zoon) of -dóttir (dochter).²⁵ Tot slot kan de naam informatie verstrekken over de etnische of culturele groepering of de religie waartoe een persoon behoort. In katholieke kringen komt het bijvoorbeeld veelvuldig voor dat een kind als laatste of voorlaatste voornaam de naam Maria of de naam van de heilige van de geboortedag of de beschermheilige van de parochie waarin het kind geboren is, krijgt.²⁶

¹⁰ Zie Pintens & Will 1995, p. 45.

¹¹ Pintens & Will 1995, p. 48.

¹² De Groot 2005, p. 10.

¹³ De Groot 1980 (I), p. 79; Loeb 1990, p. 19.

¹⁴ Van Hoboken-de Erney 1984, p. 165.

¹⁵ Van Hoboken-de Erney 1984, p. 165.

¹⁶ Zöller 1975.

¹⁷ Loeb 1990, p. 17.

¹⁸ Pintens & Will 1995, p. 49; Loeb 1990, p. 17.

¹⁹ Loeb 1990, p. 17.

²⁰ Pintens 1999, p. 239.

²¹ Quick scan paragraaf 3.2 en 8.2.

²² Voor Frankrijk en Spanje zie quick scan paragraaf 5.2 en 7.2; voor Nederland zie artikel 1:9 BW.

²³ Loeb 1990, p. 18.

²⁴ Loeb 1990, p. 18.

²⁵ Punselie 2007, p. 64; Pintens & Will 1995, p. 50; Loeb 1990, p. 18.

²⁶ De Groot (Het recht op de naam) art. 4, aant. 3.

De naam kan eveneens een economische waarde hebben. Iemand die 'naam' heeft gemaakt kan daarvan profiteren. Als iemand bijvoorbeeld beroemd is geworden als voetballer zal zijn 'naam', wanneer hij een winkel in sportartikelen begint, zeker klanten aantrekken.²⁷

Tot slot is de naam een middel om individuen van elkaar te onderscheiden ten behoeve van andere individuen maar ook voor de overheid (individualiserende functie). De naam stelt de overheid in staat haar burgers te identificeren en te registreren en zodoende controle uit te oefenen of zij aan hun verplichtingen, zoals het betalen van belasting en leerplicht, voldoen. In de afgelopen decennia is de naam voor de overheid en instellingen een minder belangrijk identificatiemiddel geworden. In de huidige ingewikkelde en geautomatiseerde samenleving is het nummer als onderscheidingssteken voor officiële doelstellingen steeds belangrijker geworden. Zo hebben alle burgers die in Nederlandse gemeenten zijn ingeschreven²⁸ sinds 26 november 2007 een burgerservicenummer aan de hand waarvan overheidsorganisaties en bepaalde andere instanties hen kunnen identificeren.²⁹ Desalniettemin zal de naam naar verwachting ook in de toekomst een individualiserende rol voor de overheid en in het maatschappelijk verkeer blijven vervullen, omdat mensen niet uitsluitend met een nummer aangesproken of aangeschreven willen worden en het louter aanduiden van mensen met nummers indruist tegen de menselijke waardigheid.

2.3 Uitgangspunten van het naamrecht

Overeenkomstig de functies van de naam en mensenrechtenverdragen dienen volgens de Werkgroep de volgende

uitgangspunten aan het naamrecht ten grondslag te liggen:

- de naam is een belangrijk onderdeel van de identiteit van een persoon;
- het belang van het kind moet in het naamrecht gewaarborgd worden;
- gelijke behandeling van mannen en vrouwen;
- gelijke behandeling van kinderen geboren staande en buiten het huwelijk;
- gelijke behandeling van paren van verschillend en gelijk geslacht;
- de naam van een ander mag niet gedragen worden om te profiteren van diens imago;
- het belang van het maatschappelijk verkeer en een goed functionerende overheidsadministratie moet in het naamrecht gewaarborgd worden.

Naast de genoemde uitgangspunten dient in het naamrecht rekening te worden gehouden met de volgende factoren:

- conflictbeperking
- duidelijkheid en eenvoud
- beperking van lasten

Zoals in de inleiding aangegeven, zal uit de komende hoofdstukken blijken dat niet al deze uitgangspunten en factoren in een naamstelsel volledig tot hun recht kunnen komen. Steeds dienen keuzes te worden gemaakt waaraan een afweging van de verschillende belangen ten grondslag ligt. De Werkgroep licht de bovengenoemde uitgangspunten en factoren hieronder nader toe.

Naam als belangrijk onderdeel van de identiteit

De naam moet beschouwd worden als een belangrijk onderdeel van de identiteit van een persoon. Daarom mag de naam niet buiten de persoon zelf om gewijzigd worden.³⁰ Ook behoort ieder individu zo veel mogelijk vrijheid te hebben om over zijn naam te kunnen beslissen. Dat de naam een belangrijk onderdeel is van de identiteit van een persoon wordt ook erkend door artikel 8 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (hierna: IVRK). Hierin is bepaald dat de Staten die partij zijn bij het Verdrag, zich verbinden tot eerbiediging van het recht van het kind zijn of haar identiteit te behouden met inbegrip van (...) naam (...) zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging. Uit de jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens komt naar voren dat ook het Europese Hof namen beschouwt als centrale onderdelen van zelfidentificatie en zelfbepaling.³¹ Als een middel van persoonlijke identificatie en binding met een bepaalde familie betreft de naam volgens het Europese Hof voor de Rechten van de

²⁷ De Groot 1980 (I), p. 79.

²⁸ Dit betekent overigens dat niet alle burgers die in Nederland wonen, een burgerservicenummer hebben. Zo hebben bijvoorbeeld asielzoekers die zich nog niet in de GBA mogen inschrijven omdat ze nog niet tot Nederland zijn toegelaten en korter dan zes maanden in een opvangcentrum verblijven (artikel 55 Besluit gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens) en 'kale' illegalen d.w.z. de groep illegalen die geen aanvraag voor een verblijfsvergunning heeft ingediend, geen burgerservicenummer.

²⁹ Wet van 21 juli 2007, Stb. 2007, 288, in werking getreden op 26 november 2007, Stb. 2007, 444. Deze wet regelt dat alle overheidsorganen van het burgerservicenummer gebruik kunnen maken voor het uitvoeren van hun taak. Daarnaast kunnen bij of krachtens de wet gevallen worden geregeld waarin ook anderen dan overheidsorganen van het burgerservicenummer gebruik dienen te maken. Dit is bijvoorbeeld voor de gezondheidszorg geregeld in de Wet gebruik burgerservicenummer in de zorg. Een overzicht van de instanties die van het burgerservicenummer gebruikmaken, is te vinden op de website www.burgerservicenummer.nl.

³⁰ Zie ook EHRM 1 juli 2008, nr. 44378/05 (Daróczy v. Hongarije) <www.echr.coe.int>.

³¹ Zie o.a. EHRM 1 juli 2008, nr. 44378/05 (Daróczy v. Hongarije) <www.echr.coe.int>.

Mens het privé-leven en het familie- en gezinsleven in de zin van artikel 8 lid 1 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (hierna: EVRM).³² Een kind kan uiteraard niet zelf zijn naam als onderdeel van zijn identiteit bepalen. Aangezien de naam het familie- en gezinsleven in de zin van artikel 8 lid 1 EVRM betreft, dienen ouders een redelijke invloed te kunnen uitoefenen op de naam van het kind als deel van zijn identiteit.

Het belang van het kind

Het belang van het kind dient gewaarborgd te worden in het naamrecht (zie ook artikel 3 lid 1 IVRK). Een kind heeft het recht om vanaf de geboorte een naam te verkrijgen (artikel 7 IVRK en artikel 24 lid 2 Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (hierna: IVBPR)). Het recht van een kind op een naam houdt het recht én de plicht van anderen in om het pasgeboren kind een naam te geven. De naamgeving en naamswijziging mag niet ten koste gaan van het kind. Een kind moet zonder onevenredige problemen aan het maatschappelijk verkeer kunnen deelnemen en dient derhalve beschermd te worden tegen infame of onwelvoeglijke voornamen en wellicht ook tegen zeer lange reeksen van (voor)namen. Aangezien een kind mede aan zijn naam zijn identiteit ontleent, dient zeer terughoudend te worden omgegaan met naamswijziging van kinderen (zie ook artikel 8 lid 1 IVRK).³³ In het licht van het belang van het kind dient volgens de Werkgroep ook de discussie over de eenheid van naam in het gezin gevoerd te worden zowel ten aanzien van naamgeving als naamswijziging van kinderen.

Gelijke behandeling

Gelijke behandeling en rechtsgelijkheid zijn centrale begrippen in ons rechtsstelsel. Zij vormen de uitdrukking van de gelijkwaardigheid van alle burgers. Het recht op gelijke behandeling is neergelegd in artikel 1 Grondwet, artikel 14 EVRM, artikel 26 IVBPR, artikel 2 IVRK en het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen. Het naamrecht dient in overeenstemming hiermee gelijke behandeling tussen mannen en vrouwen, kinderen geboren staande en buiten het huwelijk en tussen paren van verschillend en gelijk geslacht na te streven.

Het profiteren van andermans imago

Het voeren van de naam van een ander zonder diens toestemming is onrechtmatig als een persoon daarmee de schijn wekt die ander te zijn of tot diens geslacht of gezin te behoren (artikel 1:8 BW). Zo is het bijvoorbeeld niet toegestaan dat een persoon door middel van het voeren van een bepaalde naam zich voordoet als nakomeling van een welgestelde of bekende familie zonder daarvoor toestemming te hebben. Dit uitgangspunt stelt grenzen aan de vrijheid van een persoon om in het maatschappelijk verkeer een andere dan zijn officiële naam te gebruiken en aan het wijzigen daarvan.³⁴

Het belang van het maatschappelijk verkeer en een goed functionerende overheidsadministratie

De naam heeft behoudens een individueel belang ook een maatschappelijk belang. Namen bieden de overheid, instellingen, bedrijven en burgers de mogelijkheid om individuen van elkaar te onderscheiden en daarmee te identificeren. Omwille van het maatschappelijk verkeer en een goed functionerende overheidsadministratie dient gestreefd te worden naar continuïteit en stabiliteit in het naamrecht. Weliswaar is door de voortschrijdende automatisering en het gebruik van nummers als identificatiemiddel het minder een probleem wanneer discontinuïteit optreedt, maar zolang de naam een individualiserende functie blijft vervullen, blijft de kans op vergissingen, verwarring en fraude bestaan.

Zoals gezegd spelen ook de volgende factoren een rol:

Conflictbeperking

Het naamrecht moet bij voorkeur 'fair' en 'well-ordered' worden ingericht opdat het op zichzelf zo weinig mogelijk conflicten oproept.³⁵ Naamgeving van kinderen kan conflicten oproepen tussen ouders onderling en met familieleden. Verzoeken om naamswijziging vinden niet zelden hun oorsprong in conflicten en kunnen conflicten geven binnen families. Het is echter gewenst dat deze conflicten zo veel mogelijk worden beperkt. Ook als de burger nalatig is of de reikwijdte van bepaalde rechthandelingen niet overziet, moet het resultaat van het naamgevingproces volgens de Werkgroep goed zijn vanuit het oogpunt van maatschappelijke rechtvaardigheid.

Duidelijkheid en eenvoud

De samenleving wordt in toenemende mate complexer en veranderingen volgen elkaar snel op. Ontwikkelingen als emancipatie, individualisering, internationalisering en een grote verscheidenheid aan samenlevingsvormen vragen erom dat binnen het naamrecht met steeds meer belangen

³² Het EHRM heeft voor het eerst in de zaak Burghartz van 22 februari 1994 bepaald dat de geslachtsnaam onder het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven van artikel 8 EVRM valt; EHRM 22 februari 1994, nr. 16213/90, NJ 1996, 12 (Burghartz v. Zwitserland). Voor de voornaam is dat beslist in de zaak Guillot van 24 oktober 1996; EHRM 24 oktober 1996, nr. 22500/93, NJ 1997, 324 (Guillot v. Frankrijk).

³³ Voor naamswijziging van kinderen na echtscheiding zie ook Vlaardingbroek 2005.

³⁴ Zie ook De Groot (*Het recht op de naam*), art. 8.

³⁵ Zie ook aanwijzing 12 van de Aanwijzingen voor de regelgeving.

rekening wordt gehouden. Desalniettemin dient zo veel mogelijk gestreefd te worden naar duidelijkheid en eenvoud van het naamrecht ten behoeve van de toegankelijkheid voor de burger en de uitvoerbaarheid voor de betrokken instanties.³⁶

Beperking van lasten

Bij een keuze voor een bepaalde regeling moet gestreefd worden naar zo beperkt mogelijke lasten voor de overheid, burger, bedrijven en instellingen. Bij lasten kan zowel gedacht worden aan lasten die rechtstreeks gemoeid zijn met de uitvoering van een regeling door de overheid als aan administratieve verplichtingen en financiële lasten die uit een regeling voortvloeien voor burgers, bedrijven en instellingen.³⁷

2.4 Bekendheid bij de burger

Het naamrecht dient bekend te zijn bij de Nederlandse bevolking. Dit vraagt om goede voorlichting met name indien het naamrecht op bepaalde onderdelen wordt gewijzigd. De voorlichting aan toekomstige ouders dient erop gericht te zijn ouders ertoe te bewegen om op zorgvuldige wijze en bij voorkeur al vóór de geboorte van het kind naamskeuze te doen om zo latere complicaties te voorkomen. Om een breed publiek te bereiken moet de informatie beschikbaar zijn op een landelijke website en de websites van de gemeenten. Daarnaast kunnen bijvoorbeeld praktijken van verloskundigen, gynaecologen en huisartsen alsmede centra voor jeugd en gezin brochures omtrent naamskeuze beschikbaar stellen aan aanstaande ouders.

³⁶ Zie ook aanwijzing 10 van de Aanwijzingen voor de regelgeving.

³⁷ Zie ook aanwijzing 13 en 14 van de Aanwijzingen voor de regelgeving.

3

De toepassing van het naamrecht in internationale gevallen

3.1 Inleiding

Tussen het naamrecht in de diverse landen bestaan aanzienlijke verschillen. Sommige landen kennen een liberaal naamrecht doch andere landen hanteren strikte regels. In de meeste Europese landen hebben mensen tegenwoordig één of meer voornamen en een geslachtsnaam, terwijl in bepaalde landen buiten Europa namenreeksen voorkomen waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen voornamen en een geslachtsnaam. Ook wat betreft de regels van internationaal privaatrecht bestaan verschillen. Veel landen, waaronder Nederland, hanteren de nationaliteit als aanknopingsfactor, maar er zijn ook landen die voor het toepasselijke recht aanknopen bij de woonplaats van de betrokkene, zoals Denemarken³⁸ en Zwitserland³⁹. Problemen kunnen ontstaan bij een vermenging van verschillende naamstelsels, doordat de stelsels niet goed bij elkaar aansluiten of zelfs met elkaar botsen. De betrokken personen, waaronder bi- of polypatriden, kunnen hiervan in hun privé- en beroepsleven veel hinder ondervinden. Belangrijk in dit licht is een uitspraak die het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (hierna: Europees Hof van Justitie) op 2 oktober 2003 in de zaak Garcia Avello heeft gedaan.⁴⁰

Zowel op internationaal niveau als op nationaal niveau zijn maatregelen genomen om problemen bij conflicten tussen naamstelsels te voorkomen. In dit verband kan onder meer gewezen worden op de overeenkomsten die in het kader van de Commission Internationale de l'État Civil⁴¹ (hierna: CIEC) tot stand zijn gekomen. Ook is in dit kader van belang de wijziging van de Wet conflictenrecht namen (hierna: WCN) van 24 december 1998 waarbij een regeling is ingevoerd voor de erkenning van in buitenlandse aktes vastgelegde en gewijzigde namen. Het is de Werkgroep echter gebleken dat deze maatregelen onvoldoende zijn en zich nog diverse problemen voordoen bij de toepassing van het naamrecht in internationale gevallen. De Werkgroep zal de belangrijkste knelpunten in dit hoofdstuk bespreken en voorstellen doen voor de verbetering daarvan.

³⁸ Dit blijkt uit de uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen op 14 oktober 2008 in de zaak Grunkin-Paul; HvJ EG 14 oktober 2008 nr. C-353/06 <<http://curia.europa.eu>>.

³⁹ Zie Boele-Woelki 2000, p. 135.

⁴⁰ HvJ EG 2 oktober 2003, nr. C-148/02, NIPR 2004/1, nr. 2. Deze uitspraak wordt in paragraaf 3.3.2 besproken.

⁴¹ De CIEC is een internationale organisatie met vijftien lidstaten en is gevestigd in Straatsburg. Deze organisatie stelt zich tot doel de internationale samenwerking en gegevensuitwisseling op het gebied van de burgerlijke stand te vergemakkelijken. Daartoe worden overeenkomsten gesloten, aanbevelingen gedaan en documentatie over de regelgeving van de lidstaten bijgehouden.

3.2 CIEC-namenverdragen en de Wet conflictenrecht namen

Nederland is partij bij vier namenverdragen die in het kader van de CIEC zijn gesloten. Het betreft de volgende.

- De Overeenkomst van Istanbul van 4 september 1958 inzake verandering van geslachtsnamen en voornamen.⁴² In dit verdrag is onder meer bepaald dat de lidstaten naamswijziging niet toestaan aan onderdanen van een ander aangesloten land behalve als zij tevens eigen onderdanen zijn (bi- of polypatriden). Aan onderdanen worden gelijkgesteld staatlozen en vluchtelingen in de zin van het Verdrag van Genève van 28 juli 1951.
- De Overeenkomst van Bern van 13 september 1973 inzake de aanduiding van geslachtsnamen en voornamen in de registers van de burgerlijke stand.⁴³ Dit verdrag geeft regels over de wijze waarop namen van alle personen, ongeacht hun nationaliteit, moeten worden aangeduid in de registers van de burgerlijke stand. Het betreft onder meer regels hoe een naam vermeld moet worden die niet geschreven is in de gebruikelijke lettertekens van het betreffende land.
- De Overeenkomst van München van 5 september 1980 inzake het recht dat van toepassing is op geslachtsnamen en voornamen (hierna: Overeenkomst van München).⁴⁴ Dit verdrag geeft regels aan de hand waarvan het op de naam toepasselijke recht kan worden vastgesteld. Het Verdrag heeft universele werking hetgeen betekent dat het niet alleen moet worden toegepast ten aanzien van onderdanen van andere aangesloten staten maar ook ten aanzien van onderdanen van niet-aangesloten staten.
- De Overeenkomst van 's-Gravenhage van 8 september 1982 betreffende de afgifte van een verklaring van verscheidenheid van familienamen.⁴⁵ Dit verdrag regelt het afgeven van een 'verklaring van verscheidenheid van familienamen' aan personen die als gevolg van verschillen in recht tussen staten niet in elk van die staten met dezelfde naam worden aangeduid. De verklaring geeft aan dat een bepaalde persoon in land X met de geslachtsnaam A wordt aangeduid en in land Y met de geslachtsnaam B. De verklaring strekt ertoe te constateren dat met de daarin opgenomen verschillende geslachtsnamen een en dezelfde persoon wordt aangeduid. Hiermee wordt het bewijs van de identiteit vergemakkelijkt.

⁴² Trb. 1960, 48. De andere verdragsstaten zijn: Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Oostenrijk, Portugal, Spanje en Turkije.

⁴³ Trb. 1974, 31. De andere verdragsstaten zijn: Duitsland, Griekenland, Italië, Luxemburg, Oostenrijk en Turkije.

⁴⁴ Trb. 1981, 72. De andere verdragsstaten zijn: Italië, Portugal en Spanje.

⁴⁵ Trb. 1983, 11. De andere verdragsstaten zijn: Frankrijk, Italië en Spanje.

Mede in verband met de ratificatie van de Overeenkomst van München is op 1 januari 1990 de WCN in werking getreden.⁴⁶ Deze regeling is gewijzigd bij wet van 24 december 1998⁴⁷, in werking getreden op 15 februari 1999⁴⁸. De wijziging was onder meer noodzakelijk door de herziening van het Nederlandse naamrecht in 1998 waarbij de mogelijkheid van naamskeuze werd ingevoerd. Op 1 maart 2009 is de WCN opnieuw gewijzigd.⁴⁹ Deze wijziging houdt verband met een wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap (hierna: RWN) die bepaalt dat een kind dat na de geboorte door een Nederlander wordt erkend onder bepaalde voorwaarden van rechtswege de Nederlandse nationaliteit verkrijgt. De WCN bevat regels voor het op de naam toepasselijke recht, voor de erkenning van in het buitenland vastgestelde of gewijzigde namen en voor het kunnen uitbrengen van een naamskeuze in de zin van artikel 1:5 BW in internationale gevallen.

De regels omtrent het toepasselijke recht zijn neergelegd in de artikelen 1 en 2 WCN en gebaseerd op de Overeenkomst van München. Uitgangspunt van deze overeenkomst is dat het recht wordt toegepast van de nationaliteit van de betrokken persoon. In overeenstemming met dit uitgangspunt is in artikel 1 lid 1 WCN vastgelegd dat de geslachtsnaam en de voornaam van een vreemdeling worden bepaald door het recht van de staat waarvan hij de nationaliteit heeft. Onder 'recht' wordt mede begrepen de regels van internationaal privaatrecht van dat land. De geslachtsnaam en de voornaam van een persoon die de Nederlandse nationaliteit heeft, worden ingevolge artikel 2 WCN bepaald door het Nederlandse recht. De Overeenkomst van München bevat geen regeling voor personen met een meervoudige nationaliteit. In artikel 1 lid 2 WCN is bepaald dat ten aanzien van een persoon die meer dan één vreemde nationaliteit bezit, het recht van het land waarvan hij de nationaliteit bezit en waarmee hij alle omstandigheden in aanmerking genomen de sterkste band heeft, wordt toegepast, de zogeheten effectiviteitstoets. Ten aanzien van een persoon die naast de Nederlandse nationaliteit één of meerdere andere nationaliteit(en) heeft, geldt ingevolge artikel 2 WCN het Nederlandse naamrecht.

De regeling voor de erkenning van in het buitenland vastgestelde of gewijzigde namen is opgenomen in artikel 5a WCN. Hierin is bepaald dat in het buitenland bij geboorte

vastgestelde namen of als gevolg van een wijziging in de persoonlijke staat gewijzigde namen in Nederland worden erkend indien de ter plaatse geldende regels van internationaal privaatrecht in acht zijn genomen en de namen zijn neergelegd in een overeenkomstig de plaatselijke voorschriften door een bevoegde instantie opgemaakte akte. De erkenning kan niet wegens strijd met de openbare orde worden geweigerd enkel op de grond dat een ander recht is toegepast dan uit de bepalingen van de WCN zou zijn gevolgd. De voorwaarde dat de ter plaatse geldende regels van internationaal privaatrecht in acht moeten zijn genomen, houdt blijkens een officiële mededeling van de Commissie van advies voor de zaken betreffende de burgerlijke staat en de nationaliteit niet in dat de Nederlandse ambtenaar steeds moet toetsen of het buitenlandse internationaal privaatrecht juist is toegepast en of de naam op de juiste wijze is vastgesteld.⁵⁰

De toepassing van artikel 5a WCN kan tot gevolg hebben dat een in het buitenland vastgestelde naam van een Nederlands kind in Nederland moet worden erkend, óók als deze naam niet met toepassing van Nederlands intern recht is vastgesteld maar naar het buitenlandse interne recht is vastgesteld maar naar het buitenlandse interne recht. Artikel 5b WCN voorziet in de mogelijkheid om in een aantal gevallen alsnog een naamskeuze ex artikel 1:5 BW uit te brengen. In de eerste plaats kunnen echtgenoten waarvan ten minste een van beiden Nederlander is en die bij geboorte van hun kind in het buitenland geen naamskeuze in de zin van artikel 1:5 lid 4 BW hebben kunnen doen, deze alsnog uitbrengen (artikel 5b onder e WCN). De mogelijkheid voor het alsnog doen van naamskeuze geldt eveneens ten aanzien van een kind dat in het buitenland is erkend of gewettigd en daarbij de Nederlandse nationaliteit van rechtswege heeft verkregen of heeft behouden (artikel 5b onder a WCN). Ook voor een kind dat door een Nederlander in het buitenland is erkend of gewettigd en dat door optie het Nederlanderschap verkrijgt, kan alsnog naamskeuze worden gedaan (artikel 5b onder b WCN). Verder kan achteraf alsnog een naamskeuze worden uitgebracht indien een kind als gevolg van een in het buitenland uitgesproken adoptie het Nederlanderschap heeft verkregen en de adoptieouders in het buitenland geen naamskeuze in de zin van artikel 1:5 lid 3 BW hebben kunnen doen (artikel 5b onder c WCN). Voorts is naamskeuze achteraf mogelijk indien het vaderschap van een kind buiten Nederland rechtsgeldig is vastgesteld en het kind daarbij het Nederlanderschap heeft verkregen of behouden (artikel 5b onder f WCN).

⁴⁶ Wet van 3 juli 1989, Stb. 1989, 288, in werking getreden op 1 januari 1990, Stb. 1989, 419.

⁴⁷ Wet van 24 december 1998, Stb. 1999, 2.

⁴⁸ Stb. 1999, 43.

⁴⁹ Wet van 27 juni 2008 tot wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap ter invoering van een verklaring van verbondenheid en tot aanpassing van de regeling van de verkrijging van het Nederlanderschap na erkenning, Stb. 2008, 270 en Besluit van 18 december 2008, Stb. 2009, 1.

⁵⁰ Officiële mededeling nr. 3/2002 inzake toepassing van artikel 5a lid 1 WCN, *Starrt.* 2003, 32, p. 9. Deze mededeling is gebaseerd op het advies van de Staatscommissie voor het internationaal privaatrecht van 30 september 2002 <www.justitie.nl> -> wetgeving -> privaatrecht -> commissies -> Staatscommissie IPR>.

De naamskeuze kan worden uitgebracht binnen twee jaar na de geboorte, erkenning of wettiging of het in kracht van gewijsde zijn gegaan van de uitspraak tot gerechtelijke vaststelling van het vaderschap of adoptie. Wordt het kind in het buitenland door een Nederlander erkend of gewettigd en verkrijgt het kind door optie de Nederlandse nationaliteit dan dient de naamskeuze ter gelegenheid van de optie te worden gedaan. De naamskeuze kan in geval van geboorte binnen het huwelijk, erkenning, adoptie of gerechtelijke vaststelling van het vaderschap worden gedaan bij elke ambtenaar van de burgerlijke stand inclusief de op grond van artikel 2 van het Consulaire besluit bevoegde hoofden van de Nederlandse consulaire vertegenwoordigingen in het buitenland. Bij optie kan de naamskeuze worden gedaan bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente waar de optieverklaring in ontvangst wordt genomen (artikel 5c WCN).

3.3 Rechtskeuze in geval van bi- of polypatride personen

3.3.1 Inleiding

In Nederland wonen mensen van allerlei nationaliteiten. Een gedeelte van deze personen heeft een meervoudige nationaliteit (1.094.403 personen op 1 januari 2008)⁵¹. Hieronder bevinden zich personen met naast de Nederlandse nationaliteit een vreemde nationaliteit (1.083.856 personen op 1 januari 2008)⁵² en personen met meer dan één vreemde nationaliteit (10.547 personen op 1 januari 2008)⁵³. Voor het bepalen van de naam van een persoon met meer dan één vreemde nationaliteit geldt zoals hiervoor in paragraaf 3.2 beschreven de effectiviteitstoets (artikel 1 lid 2 WCN). Heeft een persoon zowel de Nederlandse als één of meerdere vreemde nationaliteiten dan geldt ingevolge artikel 2 WCN het Nederlandse naamrecht. De toepassing van de effectiviteitstoets en de voorrang van de Nederlandse nationaliteit bij bi- of polypatriden kan bezwaarlijk zijn. Het kan namelijk tot gevolg hebben dat dezelfde persoon in de landen waarmee hij door nationaliteit verbonden is, onder verschillende namen geregistreerd staat.

3.3.2 Uitspraak Garcia Avello

De uitspraak van het Europese Hof van Justitie in de zaak Garcia Avello gaat over een in paragraaf 3.3.1 beschreven situatie.⁵⁴ De Spanjaard Carlos Garcia Avello en zijn

Belgische echtgenote Isabella Weber woonden in België en hadden twee kinderen met zowel de Belgische als de Spaanse nationaliteit. Overeenkomstig het Belgische recht had de Belgische ambtenaar van de burgerlijke stand in de geboorteakte van de kinderen als geslachtsnaam de naam van hun vader, Garcia Avello, opgenomen. In 1995 heeft het echtpaar verzocht de geslachtsnaam van de kinderen te wijzigen in Garcia Weber hetgeen de gebruikelijke wijze van naamgeving volgens het Spaanse recht was en onder welke naam de kinderen bij de Spaanse ambassade in België geregistreerd stonden. De Belgische autoriteiten hebben het verzoek van het echtpaar afgewezen omdat volgens het Belgische recht kinderen de geslachtsnaam van de vader dragen en er in dit geval geen sprake was van wettige redenen om van deze regel af te wijken. Tegen deze beslissing heeft de heer Garcia Avello beroep ingesteld bij de Belgische Raad van State. In het kader van deze procedure heeft de Belgische Raad van State een prejudiciële vraag over de uitleg van de artikelen 17 en 18 EG-Verdrag voorgelegd aan het Europese Hof van Justitie.

Het Europese Hof van Justitie stelde in de eerste plaats vast dat de kinderen van Garcia Avello onderdanen van de Europese Unie waren en bijgevolg op grond van artikel 17 EG-Verdrag als burgers van de Unie waren aan te merken. Als burgers van de Unie hadden zij volgens de vaste jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie recht op gelijke behandeling binnen de werkingssfeer van het EG-Verdrag. Het Hof oordeelde dat de onderhavige zaak binnen de werkingssfeer van het gemeenschapsrecht viel nu de kinderen van Garcia Avello onderdanen waren van een lidstaat die legaal op het grondgebied van een andere lidstaat verbleven. Dat de kinderen tevens de nationaliteit van België, het land van verblijf, hadden waar zij sinds hun geboorte verbleven, had volgens het Hof niet tot gevolg dat zij zich in een zuiver interne situatie bevonden die uitsluitend door het nationale recht van de lidstaat wordt beheerst. Een lidstaat mag namelijk niet de gevolgen van de toekenning van de nationaliteit van een andere lidstaat beperken door een extra voorwaarde te stellen voor de erkenning van deze nationaliteit in verband met de uitoefening van de in het Verdrag opgenomen fundamentele vrijheden, aldus het Hof.

Het Europese Hof van Justitie ging vervolgens na of het in artikel 12 EG-Verdrag neergelegde verbod van discriminatie op grond van nationaliteit zich verzet tegen de afwijzing van een verzoek om geslachtsnaamswijziging zoals in casu aan de orde was. Het Hof stelde vast dat volgens de Belgische regelgeving personen die behalve de Belgische nationaliteit ook de nationaliteit van een andere lidstaat hebben, in de regel net zo behandeld worden als personen die enkel de Belgische nationaliteit hebben op grond van de regel dat in België personen met de Belgische nationaliteit uitsluitend

⁵¹ Bron: CBS.

⁵² <www.cbs.nl -> StatLine databank -> thema -> bevolking -> nationaliteit -> Nederlanders; dubbele nationaliteit>.

⁵³ Deze informatie is verkregen van een medewerker van het CBS.

⁵⁴ HvJ EG 2 oktober 2003, nr. C-148/02, NIPR 2004/1, nr. 2.

als Belgen worden beschouwd. Evenals aan Belgische onderdanen wordt aan Spaanse onderdanen die tevens de Belgische nationaliteit hebben, doorgaans het recht om hun naam te veranderen geweigerd omdat in België kinderen de naam van hun vader dragen. Het Europese Hof van Justitie was echter van oordeel dat het hierbij gaat om ongelijke gevallen die op grond van artikel 12 EG-Verdrag verschillend moeten worden behandeld. Het Hof overwoog daarbij dat - anders dan personen die enkel de Belgische nationaliteit bezitten - Belgische onderdanen die tevens de Spaanse nationaliteit bezitten in de betrokken rechtsordes verschillende namen dragen. Een dergelijke verscheidenheid van namen kan voor de betrokken personen ernstige ongemakken in hun beroeps- en privé-leven veroorzaken met name omdat zij zich in een lidstaat waarvan zij de nationaliteit bezitten moeilijk kunnen beroepen op akten of documenten die zijn opgesteld onder de naam die wordt erkend in een andere lidstaat waarvan zij tevens de nationaliteit bezitten. Het Hof achtte voor de benadering van de Belgische autoriteiten geen objectieve rechtvaardiging aanwezig.

De eindconclusie van het Europese Hof van Justitie luidde dat de artikelen 12 en 17 EG-Verdrag zich ertegen verzetten dat in omstandigheden als die van het hoofdgeding de overheid van een lidstaat weigert een gunstig gevolg te geven aan een verzoek om naamsverandering met betrekking tot minderjarige kinderen die in die staat verblijven en de dubbele nationaliteit, die van die staat en die van een tweede lidstaat, bezitten, wanneer dat verzoek tot doel heeft dat die kinderen de naam kunnen dragen die zij zouden dragen op grond van het recht en de gebruiken van die tweede lidstaat.

Naar aanleiding van de bovengenoemde uitspraak heeft de Nederlandse regering het Besluit geslachtsnaamswijziging op 25 mei 2004 aangepast.⁵⁵ Hierdoor kan de geslachtsnaam van een kind dat naast de Nederlandse nationaliteit de nationaliteit heeft van een andere EU-lidstaat of een derde staat worden gewijzigd in de geslachtsnaam die het kind volgens het recht van die andere staat heeft (artikel 3a lid 1 onder b).

3.3.3 Advies Staatscommissie voor het internationaal privaatrecht

Eind november 2003 heeft de toenmalige minister van Justitie de Staatscommissie voor het internationaal privaatrecht om advies gevraagd over de gevolgen die aan de uitspraak van het Europese Hof van Justitie in de zaak Garcia Avello voor het Nederlandse internationaal privaatrecht te verbinden waren. De Staatscommissie heeft op 18 juni 2004

⁵⁵ Besluit van 25 mei 2004, *Stb.* 2004, 239, in werking getreden op 9 juni 2004.

geadviseerd dat het wenselijk is slechts datgene te doen waartoe de uitspraak Garcia Avello strikt dwingt. De Staatscommissie heeft daarbij in aanmerking genomen dat de ontwikkelingen in het EG-recht die verstrekkende gevolgen kunnen hebben voor het Nederlandse internationaal privaatrecht nog niet uitgekristalliseerd zijn. De Staatscommissie achtte het wenselijk de uitspraak van het Europese Hof van Justitie op een nieuwe prejudiciële vraag over de verhouding tussen internationaal naamrecht en EG-recht die was voorgelegd door het Amtsgericht Niebüll in de zaak Grunkin-Paul af te wachten nu deze beslissing van invloed kon zijn op de beantwoording van de vraag of het Nederlandse internationaal privaatrecht aanpassing behoeft.⁵⁶

3.3.4 Uitspraak Grunkin-Paul

Op 14 oktober 2008 heeft het Europese Hof van Justitie in de zaak Grunkin-Paul uitspraak gedaan.⁵⁷ In deze zaak ging het om een kind met alleen de Duitse nationaliteit die in een andere lidstaat, te weten Denemarken, was geboren en woont. Dit kind had reeds naar Deens recht de geslachtsnaam van beide ouders, Grunkin-Paul, gekregen. De Duitse burgerlijke stand weigerde de in Denemarken vastgestelde naam van het kind te erkennen omdat op grond van §10 Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch iemands geslachtsnaam wordt geregeld door het recht van de staat waarvan hij de nationaliteit bezit en naar Duits recht een kind geen dubbele naam kan dragen die samengesteld is uit de naam van zijn vader en die van zijn moeder. Het Europese Hof van Justitie oordeelde dat artikel 18 EG-Verdrag er in omstandigheden als die van het hoofdgeding, aan in de weg staat dat de autoriteiten van een lidstaat onder toepassing van het nationale recht weigeren de geslachtsnaam van het kind te erkennen zoals die is vastgesteld en ingeschreven in een andere lidstaat, waar dit kind is geboren en sindsdien verblijft, terwijl dit kind evenals zijn ouders uitsluitend de nationaliteit van de eerste lidstaat bezit. De uitspraak van het Hof in de zaak Grunkin-Paul gaat niet over conflictregels maar over de erkenning van een in een lidstaat vastgestelde naam door een andere lidstaat. Deze uitspraak heeft niet direct grote gevolgen voor Nederland omdat artikel 5a lid 1 WCN al bepaalt dat Nederlandse autoriteiten in dergelijke gevallen een in het buitenland verkregen naam zouden mogen erkennen.

⁵⁶ Advies Staatscommissie 2004.

⁵⁷ Het Europese Hof van Justitie verklaarde zich in zijn arrest van 27 april 2006 niet bevoegd om de prejudiciële vraag van het Amtsgericht Niebüll te beantwoorden omdat deze instantie niet kon worden geacht een rechtsprekende functie te vervullen. Vervolgens raakte het Amtsgericht Flensburg bij de zaak betrokken, die precies dezelfde prejudiciële vraag aan het Hof heeft voorgelegd; HvJ EG 14 oktober 2008, nr. C-353/06 <<http://curia.europa.eu>>.

3.3.5 Mogelijkheid van het doen van een rechtskeuze

Nu de uitspraak in de zaak Grunkin-Paul is gewezen en deze geen ander licht heeft geworpen op de uitspraak die het Europese Hof van Justitie eerder in de zaak Garcia Avello heeft gedaan, rijst de vraag of de uitleg die de Staatscommissie voor het internationaal privaatrecht aan de uitspraak Garcia Avello heeft gegeven nog kan blijven gelden. De Werkgroep is van oordeel dat de mogelijkheid die het huidige Nederlandse naamrecht biedt om de geslachtsnaam van een bipatride Nederlands kind te wijzigen in de geslachtsnaam naar het recht van de lidstaat waarvan het kind tevens de nationaliteit bezit, te duur en omslachtig is en dientengevolge slecht verenigbaar is met de artikelen 12, 17 en 18 EG-Verdrag. De huidige mogelijkheid betekent dat ouders die hun bipatride Nederlandse kind een geslachtsnaam volgens het recht van de andere lidstaat willen geven bij wijze van spreken de ene dag geboorteaangifte doen en daarbij het kind een geslachtsnaam conform Nederlands recht moeten geven en de andere dag bij de Dienst Justis van het ministerie van Justitie een verzoek tot geslachtsnaamswijziging moeten indienen om het kind de gewenste naam te geven. Hiervoor moeten zij sinds 30 januari 2009 € 487,50 aan leges betalen.⁵⁸ Volgens de Werkgroep kan uit de uitspraak Garcia Avello worden afgeleid dat ouders ter gelegenheid van de geboorteaangifte van hun bipatride kind dat de nationaliteit van twee verschillende lidstaten bezit, moeten kunnen kiezen welk rechtsstelsel op de naamgeving van hun kind van toepassing is. De conclusie dat de uitspraak Garcia Avello meebrengt dat aan de ouders de mogelijkheid moet worden gegeven om een rechtskeuze te doen ten aanzien van de bepaling van de geslachtsnaam van hun bipatride Nederlands kind dat tevens de nationaliteit van een andere lidstaat heeft, wordt bevestigd door een uitspraak van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch op 27 januari 2004.⁵⁹ Hierin bepaalde het Hof onder verwijzing naar de uitspraak Garcia Avello dat het verzoek van ouders om verbetering van de geboorteaakte van hun kind met zowel de Spaanse als de Nederlandse nationaliteit door wijziging van de geslachtsnaam van het kind naar Nederlands recht in een geslachtsnaam naar Spaans recht diende te worden ingewilligd.

Aanbeveling De Werkgroep beveelt aan om de regel van de WCN die bij bi- of polypatride personen voorrang geeft aan de Nederlandse nationaliteit (artikel 2 WCN) of aan de effectieve nationaliteit (artikel 1 lid 2 WCN) aan te vullen met de mogelijkheid van het doen van een rechtskeuze. De rechtskeuzemogelijkheid moet niet alleen gelden bij de

bepaling van de naam bij geboorte, maar ook bij een wijziging in de persoonlijke staat van de betrokkene⁶⁰. Naast personen die de nationaliteit van twee of meer verschillende lidstaten bezitten, moet de rechtskeuzemogelijkheid eveneens worden ingevoerd voor personen die naast de nationaliteit van een EU-lidstaat een nationaliteit van een derde staat bezitten en voor bi- of polypatride personen die niet EU-burger zijn. Zij kunnen namelijk ook het risico lopen om in landen waarmee zij door hun nationaliteit verbonden zijn uiteenlopende namen te krijgen.

De Werkgroep beveelt verder aan om het moment en de wijze waarop een rechtskeuze kan worden gedaan alsmede de gelding van de verklaring omtrent rechtskeuze voor eventuele volgende kinderen van dezelfde ouders te laten aansluiten bij de regeling voor naamskeuze. Voor de huidige regeling voor naamskeuze en de aanbevelingen van de Werkgroep daaromtrent, verwijst de Werkgroep naar hoofdstuk 4.

3.4 Mannelijke en vrouwelijke verbuigingen van een buitenlandse geslachtsnaam

In een aantal landen wordt de geslachtsnaam verbogen al naar gelang het geslacht, bijvoorbeeld in Griekenland, Polen en Rusland.⁶¹ Zo hebben in Rusland mannelijke geslachtsnamen de uitgang -ov, -ev of -in en vrouwelijke geslachtsnamen de uitgang -ova, -eva of -ina.⁶² Volgens het huidige Nederlandse naamrecht kunnen buitenlandse geslachtsnamen niet verbogen worden al naar gelang het geslacht.⁶³ Dit kan problemen geven voor bipatride Nederlandse kinderen waarvan een ouder een buitenlandse geslachtsnaam heeft met een mannelijke of vrouwelijke uitgang. Op deze kinderen is ingevolge artikel 2 WCN het Nederlandse naamrecht van toepassing. De toepassing van het Nederlandse naamrecht kan in dergelijke gevallen tot gevolg hebben dat een kind een naam krijgt die volgens het recht van zijn/haar andere nationaliteit verwijst naar een andere sekse dan waartoe hij/zij behoort. Het kind zal zich hierdoor moeilijk met zijn naam kunnen identificeren. Soortgelijke problemen kunnen zich voordoen bij kinderen met enkel de Nederlandse nationaliteit waarvan een ouder een buitenlandse geslachtsnaam heeft met een mannelijke

⁵⁸ Artikel 3 lid 1 Regelen betreffende verzoeken tot naamswijziging en naamsvaststelling. Het tarief is gewijzigd bij Besluit van 20 januari 2009, *Stb.* 2009, 24.

⁵⁹ Hof 's-Hertogenbosch 27 januari 2004, *NIPR* 2004/2, nr. 1 06.

⁶⁰ Onder een wijziging in de persoonlijke staat wordt hier verstaan een wijziging van familierechtelijke betrekkingen en het aangegaan zijn van een huwelijk of een wettelijk erkende samenlevingsvorm, vgl. artikel 5a lid 1 WCN.

⁶¹ Zie Pintens & Will 1995, p. 50; Boele-Woelki 2003, p. 42; Punselie 2007, p. 64.

⁶² Punselie 2007, p. 64; Pintens & Will 1995, p. 50; Loeb 1990, p. 18.

⁶³ Zie bijvoorbeeld Rb. 's-Gravenhage 12 juli 2004, *LJN* AQ7367.

of vrouwelijke verbuiging en met het land van oorsprong of met de desbetreffende gemeenschap in Nederland nog banden worden onderhouden.⁶⁴

Onder het huidige Nederlandse recht kunnen bipatride Nederlandse kinderen slechts een geslachtsnaam met de juiste vervoeging volgens het recht van de andere nationaliteit verkrijgen door middel van een geslachtsnaamswijziging (artikel 3a lid 1 onder b Besluit geslachtsnaamswijziging). Voor kinderen met enkel de Nederlandse nationaliteit bestaat deze mogelijkheid niet. Volgens de Werkgroep kan het probleem rondom de vervoeging van buitenlandse geslachtsnamen van bipatride Nederlandse kinderen in belangrijke mate worden opgelost indien ouders van bipatride Nederlandse kinderen, zoals in paragraaf 3.3.5 is aanbevolen, de mogelijkheid wordt geboden om een rechtskeuze te doen. Als bijvoorbeeld ten aanzien van een Russisch-Nederlands kind een rechtskeuze kan worden gedaan voor het Russische recht dan kan zonder problemen de naam van de vader Petrov worden verbogen met de vrouwelijke uitgang Petrova.

Het kunnen doen van een rechtskeuze biedt een oplossing indien de ouders het recht van de andere nationaliteit van hun bipatride kind op zijn geslachtsnaam van toepassing willen laten zijn. Als zij dat niet willen, bijvoorbeeld omdat dit recht geen of minder keuzemogelijkheden biedt, of als het kind alleen de Nederlandse nationaliteit heeft, is deze oplossing niet bruikbaar.

Aanbeveling In Denemarken, Noorwegen en Zweden⁶⁵ bestaat de mogelijkheid om indien de geslachtsnaam wortels heeft in een andere cultuur, deze door middel van een verklaring te laten aanpassen aan het geslacht. De Werkgroep beveelt aan om bij dit stelsel aan te sluiten. De Nederlandse wet dient aan ouders de mogelijkheid te bieden om te verklaren dat zij willen dat de buitenlandse geslachtsnaam wordt vervoegd op de manier zoals die in het land van herkomst van de naam gebruikelijk is. Deze voorziening moet worden ingevoerd naast de mogelijkheid van het doen van een rechtskeuze bij bipatride Nederlandse kinderen. Het moment en de wijze waarop een verklaring over de vervoeging van een buitenlandse geslachtsnaam kan worden afgelegd, moeten aansluiten bij de regeling voor naamskeuze. Een verklaring over de vervoeging van een buitenlandse geslachtsnaam dient ook te gelden voor de eventuele volgende kinderen van dezelfde ouders die hetzelfde geslacht hebben. Als de verklaring voor de geboorte wordt afgelegd, kan deze meer algemeen van aard zijn. De verklaring kan inhouden dat gekozen wordt voor een vervoeging en hoe die vervoeging in het geval van een

jongen resp. een meisje moet luiden. De ambtenaar van de burgerlijke stand kan bij twijfel over de juiste spelling een verklaring van een beëdigd vertaler of van het consulaat vragen.

3.5 Namenreeks

3.5.1 Inleiding

In sommige landen, zoals Afghanistan, Egypte, India, Irak, Pakistan en Somalië, hebben personen namenreeksen. Een namenreeks bestaat in het algemeen uit een eigenaam, gevolgd door de naam van de vader en de naam van de grootvader van de betrokkene. Een Egyptische vader heet bijvoorbeeld Yusuf Omar Mahmoud. Van zijn in Egypte geboren dochter luidt de naam Mouna Yusuf Omar. Er bestaan echter vele varianten die per land kunnen verschillen. Afghanen kunnen bijvoorbeeld alleen een aantal eigennamen krijgen, los van de naam van de ouders. Een Afgaanse vader heet bijvoorbeeld Pierzad Arefi en zijn zoon Quayun Gozar Ishay.⁶⁶ Alle varianten hebben in ieder geval gemeen dat zij geen onderscheid maken tussen een of meerdere voornamen en een geslachtsnaam. In bepaalde landen is bovendien sprake van een zogenaamd dubbel naamstelsel. In deze landen komen zowel geslachtsnamen met voornamen als namenreeksen voor.⁶⁷ Namenreeksen sluiten niet goed aan bij het Nederlandse stelsel van voornamen en geslachtsnamen. Personen met namenreeksen kunnen hiervan problemen ondervinden in het maatschappelijk verkeer. Ook doen zich problemen voor bij de naamsverzekering van een kind waarvan een ouder een namenreeks heeft en bij de naamsvaststelling van meerderjarige kinderen en hun ouder met een namenreeks.

3.5.2 Registratie naamgebruik in de GBA

Als een vreemdeling zich in Nederland vestigt, moet hij worden ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens (hierna: GBA). Hij dient dan aan de hand van brondocumenten (geboorteakte, paspoort etc.) aan te tonen wat zijn naam is. De Commissie van advies voor de zaken betreffende de burgerlijke staat en de nationaliteit heeft een richtlijn uitgevaardigd over de naamsvermelding van personen afkomstig uit landen met een zogenaamd dubbel naamstelsel (hierna: Officiële Mededeling 2/2002).⁶⁸ Als een persoon afkomstig uit zo'n land een geboorteakte of paspoort kan overleggen waarin een geslachtsnaam staat vermeld, dan kan deze geslachtsnaam in de GBA worden opgenomen. Indien de betrokkene

⁶⁶ Uit het adviesbureau, *Afgaans namenrecht* 1996, p. 177.

⁶⁷ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 69; Gubbels 2004, p. 295.

⁶⁸ Officiële Mededeling nr. 2/2002 inzake naamsvermelding en naamskeuze, *Stcr.* 2002, 119, p. 9. Deze richtlijn is een vervolg op Officiële Mededeling nr. 1/1999, *Stcr.* 1999, 115, p. 10.

⁶⁴ Zie ook Boele-Woelki 2003, p. 42-43.

⁶⁵ Quick scan paragraaf 7 van de betreffende landen.

niet in staat is om documenten te overleggen waaruit zijn geslachtsnaam blijkt en van hem ook niet verwacht kan worden dat hij zich in verbinding stelt met zijn autoriteiten, wordt een verklaring onder ede of belofte ten behoeve van de inschrijving in de GBA toegestaan (artikel 36 lid 2 onder e Wet GBA). Is een persoon afkomstig uit een land dat slechts namenreeksen kent of uit een land waar weliswaar geslachtsnamen voorkomen maar deze niet geregistreerd worden en kan hij bijgevolg geen documenten tonen waaruit een geslachtsnaam blijkt, dan kan alleen een namenreeks in de GBA worden vermeld. Slechts ter gelegenheid van naturalisatie of optie kunnen één of meerdere voornamen en een geslachtsnaam worden vastgesteld (de artikelen 12 lid 1 en 6 lid 6 RWN).

Het hebben van een namenreeks kan voor de betrokkene problemen opleveren in het maatschappelijk verkeer.⁶⁹ Hij moet namelijk in betrekkingen met andere burgers en (overheids-)instanties zoals in Nederland gebruikelijk is een voornaam en een geslachtsnaam opgeven die hij niet heeft, bijvoorbeeld bij het openen van een bankrekening, het afsluiten van verzekeringen, het inschrijven voor een opleiding, voor vermelding in de telefoongids etc. Uit de literatuur blijkt dat regelmatig procedures worden gevoerd door personen die het niet eens zijn met de registratie van een namenreeks in de GBA. De jurisprudentie gaat soms verder dan Officiële Mededeling 2/2002. Zo is in enkele rechterlijke uitspraken in gevallen waarin in het betreffende land weliswaar geslachtsnamen voorkomen maar deze niet geregistreerd worden, het afleggen van een verklaring onder ede of belofte toegestaan.⁷⁰

De Werkgroep merkt op dat de naam van een persoon met een vreemde nationaliteit wordt bepaald door het recht van het land waarvan hij de nationaliteit heeft. Als de vreemdeling naar dat recht een namenreeks heeft, biedt het Nederlandse recht niet de mogelijkheid om de namenreeks aan te passen. Wel meent de Werkgroep dat een persoon met de vreemde nationaliteit gefaciliteerd kan worden in het, naast zijn officiële naam, voeren van een gebruiksnaam waarmee hij zich in Nederland ten opzichte van (semi-)overheidsinstellingen en in het maatschappelijk verkeer kan presenteren. Deze gebruiksnaam wijzigt de naam van de persoon zoals die in de officiële documenten staat vermeld niet.

Aanbeveling De Werkgroep beveelt dan ook in beginsel aan om voor alle buitenlandse personen met een namenreeks de mogelijkheid te creëren om, naast hun officiële naam, in

de GBA te laten registreren dat zij een gedeelte van de namenreeks als voornaam gebruiken en een gedeelte als geslachtsnaam. Een soortgelijk voorstel is door de Commissie van advies voor de zaken betreffende de burgerlijke staat en de nationaliteit in Officiële Mededeling 2/2002 gedaan.⁷¹ Buitenlandse personen met een namenreeks moeten voor henzelf en hun minderjarige kinderen bij de gemeente waar zij wonen een verzoek tot registratie van het naamgebruik kunnen indienen. Hiervoor dient de wet te worden aangepast. In aansluiting bij artikel 1:5 lid 7 BW moeten minderjarigen vanaf zestien jaar zelf kunnen kiezen of zij in de GBA dit naamgebruik willen laten registreren. Naast een wijziging van de wet dienen voor de registratie van het naamgebruik in de GBA, het Logisch Ontwerp GBA en de systemen van de afnemers van de GBA te worden aangepast. De Werkgroep is zich ervan bewust dat dit aanzienlijke kosten met zich meebrengt. Deze kosten zullen bij een uiteindelijke beslissing moeten worden meegewogen. De berekening daarvan gaat de expertise van de Werkgroep echter te buiten. Zij adviseert deze mogelijkheid in ieder geval bij een toekomstige aanpassing van het Logisch Ontwerp GBA in overweging te nemen.

Het naamgebruik dient aan te sluiten bij het Nederlandse naamstelsel. Dit betekent dat wanneer, zoals de Werkgroep in paragraaf 4.6 aanbeveelt, in Nederland gekozen kan worden voor een dubbele geslachtsnaam maximaal twee delen van de namenreeks als geslachtsnaam mogen worden gebruikt. De vraag kan worden gesteld of een dubbele geslachtsnaam altijd moet bestaan uit een geslachtsnaam van beide ouders. De Werkgroep meent dat dit niet het geval is. Over één generatie kunnen kinderen, als de aanbeveling van de Werkgroep wordt gevolgd, volgens Nederlands recht een dubbele naam krijgen bestaande uit de naam van de vader en die van de moeder. Over twee generaties kunnen kinderen naast een dubbele geslachtsnaam bestaande uit (een deel van) de naam van de vader en (een deel van) de naam van de moeder, een dubbele geslachtsnaam bestaande uit twee delen van de naam van de vader of twee delen van de naam van de moeder krijgen. In dit kader merkt de Werkgroep op dat indien wordt besloten om naamgebruik van personen met een namenreeks in de GBA te registreren en dat daarbij twee delen van de namenreeks als geslachtsnaam mogen gelden, dan ook bij naamsvaststelling in het kader van naturalisatie of optie twee delen van de namenreeks als geslachtsnaam moeten kunnen worden vastgesteld.

⁶⁹ Zie ook Officiële Mededeling nr. 1/1999, *Stcrt.* 1999, 115, p. 10.

⁷⁰ Rb. Breda 2 december 1996, FA RK 96-3111; Rb. Haarlem 6 november 2001, NIPR 2003/2, nr. 88; Rb. Haarlem 5 februari 2002, NIPR 2003/2, nr. 90. Zie ook Gubbels 2004, p. 297-298; Gubbels 2005.

⁷¹ Officiële Mededeling nr. 2/2002 inzake naamsvaststelling en naamскеuze, *Stcrt.* 2002, 119, p. 9.

3.5.3 Naamsverrijging kinderen

Indien personen afkomstig uit een land met namenreeksen in Nederland een kind krijgen, kan dit tot gevolg hebben dat het kind geen geslachtsnaam krijgt. Heeft het kind uitsluitend de vreemde nationaliteit dan wordt op grond van artikel 1 lid 1 WCN het recht van deze vreemde staat toegepast. Kent dat recht slechts namenreeksen dan krijgt ook het kind een namenreeks en dus geen geslachtsnaam. Heeft het kind zowel de Nederlandse als een vreemde nationaliteit dan is volgens de huidige regeling het Nederlandse naamrecht van toepassing (artikel 2 WCN).⁷² Volgens artikel 1:5 BW kunnen ouders naamskeuze doen. Kiezen de ouders voor de naam van de ouder die een namenreeks heeft, dan krijgt het kind geen geslachtsnaam. Volgens het huidige beleid kan het kind in dergelijke gevallen alleen nog een geslachtsnaam verkrijgen indien een verzoek tot naamsvaststelling voor het kind ex artikel 1:7 lid 2 BW is ingediend nadat voor de ouder met namenreeks bij optie of naturalisatie een geslachtsnaam is vastgesteld.⁷³

De Commissie van advies voor de zaken betreffende de burgerlijke staat en de nationaliteit heeft in Officiële Mededeling 2/2002 aanbevolen om in het geval slechts één ouder een geslachtsnaam heeft en het derhalve niet mogelijk is voor de ouders om een juridische effectieve naamskeuze voor het kind te doen, het kind de naam te laten verkrijgen van de ouder die een geslachtsnaam heeft.⁷⁴ Op dit onderdeel van de Officiële Mededeling is kritiek geuit. Het in dergelijke gevallen niet kunnen doen van naamskeuze zou volgens de literatuur geen steun vinden in artikel 1:5 BW en vragen oproepen in verband met het gelijkheidsbeginsel, het recht op respect voor het privéleven en gezinsleven en het recht op vrijheid van godsdienst.⁷⁵ In een aantal rechterlijke uitspraken is voor een andere oplossing gekozen. In deze uitspraken bepaalde de rechter dat het kind overeenkomstig artikel 1:5 lid 10 BW een voorlopige geslachtsnaam diende te krijgen. Hoewel artikel

1:5 lid 10 BW eigenlijk voor vondelingen geschreven is, achtte de rechter de toepassing van dit artikel in deze gevallen gerechtvaardigd omdat het niet toekennen van een geslachtsnaam strijdig is met de rechten van de mens.⁷⁶

De Werkgroep meent dat als een kind in Nederland wordt geboren en uitsluitend de vreemde nationaliteit heeft, eerst volgens het vreemde recht zijn naam moet worden bepaald. Betreft de naam die het kind verkrijgt een namenreeks, dan moeten de ouders, zoals de Werkgroep in paragraaf 3.5.2 heeft aanbevolen, in principe de mogelijkheid hebben om te verzoeken in de GBA te laten registreren dat het kind een bepaald gedeelte van de namenreeks als voornaam en een bepaald gedeelte als geslachtsnaam gebruikt.

Aanbeveling Voor de situatie dat het in Nederland geboren kind zowel de vreemde als de Nederlandse nationaliteit heeft en het Nederlandse naamrecht van toepassing is, beveelt de Werkgroep aan om voor ouders wettelijk de mogelijkheid te creëren om door middel van een verklaring maximaal twee gedeeltes uit de namenreeks van een van de ouders als geslachtsnaam voor het kind te laten vaststellen. Dit betekent dat een Nederlandse moeder en bijvoorbeeld een Egyptische vader met een namenreeks bij toepassing van het Nederlandse naamrecht de volgende keuzemogelijkheden hebben:

- geslachtsnaam moeder;
- maximaal twee delen namenreeks vader: heeft de vader ervoor gekozen om naamgebruik in de GBA te laten registreren dan dienen bij voorkeur de gedeeltes die de vader als geslachtsnaam gebruikt voor het kind te worden vastgesteld;
- wordt, zoals de Werkgroep in paragraaf 4.6 aanbeveelt, de mogelijkheid van een dubbele geslachtsnaam in Nederland ingevoerd dan zou ook gekozen moeten kunnen worden voor de geslachtsnaam van de moeder in combinatie met één deel van de namenreeks van de vader.

Kiezen de ouders om twee delen uit de namenreeks van de vader als geslachtsnaam van het kind te laten vaststellen of de geslachtsnaam van de moeder in combinatie met één uit de namenreeks van de vader vast te stellen deel, dan moet de ambtenaar van de burgerlijke stand een aparte akte van naamsvaststelling opmaken.

3.5.4 Delen/volgen naamsvaststelling ouder

Een ander knelpunt doet zich voor tengevolge van de huidige regel dat meerderjarige kinderen niet delen in de naamsvaststelling van hun ouder (artikel 1:7 lid 3 BW). Deze regel kan namelijk tot gevolg hebben dat wanneer zowel de ouder als zijn meerderjarige kind(eren) met een namen-

⁷² Indien de aanbeveling die de Werkgroep in paragraaf 3.3.5 heeft gedaan omtrent de mogelijkheid van het doen van een rechtskeuze wordt overgenomen, kunnen ouders er ook voor kiezen om het recht van de andere staat waarvan het kind de nationaliteit heeft van toepassing te laten zijn.

⁷³ De Dienst Justis neemt verzoeken om naamsvaststelling voor kinderen met de Nederlandse nationaliteit slechts in behandeling als voor de ouder met namenreeks bij optie of naturalisatie een of meer voornamen en een geslachtsnaam zijn vastgesteld. Volgens de Handleiding voor de toepassing van de Rijkswet op het Nederlanderschap deelt het kind niet in de naamsvaststelling van de ouder maar dient in dergelijke gevallen een afzonderlijk verzoek tot naamsvaststelling ex artikel 1:7 lid 2 BW te worden ingediend. Zie *Rijkswet op het Nederlanderschap editie 2007-2008*, p. 454-455.

⁷⁴ Officiële Mededeling nr. 2/2002 inzake naamsvermelding en naamskeuze, *Stcr.* 2002, 119, p. 9.

⁷⁵ Plasschaert 2002, p. 453; Joosten 2003, p. 312-314; Rutten 2002, p. 148-149.

⁷⁶ Rb. Haarlem 23 december 1997, 28654/97 (te kennen uit Gubbels 2004, p. 300); Hof's-Gravenhage 15 oktober 2003, LJN AL9057.

reeks zich tot Nederlander laten naturaliseren, tegen hun wens in, verschillende geslachtsnamen krijgen. Zo kan het voorkomen dat een Egyptische vader met de namenreeks Yusuf Omar Mahmoud ter gelegenheid van de naturalisatie ervoor heeft gekozen om het laatste deel van de namenreeks 'Mahmoud' als zijn geslachtsnaam te laten vaststellen. Wanneer zijn meerderjarige dochter met de namenreeks Mouna Yusuf Omar zich laat naturaliseren, deelt zij ingevolge artikel 1:7 lid 3 BW niet in de naamsvaststelling van haar vader. Ook kan zij 'Mahmoud' niet als geslachtsnaam laten vaststellen omdat deze naam geen deel is van haar namenreeks.

Aanbeveling De Werkgroep beveelt aan de wet aan te passen zodat een meerderjarig kind dat zich heeft laten/laat naturaliseren dezelfde geslachtsnaam kan verkrijgen als zijn genaturaliseerde ouder. Heeft de ouder zich als eerste laten naturaliseren, dan moet het meerderjarige kind ter gelegenheid van zijn naturalisatie kunnen verzoeken om te delen in de naamsvaststelling van zijn ouder indien het deel dat de ouder als geslachtsnaam heeft laten vaststellen niet in zijn namenreeks voorkomt. Heeft het meerderjarige kind zich daarentegen als eerste laten naturaliseren en een andere geslachtsnaam verkregen dan zijn ouder, dan moet het kind alsnog analoog aan artikel 5 lid 1 onder b Besluit geslachtsnaamswijziging⁷⁷ de Dienst Justis kunnen verzoeken om de naamsvaststelling van zijn ouder te volgen. Voor het indienen van een verzoek conform artikel 5 lid 1 onder b Besluit geslachtsnaamswijziging geldt momenteel een termijn van drie jaar na het bereiken van de meerderjarigheid (artikel 5 lid 2 Besluit geslachtsnaamswijziging). Met deze termijn wordt echter naar het oordeel van de Werkgroep geen redelijk doel gediend. De Werkgroep beveelt dan ook aan deze termijn te laten vervallen. De Werkgroep adviseert de bovenstaande mogelijkheden eveneens te bieden bij optie.

⁷⁷ Deze bepaling biedt een meerderjarig kind de mogelijkheid om de geslachtsnaamswijziging van zijn ouder te volgen. Zie ook paragraaf 5.2.1.

4

De keuze voor de
geslachtsnaam van het
kind

4.1 Inleiding

In hoofdstuk 1 is aangegeven dat de huidige regeling omtrent de keuze van de geslachtsnaam nadat deze op 1 januari 1998 in werking was getreden, steeds aan discussie onderhevig is geweest. In dit hoofdstuk zal de Werkgroep eerst de huidige regeling beschrijven. Daarna zal zij de voornaamste punten van kritiek op de huidige regeling schetsen en de inhoud van het amendement van het voormalige Tweede Kamerlid Van der Laan belichten. Vervolgens gaat de Werkgroep in op de vraag in hoeverre een wijziging van de huidige regeling omtrent de keuze voor de geslachtsnaam van kinderen wenselijk en/of noodzakelijk is. Hierbij zal zij achtereenvolgens de mogelijkheid van naamskeuze per kind, van het kiezen voor een dubbele geslachtsnaam, de procedure voor naamskeuze en de regeling bij het uitblijven van naamskeuze bespreken.

4.2 Huidige regeling

Momenteel kunnen ouders die ten tijde van de geboorte van het kind met elkaar gehuwd zijn, kiezen welke van hun beider geslachtsnamen het kind zal hebben. De naamskeuze kan gedaan worden vóór de geboorte van het kind door middel van een akte van naamskeuze of uiterlijk ter gelegenheid van de geboorteaangifte, dat wil zeggen binnen drie dagen na de bevalling (artikel 1:19e lid 6 BW). Beide ouders moeten gezamenlijk in persoon voor de ambtenaar van de burgerlijke stand verschijnen om een verklaring af te leggen (artikel 1:5 lid 4 BW). Als de moeder vanwege haar medische situatie ter gelegenheid van de geboorteaangifte niet in persoon kan verschijnen en de ouders toch de naam van de moeder als geslachtsnaam van het kind wensen, dient zij een notaris in te schakelen. Slechts bij authentieke (notariële) akte kan zij de aangever machtigen om namens haar een naam te kiezen (artikel 1:18a lid 3 BW). Als gehuwde ouders geen naamskeuze doen, krijgt het kind van rechtswege de geslachtsnaam van de vader (artikel 1:5 lid 5 onder a BW).

Bij erkenning, gerechtelijke vaststelling van het vaderschap en adoptie mogen de ouders een naamskeuze uitbrengen voor een kind dat nog niet de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt. Bij erkenning geschiedt de naamskeuze in de akte van erkenning (artikel 1:5 lid 2 BW). Bij gerechtelijke vaststelling van het vaderschap en adoptie wordt van de gezamenlijke verklaring van de (adoptie)ouders melding gemaakt in de gerechtelijke uitspraak (artikel 1:5 lid 2 en 3 BW). Indien door de ouders geen naamskeuze wordt gedaan, houdt⁷⁸ het kind bij erkenning en gerechtelijke

vaststelling van het vaderschap de geslachtsnaam van de moeder (artikel 1:5 lid 2 BW). Wanneer na erkenning een huwelijk of geregistreerd partnerschap volgt, kunnen de ouders ter gelegenheid van die gebeurtenis alsnog gezamenlijk verklaren dat het kind de geslachtsnaam van de andere ouder krijgt.⁷⁹ Blijft bij adoptie naamskeuze uit en zijn de adoptieouders gehuwd en van verschillend geslacht, dan krijgt het kind de geslachtsnaam van de adoptievader. Zijn de adoptieouders niet gehuwd of wel gehuwd maar van gelijk geslacht, dan houdt het kind zijn oorspronkelijke geslachtsnaam. Adopteert de partner van de ouder het kind en wordt geen keuze gemaakt dan houdt het kind ook de naam die hij heeft (artikel 1:5 lid 3 BW).

Verder kunnen de ouder en zijn echtgenoot of geregistreerde partner die ingevolge artikel 1:253sa lid 1 BW gezamenlijk het gezag over een kind (zullen) uitoefenen⁸⁰, naamskeuze doen (artikel 1:5 lid 4 BW). De naamskeuze moet evenals bij gehuwde ouders uiterlijk ter gelegenheid van de geboorteaangifte worden gedaan (artikel 1:5 lid 4 BW). Wordt geen naamskeuze gedaan, dan krijgt het kind de geslachtsnaam van de moeder (artikel 1:5 lid 5 onder b BW).

Ouders mogen onder het huidige recht alleen naamskeuze doen ten aanzien van hun eerste kind. De keuze die de ouders voor het eerste kind hebben gemaakt, geldt ook voor de volgende kinderen van dezelfde ouders (artikel 1:5 lid 8 BW).⁸¹ Op deze regel bestaat een tweetal uitzonderingen. In de eerste plaats mag het kind, indien het ten tijde van het ontstaan van familierechtelijke betrekkingen met beide ouders zestien jaar of ouder is, zelf de keuze maken voor de geslachtsnaam van een van zijn/haar ouders (artikel 1:5 lid 7 BW). Daarnaast geldt een eenmaal gedane naamskeuze niet voor eventuele volgende kinderen als het eerste kind levenloos ter wereld komt of is gekomen (artikel 1:5 lid 8 BW). Het is de Werkgroep bekend dat een wetsvoorstel in voorbereiding is waarin wordt voorgesteld dat een eenmaal gedane naamskeuze evenmin geldt voor eventuele volgende kinderen indien het eerste kind levend ter wereld is gekomen maar binnen de termijn waarbinnen geboorte-

⁷⁸ Bij prenatale erkenning krijgt het kind de geslachtsnaam van de moeder als naamskeuze uitblijft.

⁷⁹ Deze bepaling is ingevoerd bij Wet van 9 oktober 2008 tot wijziging van enige bepalingen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het geregistreerd partnerschap, de geslachtsnaam en het verkrijgen van gezamenlijk gezag, *Stb.* 2008, 410, in werking getreden op 28 februari 2009, *Stb.* 2009, 56.

⁸⁰ Dit betreft de situatie van een staande het huwelijk of geregistreerd partnerschap geboren kind terwijl de partner (echtgenoot of geregistreerde partner) niet de ouder is (lees: een moeder met een duomoeder dan wel een moeder met een geregistreerde mannelijke partner die het kind niet heeft erkend). De ouder en de partner oefenen dan van rechtswege gezamenlijk gezag uit, tenzij het kind tevens in familierechtelijke betrekking staat tot een andere ouder.

⁸¹ Uit de memorie van toelichting blijkt dat onder het bewust doen van een keuze mede is begrepen het bewust afzien van een keuze; *Kamerstukken II* 1991/92, 22408, nr. 3, p. 5.

aangifte moet worden gedaan, is overleden. In internationale situaties is van belang dat ouders, als een volgend kind blijkt zijn geboorteaakte of krachtens het toepasselijke recht een naam heeft gekregen die afwijkt van de naam van het eerste kind, kunnen verklaren dat het desbetreffende kind dezelfde geslachtsnaam zal hebben als hun eerste kind (artikel 1:5 lid 8 BW).⁸²

4.3 Kritiek op de huidige regeling

Het 'UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women' uitte in zijn rapport van juli 2001 zijn zorgen over de situatie dat een kind, wanneer gehuwde ouders niet tot overeenstemming kunnen komen, de geslachtsnaam van de vader krijgt. Het Comité vond dit indruisen tegen het fundamentele uitgangspunt van gelijkheid dat aan het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen, in het bijzonder artikel 16 aanhef en onder g, ten grondslag ligt en heeft de Nederlandse regering aanbevolen de wetgeving op dit punt te wijzigen.⁸³

Op 27 april 2000 oordeelde het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak *Bijleveld v. Nederland* dat de naar Nederlands recht bestaande onmogelijkheid om zoons de geslachtsnaam van de vader te geven en dochters de geslachtsnaam van de moeder geen schending van artikel 8 EVRM opleverde. Het Hof hield daarbij rekening met de ruime beleidsvrijheid die artikel 8 EVRM staten biedt en het feit dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State uitdrukkelijk het individueel belang tegen het algemeen belang had afgewogen. Ook concludeerde het Hof dat er geen sprake was van een schending van artikel 14 EVRM. Het Hof constateerde weliswaar een verschil in behandeling tussen man en vrouw in het naamrecht, doch stelde dat dit gerechtvaardigd was nu een situatie waarin de geslachtsnaam van het kind gedurende enige tijd onbepaald zou blijven, onwenselijk is.⁸⁴

Eind 2002 heeft het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (hierna: WODC) een rapport uitgebracht naar aanleiding van een onderzoek ter evaluatie van de 'nieuwe' naamwetgeving. In het onderzoek is onder meer aandacht besteed aan de vraag welk(e) naamstelsel(s) de voorkeur geniet(en) bij de Nederlandse bevolking en de

vraag in hoeveel procent van de gevallen kinderen tengevolge van de nieuwe naamwetgeving de geslachtsnaam van de moeder hadden verkregen. Uit het onderzoek kwam naar voren dat een naamstelsel waarin alle kinderen óf de geslachtsnaam van de vader óf de geslachtsnaam van de moeder krijgen het meest favoriet was bij de Nederlandse bevolking (55%). 7% van de Nederlandse bevolking sprak de voorkeur uit voor een stelsel waarin ouders bij elk kind opnieuw kunnen kiezen welke geslachtsnaam het kind krijgt en 8% gaf de voorkeur aan een stelsel waarin alle kinderen een dubbele geslachtsnaam krijgen.⁸⁵ Verder bleek uit het onderzoek dat ongeveer 5% van de kinderen als gevolg van de nieuwe regelgeving de geslachtsnaam van de moeder had gekregen.⁸⁶ De Werkgroep merkt op dat niet is onderzocht hoeveel draagvlak onder de Nederlandse bevolking bestond voor de mogelijkheid om naast de geslachtsnaam van de vader óf die van de moeder te kiezen voor een dubbele geslachtsnaam. Ook is niet gevraagd naar de mening van de Nederlandse bevolking over de zogeheten vangnetnorm, te weten de regel dat wanneer gehuwde ouders geen keuze maken het kind de geslachtsnaam van de vader krijgt en dat bij het uitblijven van naamskeuze door ongehuwde ouders het kind de geslachtsnaam van de moeder krijgt of houdt.⁸⁷

In het rapport van het WODC zijn vier aanbevelingen gedaan om de werking van de regelgeving waarmee gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen bij naamskeuze werd beoogd, te optimaliseren, te weten:

- verbetering van de gemeentelijke voorlichting;
- het mogelijk maken van het doen van naamskeuze bij volmacht;
- een hernieuwde bezinning op het uitgangspunt van eenheid van naam in het gezin;
- het mogelijk maken van een beroep op de rechter als ouders zelf niet uit de naamskeuze komen.⁸⁸

In reactie op het WODC-rapport heeft de toenmalige minister van Justitie in een brief aan de Tweede Kamer eind 2003 aangegeven een aanpassing van het naamrecht niet nodig te achten.⁸⁹ Wel hebben de resultaten van het evaluatieonderzoek van het WODC de discussie over het naamrecht in Nederland heropend. De kritiek richt zich met name op de regeling van naamskeuze voor gehuwde ouders. In de literatuur is aangevoerd dat de regeling van artikel 1:5 lid 5 (onder a) BW ingevolge welke kinderen van gehuwde ouders bij het uitblijven van naamskeuze van rechtswege de naam van de vader krijgen, op gespannen voet staat met het

⁸² Deze bepaling is ingevoegd bij Wet 27 juni 2008 tot wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap ter invoering van een verklaring van verbondenheid en tot aanpassing van de regeling van de verkrijging van het Nederlanderschap na erkenning, *Stb.* 2008, 270, in werking getreden op 1 maart 2009, *Stb.* 2009, 1.

⁸³ Report Committee 2001, p. 67, nr. 223-224.

⁸⁴ EHRM 27 april 2000, nr. 42973/98, *NJB* 2000-27, p. 1337-1338 (*Bijleveld v. Nederland*).

⁸⁵ *Klijn & Beijers* 2002, p. 40.

⁸⁶ *Klijn & Beijers* 2002, p. 69.

⁸⁷ Zie ook *Boor* 2003, p. 56.

⁸⁸ *Klijn & Beijers* 2002, p. 78-79.

⁸⁹ Brief van de Minister van Justitie van 24 december 2003 (justo40022) <<http://parlando.sdu.nl>>.

EVRM en het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen. Gesteld is dat sprake is van een ongelijke behandeling van mannen en vrouwen omdat de gehuwde vrouw haar geslachtsnaam alleen kan doorgeven indien zij en haar echtgenoot het over die keuze eens zijn, terwijl de gehuwde vader voor het doorgeven van zijn naam niet van het bereiken van overeenstemming afhankelijk is.⁹⁰ Daarnaast is in de literatuur naar voren gebracht dat de positie van de gehuwde moeder bij naamskeuze zwak is nu de naamskeuze uiterlijk bij de geboorteaangifte in persoon door de vader en de moeder moet worden gedaan, terwijl de moeder veelal niet in staat zal zijn om binnen drie dagen na de bevalling voor de ambtenaar van de burgerlijke stand te verschijnen.⁹¹

Verder is kritiek geuit op de beperking van de vrijheid van ouders om voor een dubbele geslachtsnaam te kiezen⁹² en voor hun tweede of volgende kind opnieuw naamskeuze te doen⁹³. Aangevoerd is dat de beperkte keuzemogelijkheden conflictverhogend werken omdat het compromisoplossingen uitsluit wanneer beide ouders graag hun geslachtsnaam willen doorgeven.⁹⁴

In zijn rapport van 2 februari 2007 heeft het 'UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women' de aanbeveling om de naamwetgeving te herzien, herhaald. Opnieuw werd de Nederlandse regeling niet in overeenstemming geacht met het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen.⁹⁵

4.4 Amendement-Van der Laan

4.4.1 Inleiding

Het amendement-Van der Laan strekte tot een uitbreiding van de keuzemogelijkheden van ouders en een seksneutrale regeling voor de situatie dat ouders geen overeenstemming over de geslachtsnaam van hun kind kunnen bereiken of geen keuze maken. Ook zijn daarin voorstellen opgenomen om het doen van naamskeuze te vergemakkelijken. De Raad van State heeft op verzoek van de toenmalige minister van Justitie op 6 april 2006 advies omtrent het amendement uitgebracht.⁹⁶ Daarnaast heeft de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (hierna: NVVB) in april 2006 schriftelijk

gereageerd op het amendement en alternatieve voorstellen gedaan om te komen tot een liberaler naamrecht.⁹⁷

4.4.2 Uitbreiding keuzemogelijkheden

In het amendement-Van der Laan is voorgesteld om ouders, adoptieouders alsmede degenen die anders dan als ouder met een ouder over een kind het gezag uitoefenen, de mogelijkheid te geven om te kiezen voor een dubbele geslachtsnaam. Daarnaast voorziet het amendement in de mogelijkheid om voor elk kind opnieuw naamskeuze te doen. Beide verruiming zouden tegemoet komen aan de wens van ouders om meer vrijheid te hebben in het kiezen van de geslachtsnaam van hun kind.⁹⁸ Deze voorstellen zijn door de NVVB ondersteund.⁹⁹

De Raad van State heeft in zijn advies terzake gesteld dat de resultaten van het WODC-onderzoek weinig steun bieden voor de wens die onder de Nederlandse bevolking zou bestaan voor meer keuzevrijheid. De Raad van State heeft geadviseerd dat zowel de verruiming van de mogelijkheden met de keuze van een dubbele geslachtsnaam als de naamskeuze per kind nader gemotiveerd moeten worden.¹⁰⁰ Dit advies is door de toenmalige minister van Justitie overgenomen.¹⁰¹

4.4.3 Wijze en moment van naamskeuze

In het amendement is het voorstel opgenomen dat gehuwde ouders en degenen die anders dan als ouder met een ouder over een kind het gezag uitoefenen, uiterlijk tot één maand na de geboorte van het kind naamskeuze kunnen uitbrengen. Van deze verklaring wordt melding gemaakt in de geboorteakte. Ook wordt aangegeven dat bij algemene maatregel van bestuur regels kunnen worden vastgesteld om, indien nodig, de wijze van naamskeuze te vergemakkelijken zulks in afwijking van de in artikel 1:18a lid 3 BW vereiste authentieke akte voor het afgeven van een machtiging voor naamskeuze.

De NVVB heeft kritiek geuit op dit aspect van de voorstellen. De NVVB achtte de mogelijkheid om binnen één maand na de geboorteaangifte alsnog in de geboorteakte melding te maken van een naamskeuze zonder dat daaraan een akte van naamskeuze ten grondslag ligt, in strijd met de huidige systematiek. Deze houdt in dat een eenmaal opgemaakte en verleden akte van de burgerlijke stand slechts kan worden gewijzigd als gevolg van een door een andere authentieke akte aangetoond rechtsfeit of een rechterlijke uitspraak. Verder heeft de NVVB erop gewezen dat rechtsfeiten

⁹⁰ Zie o.a. Boor 2003, p. 56-59; Boele-Woelki 2003, m.n. p. 37; Braam 2005, p. 34-35.

⁹¹ Boor 2003, p. 55-56. Zie overigens ook Plasschaert 2002, p. 461.

⁹² Zie o.a. Boele-Woelki 2002, p. 153; Boele-Woelki 2003, p. 38; Van der Wiel 2003, p. 382; Boor 2003, p. 59-60; Braam 2005, p. 45-46; Punselie 2007, p. 98-99.

⁹³ Zie o.a. Boor 2003, p. 59-60; Boele-Woelki 2003, p. 38; Van der Wiel 2003, p. 382; Braam 2005, p. 37-38; Punselie 2007, p. 98-99.

⁹⁴ Boor 2003, p. 59.

⁹⁵ Concluding Comments Committee 2007, p. 6, nr. 33-34.

⁹⁶ Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 20.

⁹⁷ Advies NVVB 2006.

⁹⁸ Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 18, p. 3-4.

⁹⁹ Advies NVVB 2006, p. 4.

¹⁰⁰ Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 20, p. 5.

¹⁰¹ Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 20, p. 5.

opgenomen in de akten van de burgerlijke stand direct worden doorgevoerd in het systeem van de GBA waarna de gegevens worden verspreid onder afnemers met een publiekrechtelijke of daarmee gelijkgestelde taak, zoals de Sociale Verzekeringsbank (kinderbijslag), Belastingdienst, etc. Voorts leidt de mogelijkheid om binnen een korte termijn na de officiële opmaak van een akte deze alsnog op de voorgestelde wijze te wijzigen volgens de NVVB tot landelijke technische problemen. Akten van de burgerlijke stand en de daarbij behorende latere vermeldingen worden geautomatiseerd opgemaakt met behulp van printers. Een eenmaal geprinte akte zou niet via dezelfde procedure kunnen worden gewijzigd.¹⁰² De NVVB heeft voorgesteld dat naamskeuze door gehuwde ouders of de ouder en zijn partner die ingevolge artikel 1:253sa BW gezamenlijk gezag uitoefenen, alleen vóór de geboorteangifte van het kind kan worden gedaan met de mogelijkheid om daarna eenmaal de gedane naamskeuze te wijzigen totdat het kind de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt. Het heeft de voorkeur van de NVVB dat ouders in alle gevallen een akte van naamskeuze bij de ambtenaar van de burgerlijke stand laten opmaken. De huidige mogelijkheid tot het vastleggen van naamskeuze in de geboorteakte zelf, acht de NVVB bezwaarlijk in het geval een ouder en zijn partner met gezag naamskeuze doen. Het opnemen van de gegevens van de niet-ouder in de geboorteakte van het kind kan volgens de NVVB leiden tot een verkeerde interpretatie van de afstamming van het kind.¹⁰³

Als voornaamste bezwaar tegen het doen van naamskeuze via een onderhandse akte noemde de NVVB dat evenals bij erkenning identificatieproblemen kunnen ontstaan.¹⁰⁴ De Raad van State heeft zich in zijn advies niet uitgesproken over de wenselijkheid van beide voorstellen.

4.4.4 Regeling bij het uitblijven van naamskeuze

In het amendement is een seksneutrale regeling voorgesteld voor de situatie dat ouders geen overeenstemming over de geslachtsnaam van hun kind bereiken of geen naamskeuze doen. De voorgestelde regeling houdt in dat wanneer ter gelegenheid van erkenning, gerechtelijke vaststelling van het vaderschap of adoptie dan wel door gehuwde ouders binnen de wettelijke termijn geen naamskeuze is gedaan, het kind een dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde krijgt.

Ook op dit voorstel heeft de NVVB kritiek geuit. Dit voorstel zou volgens de NVVB indruisen tegen de keuzes van de burger volgens de huidige praktijk die inhouden dat 96% van de bevolking 'kiest' voor de geslachtsnaam van de vader.

¹⁰² Advies NVVB 2006, p. 1-2.

¹⁰³ Advies NVVB 2006, p. 2 en 4.

¹⁰⁴ Advies NVVB 2006, p. 3.

De NVVB was van oordeel dat de sociaal-maatschappelijke nadelen van dit voorstel veel groter waren dan de huidige bepaling zeker indien de maatschappelijke kosten worden meegewogen.¹⁰⁵

De Raad van State heeft geadviseerd om het voorstel dat het kind bij gebreke van naamskeuze een dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde krijgt, te heroverwegen. De Raad van State heeft onder verwijzing naar de uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak Bijleveld aangevoerd dat de huidige regel dat een binnen het huwelijk geboren kind bij het ontbreken van naamskeuze de geslachtsnaam van de vader krijgt, niet in strijd is met artikel 14 EVRM. Ook zou de huidige regeling niet strijdig zijn met het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen. De in het amendement voorgestelde regeling zou volgens de Raad van State het ongewenste gevolg hebben dat alle ouders die thans de naam van de vader of die van de moeder laten prevaleren een naamskeuze moeten doen indien een dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde niet wordt gewenst.¹⁰⁶ De toenmalige minister van Justitie heeft dit advies overgenomen.¹⁰⁷

4.4.5 Tot slot

De toenmalige minister is niet inhoudelijk ingegaan op de voorstellen van de NVVB, maar heeft wel opgemerkt dat deze aantonen dat met het amendement-Van der Laan nog niet de steen der wijzen was uitgevonden.¹⁰⁸ Zoals ook in hoofdstuk 1 van dit rapport aangegeven, is het amendement ingetrokken. Wel heeft de Minister van Justitie hierin aanleiding gezien om de huidige regeling omtrent de keuze voor de geslachtsnaam van kinderen door de Werkgroep nader te laten bekijken teneinde te bezien of een wijziging geïndiceerd is. De Werkgroep geeft in de volgende paragrafen haar bevindingen over dit onderwerp weer.

4.5 Naamskeuze per kind of eenheid van naam in het gezin?

Onder het huidige recht kunnen ouders, zoals gezegd, slechts ten aanzien van hun eerste kind naamskeuze doen met uitzondering van de situatie dat het kind levenloos geboren wordt (artikel 1:5 lid 8 BW).¹⁰⁹ Deze regeling is een uitwerking van het uitgangspunt van eenheid van naam in

¹⁰⁵ Advies NVVB 2006, p. 3.

¹⁰⁶ Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 20, p. 2-3 en 6.

¹⁰⁷ Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 20, p. 3-5.

¹⁰⁸ Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 20, p. 11.

¹⁰⁹ Zoals reeds in paragraaf 4.2 is opgemerkt, is een wetsvoorstel in voorbereiding waarbij tevens een uitzondering wordt gemaakt voor perinataal overleden kinderen.

het gezin dat aan de huidige wetgeving ten grondslag ligt.¹¹⁰ Naast Van der Laan en de NVVB heeft ook een aantal auteurs¹¹¹ gepleit voor het mogelijk maken van naamskeuze per kind. Duitsland, Frankrijk, Spanje, Zweden en Zwitserland hanteren de regel dat de keuze die de ouders voor het eerste kind maken ook geldt voor de geslachtsnaam van de volgende kinderen. In Denemarken, Engeland en Noorwegen kunnen ouders ten aanzien van de geslachtsnamen per kind een andere keuze maken.¹¹²

Het mogelijk maken van naamskeuze per kind geeft ouders meer keuzevrijheid. Het geeft ouders de mogelijkheid om voor hun tweede of volgende kind een andere geslachtsnaam te kiezen dan voor hun eerste kind. Dit maakt bovendien compromissen mogelijk wanneer beide ouders hun geslachtsnaam aan hun kinderen willen doorgeven. De kans op conflicten kan zodoende worden verlaagd en de kans dat ook de vrouw haar geslachtsnaam aan de volgende generatie kan doorgeven, vergroot.¹¹³ Tegen het uitgangspunt van eenheid van naam in het gezin kan worden aangevoerd dat dit minder goed aansluit bij de maatschappelijke realiteit. Eenheid van naam in het gezin is reeds niet aanwezig omdat ouders in Nederland bij huwelijk of geregistreerd partnerschap formeel hun eigen geslachtsnaam houden en niet zoals in Duitsland¹¹⁴ of Zweden¹¹⁵ voor een gemeenschappelijke huwelijksnaam kunnen kiezen. Zij kunnen slechts de geslachtsnaam van hun echtgenoot of geregistreerde partner al dan niet in combinatie met hun eigen naam in het maatschappelijk verkeer voeren. Maakte aanvankelijk verreweg het merendeel van de gehuwde vrouwen mede onder druk van de maatschappelijke verwachtingen van deze mogelijkheid gebruik, thans blijft de gehuwde vrouw in toenemende mate in het maatschappelijk verkeer haar eigen naam voeren.¹¹⁶ Daarnaast hebben ook de kinderen in sommige gezinnen verschillende namen als gevolg van echtscheiding en een nieuwe relatie van hun ouders.¹¹⁷ Ook kan tegen het handhaven van de eenheid van naam in het gezin worden ingebracht dat een en dezelfde naam van een aantal mensen hun eenheid wel tot uitdrukking kan brengen, maar dat de reële eenheid binnen het gezin als opvoedingssituatie in essentie van andere factoren

afhankelijk is.¹¹⁸ Bovendien zou overwogen kunnen worden om de eenheid van naam in het gezin op een andere manier tot stand te brengen namelijk door bijvoorbeeld in artikel 1:9 BW het recht van kinderen op te nemen om de geslachtsnaam van de andere ouder in het maatschappelijk verkeer te gebruiken. Een dergelijke voorziening is ook opgenomen in het Franse recht. Dit recht kent expliciet aan het kind een gebruiksrecht toe ten aanzien van de geslachtsnaam van de ouder die het kind niet heeft verworven, de 'nom d'usage'.¹¹⁹

Het voornaamste argument om vast te houden aan het uitgangspunt van eenheid van naam in het gezin betrof tot nu toe het belang van het kind.¹²⁰ Hierover heeft de Werkgroep twee deskundigen geraadpleegd.¹²¹ Zij hebben aangegeven dat het dragen van dezelfde naam door een kind als zijn broers en zussen de band met hen onderstreept. Het dragen van dezelfde geslachtsnaam drukt ook naar buiten toe hun onderlinge verbondenheid uit. Het geven van verschillende geslachtsnamen aan kinderen van dezelfde ouders kan voor de kinderen onduidelijk zijn. Het kan allerlei vragen bij hen oproepen zoals 'horen wij nu bij elkaar of niet' en 'waarom heb ik niet de geslachtsnaam van mijn moeder gekregen en mijn broertje of zusje wel'. Vragen die ook voor de ouders niet eenvoudig te beantwoorden zullen zijn. Het maakt de identiteit van het kind onduidelijk. De Werkgroep merkt uitdrukkelijk op dat hoewel de adviezen van de geraadpleegde deskundigen een indicatie kunnen geven omtrent het belang van het kind bij het dragen van dezelfde naam als zijn volle broertjes en zusjes, zij op basis daarvan geen gefundeerd oordeel kan vormen. Hiervoor zou nader onderzoek nodig zijn. Ten aanzien van het argument dat naamskeuze per kind compromissen mogelijk maakt, wijst de Werkgroep erop dat dit slechts kan worden geacht in het (leidende) belang van het kind te zijn voor zover het conflicten tussen ouders oplost. Tegenover dit argument kan aangevoerd worden dat naamskeuze per kind bij de geboorte van elk kind opnieuw een stressvol discussiepunt kan opleveren. Bovendien kan een compromisoplossing ook geboden worden door het mogelijk maken van een dubbele geslachtsnaam.¹²² Dat kinderen in sommige gezinnen als gevolg van echtscheiding en een nieuwe relatie van hun ouders verschillende namen hebben, hoeft bovendien niet automatisch te betekenen dat dit ook gangbaar wordt voor gezinnen met volle broertjes

¹¹⁰ Kamerstukken II 1991/92, 22408, nr. 3, p. 2; Kamerstukken II 1995/96, 22408, nr. 11, p. 1.

¹¹¹ Zie o.a. Punselie 2007, p. 98-99; Braam 2005, p. 37-38; Van der Wiel 2003, p. 382; Boor 2003, p. 59; Boele-Woelki 2003, p. 37 en 43. Wortmann staat hier in principe niet onwelwillend tegenover; Wortmann 2003, p. 45-46.

¹¹² Quick scan paragraaf 5 van de verschillende landen.

¹¹³ Zie ook Boele-Woelki 2003, p. 38; Boor 2003, p. 59; Niphuis-Nell 1993, p. 34-36.

¹¹⁴ Quick scan paragraaf 3.2.

¹¹⁵ Quick scan paragraaf 8.2.

¹¹⁶ Zie Klijn & Beijers 2002, p. 35-37; Punselie 2007, p. 98-99; Niphuis-Nell 1993, p. 35.

¹¹⁷ Zie ook Punselie 2007, p. 98-99; Niphuis-Nell 1993, p. 35.

¹¹⁸ Zie ook Raad voor het Jeugdbeleid 1985, p. 31.

¹¹⁹ Zie quick scan paragraaf 5.2 en 5.3.1.

¹²⁰ Kamerstukken II 1991/92, 22408, nr. 3, p. 5; Kamerstukken II 1995/96, 22408, nr. 11, p. 4; Kamerstukken II 1995/96, 22700, nr. 6, p. 26; Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 20, p. 8.

¹²¹ Het betreft mw. drs. E.A. Groenhuijsen, GZ-psycholoog, werkzaam bij de Raad voor de Kinderbescherming en in zelfstandige praktijk en mw. dr. A.M. Weterings, pedagoog en senioronderzoeker Universiteit Leiden, afdeling Orthopedagogiek.

¹²² Zie paragraaf 4.6.

en zusjes. In samengestelde gezinnen is immers sprake van een andere situatie. De verschillende geslachtsnamen verwijzen naar hun respectieve identiteit.

Twee opties In het licht van het voorgaande, meent de Werkgroep dat twee opties overblijven.

- De wet biedt ouders de mogelijkheid om per kind naamskeuze te doen. Wanneer ouders voor hun tweede of volgende kind geen keuze maken, geldt de naamskeuze die zij ten aanzien van hun eerste kind hebben gedaan.
- De wetgever handhaaft het uitgangspunt van eenheid van naam tussen volle broertjes en zusjes.

De Werkgroep meent dat een afweging van de argumenten met betrekking tot deze twee opties dermate nauw verweven is met een visie op maatschappelijke kernwaarden dat deze een politieke keuze vergt.

Adoptie elkaars kinderen door duomoeders

Ten aanzien van de gelding van het uitgangspunt van eenheid van naam in het gezin in geval van adoptie van elkaars kinderen door duomoeders merkt de Werkgroep tot slot nog het volgende op. In de praktijk komt het voor dat twee vrouwen die een relatie hebben ieder door middel van kunstmatige inseminatie een kind krijgen en vervolgens elkaars kinderen willen adopteren. Het is niet geheel duidelijk wat de gevolgen zijn van het wettelijk streven van eenheid van naam in het gezin voor deze situatie. Betoogd kan worden dat de eenheid van het naam in het gezin ook voor deze situatie geldt. Dit betekent dat slechts op het moment van de eerste adoptie een naamskeuze kan worden gedaan. Op het moment van de adoptie van het tweede kind dat door de andere moeder wordt gebaard, krijgt dit kind van rechtswege dezelfde naam als het eerste kind. Naamskeuze is dan niet mogelijk. In de rechtspraak is evenwel ook geoordeeld dat als op het moment van de eerste adoptie geen naamskeuze is gedaan artikel 1:5 lid 8 BW niet van toepassing is, zodat wijziging van de naam van het als tweede geadopteerde kind in de naam van het als eerste geadopteerde kind niet verplicht is.¹²³

De Werkgroep adviseert de wetgever om, indien gekozen wordt voor het handhaven van het uitgangspunt van eenheid van naam in het gezin, duidelijkheid te verschaffen over de al dan niet onverkorte gelding van dit uitgangspunt voor de situatie van de adoptie van elkaars kinderen door duomoeders.

¹²³ Rb. Utrecht 13 december 2006, LJN AZ7379/AZ7383.

4.6 Het mogelijk maken van een dubbele geslachtsnaam

In het huidige Nederlandse naamstelsel kunnen ouders slechts kiezen om de geslachtsnaam van een van beiden aan hun kinderen door te geven. Een dubbele geslachtsnaam is niet mogelijk. In het amendement-Van der Laan was wel een voorstel in deze richting gedaan. Ook door de NVVB¹²⁴ en in de literatuur¹²⁵ is gepleit voor het mogelijk maken van een dubbele geslachtsnaam.

Aanbeveling De Werkgroep beveelt aan om de keuzemogelijkheden te verruimen door ouders de mogelijkheid te geven om naast de geslachtsnaam van de vader óf die van de moeder te kiezen voor een combinatie van de geslachtsnamen van de vader en de moeder in een vrij te bepalen volgorde. De mogelijkheid van het kiezen voor een dubbele geslachtsnaam dient ook te gelden voor de moeder en haar vrouwelijke of mannelijke partner die het gezag als bedoeld in artikel 1:253sa BW (zullen) uitoefenen én voor adoptieouders, ongeacht of zij van verschillend of gelijk geslacht zijn.

In de eerste plaats biedt de invoering van een dubbele geslachtsnaam beide ouders de mogelijkheid om hun band met hun kind te bevestigen. Ook wordt daarmee tot uitdrukking gebracht dat het kind bij de familie van beide ouders hoort. Daarnaast kan deze extra keuzemogelijkheid conflictverminderend werken omdat een compromis mogelijk is wanneer beide ouders graag hun geslachtsnaam willen doorgeven.¹²⁶ Bovendien sluit deze mogelijkheid aan bij een ontwikkeling die binnen Europa en het Koninkrijk te signaleren is in de richting van de erkenning van een dubbele geslachtsnaam. In Spanje¹²⁷ krijgen kinderen van oudsher altijd een dubbele geslachtsnaam en in Engeland¹²⁸ bestaat deze regeling van oudsher optioneel. Thans bestaat de mogelijkheid om voor een kind te kiezen voor een dubbele geslachtsnaam ook in onder meer Denemarken¹²⁹, Frankrijk¹³⁰ en Noorwegen¹³¹. Verder kan gewezen worden op de in paragraaf 3.3.2 beschreven uitspraak van het Europese Hof van Justitie in de zaak Garcia Avello. Als gevolg van deze uitspraak kunnen bepaalde bipatride Nederlandse kinderen in ieder geval al door middel van een verzoek om geslachts-

¹²⁴ Advies NVVB 2006, p. 4.

¹²⁵ Zie o.a. Boele-Woelki 2002, p. 153; Boele-Woelki 2003, p. 37 en 43; Boor 2003, p. 59-60; Braam 2005, p. 45-46; Punselie 2007, p. 98-99.

¹²⁶ Zie ook Boele-Woelki 2003, p. 38; Boor 2003, p. 59-60; De Boer 2006, p. 284.

¹²⁷ Quick scan paragraaf 7.3.1.

¹²⁸ Quick scan paragraaf 4.3.1.

¹²⁹ Quick scan paragraaf 2.3.1.

¹³⁰ Quick scan paragraaf 5.3.1.

¹³¹ Quick scan paragraaf 6.3.1.

naamswijziging een dubbele geslachtsnaam krijgen.¹³² In paragraaf 3.3.5 heeft de Werkgroep betoogd dat uit de uitspraak in de zaak Garcia Avello kan worden afgeleid dat ouders ook de mogelijkheid moet worden geboden om ter gelegenheid van de geboorteaangifte aan hun kind dat naast de Nederlandse nationaliteit de nationaliteit van een andere EU-lidstaat bezit een dubbele geslachtsnaam te geven in overeenstemming met het recht van die andere lidstaat. Deze mogelijkheid zou naar het oordeel van de Werkgroep ook moeten worden geboden voor kinderen die naast de Nederlandse nationaliteit de nationaliteit van een derde staat bezitten. Voorts wijst de Werkgroep erop dat momenteel in de Nederlandse Antillen een wetsvoorstel aanhangig is waarin voorzien wordt in de mogelijkheid van een dubbele geslachtsnaam.¹³³ Ook in Aruba werkt de Commissie Aanvulling Nieuw Burgerlijk Wetboek aan een voorstel in deze richting. Aan het bovenstaande doet niet af dat gelet op de resultaten van het WODC-onderzoek mogelijk slechts een gering percentage van de Nederlandse bevolking zal kiezen voor een dubbele geslachtsnaam. Het betreft immers slechts een extra keuzemogelijkheid. Deze heeft geen vergroting van de administratieve lasten voor de burger tot gevolg.

Aanbeveling De Werkgroep is met betrekking tot het mogelijk maken van een dubbele geslachtsnaam van oordeel dat het belang van het kind en het maatschappelijk verkeer nopen tot het treffen van een regeling voor de volgende generaties. Te lange namenreeksen moeten worden voorkomen omdat zij voor verwarring kunnen zorgen in het maatschappelijk verkeer en het kind onnodig belasten. Ingeval de vader en/of de moeder of diens partner reeds een dubbele geslachtsnaam heeft (hebben) en wordt gekozen voor een combinatie, beveelt de Werkgroep aan dat slechts één, vrij te kiezen, deel van hun dubbele naam aan hun kind mag worden doorgegeven. De Werkgroep merkt op dat samengestelde geslachtsnamen die een ondeelbare entiteit vormen, zoals Fentener van Vlissingen of Ten Houte de Lange, in zijn geheel aan de volgende generatie moeten kunnen worden doorgegeven.¹³⁴

Naamgebruik echtgenoten/geregistreerde partners

Aanbeveling Ten aanzien van het naamgebruik van echtgenoten en geregistreerde partners die in toekomstige generaties een dubbele geslachtsnaam hebben, merkt de Werkgroep het volgende op. De Werkgroep meent dat ook in het geval een persoon in een toekomstige generatie een dubbele geslachtsnaam heeft, hij/zij de naam van zijn/haar (ex-)echtgeno(o)t(e) of (ex-)geregistreerde partner al dan

niet in combinatie met zijn/haar eigen naam moet kunnen voeren. Zij beveelt aan dit mogelijk te maken. Dit kan ertoe leiden dat de naam die een persoon in het maatschappelijk verkeer voert uit vier delen bestaat. Dat betekent wat betreft de Werkgroep dat tevens mogelijk wordt gemaakt om slechts één deel van de eigen dubbele naam in combinatie met één deel of de gehele naam van de partner te voeren (twee of drie delen). Verder moet de wet de mogelijkheid bieden om de volledige eigen (dubbele) naam in combinatie met één deel van de dubbele naam van de partner te voeren (twee of drie delen). Dit zal vermoedelijk wel een belangrijke kostenpost betekenen, omdat het een aanpassing van het Logisch Ontwerp GBA en de systemen van de afnemers van de GBA vergt. Zie in dit verband ook paragraaf 3.5.2.

Dubbele geslachtsnaam adoptiekinderen

Aanbeveling De Werkgroep beveelt aan om adoptieouders nog een extra keuzemogelijkheid te bieden. Zij moeten ter gelegenheid van de adoptie ervoor kunnen kiezen om aan een van hun beider geslachtsnamen de oorspronkelijke naam van het adoptiekind toe te voegen. In Denemarken, Duitsland, Engeland en Noorwegen bestaat een vergelijkbare regeling.¹³⁵ Op deze wijze kan de band van het kind met de oorspronkelijke ouders en, indien aan de orde, de cultuur van het land van herkomst als onderdeel van zijn identiteit desgewenst beter worden vastgehouden.

4.7 Procedure voor naamskeuze en regeling bij het uitblijven van naamskeuze

4.7.1 Inleiding

De kritiek ten aanzien van de huidige regeling omtrent naamskeuze richt zich met name op de regel dat kinderen bij het uitblijven van naamskeuze door gehuwde ouders van rechtswege de geslachtsnaam van de vader krijgen. Deze regel betekent een ongelijke behandeling van mannen en vrouwen. De vrouw is immers voor het doorgeven van haar geslachtsnaam aan haar kinderen in beginsel afhankelijk van de instemming van de man terwijl dit andersom niet het geval is. Dit geeft haar een achterstand bij eventuele 'onderhandelingen'. Daarnaast is aangevoerd dat het tijdspit en de wijze waarop volgens de huidige regeling naamskeuze moet worden gedaan, het doen van naamskeuze voor de geslachtsnaam van de moeder bemoeilijkt.¹³⁶

De Werkgroep merkt allereerst op dat het de verantwoordelijkheid van de ouders is om te bepalen welke geslachts-

¹³² Artikel 3a lid 1 onder b Besluit geslachtsnaamswijziging.

¹³³ Artikel 5 Ontwerp Landsverordening herziening namenrecht van de Nederlandse Antillen.

¹³⁴ Zie ook de Franse regeling; quick scan paragraaf 5.6.

¹³⁵ Quick scan paragraaf 3 van de genoemde landen.

¹³⁶ Zie ook paragraaf 4.3.

naam hun kind zal krijgen. Naamgeving is voor een kind immers een belangrijke stap naar het verwerven van zijn identiteit. Ouders moeten hun uiterste best doen om daar in onderling overleg uit te komen. De overheid kan het nemen van deze verantwoordelijkheid evenwel faciliteren. De Werkgroep zal in deze paragraaf ingaan op manieren om het aantal situaties dat een beroep moet worden gedaan op de vangnetnorm (hoe die ook luidt), te verminderen. Vervolgens besteedt de Werkgroep aandacht aan de huidige vangnetnorm voor gehuwde ouders en alternatieven daarvoor. Daarna zal de Werkgroep stilstaan bij de vangnetnorm voor ongehuwde ouders, adoptieouders en duomoeders. Alvorens aandacht te besteden aan de bovengenoemde onderwerpen gaat de Werkgroep in op de uitbreiding van de mogelijkheid om de gekozen geslachtsnaam te wijzigen.

4.7.2 (Eenvoudige) wijziging geslachtsnaam gedurende bepaalde periode

Wanneer de gekozen geslachtsnaam gemakkelijker kan worden gewijzigd na de geboorteaangifte, kan dat de eventuele spanning in de situatie rondom de naamskeuze verminderen. De Werkgroep acht het in dit verband wenselijk om het volgende wijzigingssysteem in te voeren.

Aanbeveling Wanneer ouders na de vaststelling van de geslachtsnaam het met elkaar eens zijn dat het kind een andere geslachtsnaam dient te hebben (binnen de vier mogelijkheden: naam van vader of moeder, dubbele geslachtsnaam met naam vader of moeder als eerste), moet naar het oordeel van de Werkgroep gedurende een bepaalde periode na de geboorte van het kind de mogelijkheid bestaan om op een eenvoudige wijze de geslachtsnaam van het kind éénmaal te wijzigen¹³⁷ en wel door middel van een gezamenlijk verzoek aan de ambtenaar van de burgerlijke stand. Deze mogelijkheid dient ook te bestaan in het geval dat de andere ouder is overleden¹³⁸, wegens een geestelijke stoornis onder curatele staat of ten aanzien van hem/haar een mentorschap is ingesteld (vgl. artikel 1:5 lid 9 BW). Verder meent de Werkgroep dat als de ouders ernstige onenigheid hebben over de door het kind verkregen geslachtsnaam, zij gedurende die periode het geschil aan de rechter moeten kunnen voorleggen. Dit 'systeem' geeft spijtoptanten de ruimte om de situatie te 'herstellen'. Het maakt het voor ouders beter mogelijk om een eventueel conflict aan de rechter voor te leggen. Het bovenstaande systeem dient eveneens te gelden voor

adoptieouders en de ouder en zijn partner die het gezag als bedoeld in artikel 1:253sa BW uitoefenen.

Hoe lang duurt die periode na de geboorte waarbinnen de naam (eenvoudig) kan worden gewijzigd? Vanwege het recht van het kind op behoud van zijn identiteit waaronder zijn naam, is de Werkgroep van mening dat de naam in beginsel vast moet staan op het moment dat de naam een wezenlijk onderdeel uitmaakt van de identiteit van een kind. Er is wel gezegd dat dit het geval is als het kind de leeftijd van vier jaar heeft bereikt, zijnde de leeftijd waarop het kind naar de basisschool gaat.¹³⁹ Wellicht is dat tegenwoordig in verband met het gebruik van de kinderopvang al wat eerder het geval. Vanaf een jaar of twee weten kinderen in de regel al hun voornaam. Om ervoor te zorgen dat de (gerechtelijke) procedure tijdig is afgerond, acht de Werkgroep het opportuun dat een verzoek om naamswijziging bij de ambtenaar van de burgerlijke stand tijdig wordt ingediend en een eventuele gerechtelijke procedure tijdig aanhangig wordt gemaakt. Zie uitdrukkelijk ook hierna paragraaf 6.4.4 voor wat betreft de voornaam (eenzelfde systeem wordt ook te dien aanzien voorgesteld). Te denken is aan een periode van één jaar.

Aanbeveling De Werkgroep is van oordeel dat de mogelijkheid om een conflict over bovengenoemde naamswijziging aan de rechter voor te leggen, expliciet in de wet moet worden opgenomen. Door sommige auteurs is aangevoerd dat een beroep op de rechter nu al mogelijk is. Grondslag voor de vordering zou zijn een beroep op misbruik van bevoegdheid als bedoeld in artikel 3:13 jo. artikel 3:15 BW of de geschillenregeling van artikel 1:253a BW.¹⁴⁰ Hoewel artikel 1:253a BW voor ouders die gezamenlijk gezag hebben, een grondslag kan vormen om een geschil over de naamskeuze bij de rechter aanhangig te maken, merkt de Werkgroep op dat niet op voorhand duidelijk is dat elke rechter zich bevoegd zal verklaren om over een geschil op grond van artikel 1:253a BW te oordelen. De rechter kan zich niet bevoegd achten een belangenafweging te maken nu door de vangnetnorm uit de wet volgt hoe de geslachtsnaam van het kind luidt. Ten aanzien van artikel 3:13 jo. 3:15 BW merkt de Werkgroep op dat een beroep op misbruik van bevoegdheid niet makkelijk zal slagen omdat snel zal worden aangenomen dat de andere ouder een eigen belang heeft dat het kind zijn naam draagt.

Het kunnen doen van een beroep op de rechter past naar het oordeel van de Werkgroep in een rechtsstaat waar burgers hun onderlinge geschillen aan een onafhankelijke en onpartijdige rechter moeten kunnen voorleggen. Daaraan doet niet af dat door de vangnetnorm uit de wet

¹³⁷ Dit geldt wat betreft de Werkgroep naast de regeling van artikel 1:24a BW inzake de verbetering van kennelijke schrijf- of spelfouten en kennelijke mislagen.

¹³⁸ Hieronder wordt mede begrepen de situatie dat na een vermissing sprake is van een akte van overlijden in de zin van artikel 1:417 BW (na inschrijving door de ambtenaar van de burgerlijke stand van een rechterlijke beschikking, houdende verklaring dat er een rechtsvermoeden van overlijden bestaat).

¹³⁹ Zöller 1975, p. 614.

¹⁴⁰ Zie o.a. Wortmann 2003, p. 46-47; Plasschaert 2002, p. 460.

volgt hoe de geslachtsnaam luidt. Anders dan bijvoorbeeld bij afstamming, heeft de wetgever ouders twee of straks misschien vier keuzes gegeven. Dan ligt het in het licht van artikel 6 EVRM voor de hand dat ouders een conflict over die keuze aan de rechter kunnen voorleggen.

De rechter moet rekening houden met de omstandigheden van het geval. Daarbij zal de rechter primair het belang van het kind wegen. Het belang van het kind kan bijvoorbeeld de doorslag geven wanneer een van de ouders een geslachtsnaam heeft die associaties opwekt die het kind kunnen blootstellen aan pestertijen en andere onaangename ervaringen, bijvoorbeeld 'onfatsoenlijk' klinkende namen en namen die associaties opwekken met historische figuren met een zeer negatieve connotatie. Daarnaast kan een objectief belang van de ouders een rol spelen zoals het uitsterven van een familienaam of wanneer de vader voor de geboorte met de noorderzon is vertrokken¹⁴¹, voor zover dat belang niet in strijd is met het belang van het kind. De rechter heeft de mogelijkheid om te verwijzen naar mediation of de Raad voor de Kinderbescherming in te schakelen voor onderzoek.

Aanbeveling Naast de mogelijkheid om de geslachtsnaam gedurende een periode na de geboorte te wijzigen, beveelt de Werkgroep aan om in het geval de naamskeuze al is gedaan vóór de geboorte (al dan niet bij een erkenning voor de geboorte), herstel van de naamskeuze op gemeenschappelijk verzoek mogelijk te maken bij de gemeente waar de eerste naamskeuze is gedaan. Herstel behoort naar het oordeel van de Werkgroep ook mogelijk te zijn bij de geboorteaangifte, maar ook nu alleen op gemeenschappelijk verzoek van de ouders.

Aanbeveling Daarnaast beveelt de Werkgroep aan om in geval van een erkenning voorafgaande aan de geboorte, naamskeuze mogelijk te maken bij gelegenheid van de geboorteaangifte.

4.7.3 Manieren om noodzaak gebruik vangnetnorm te verminderen

In deze paragraaf bespreekt de Werkgroep de wijzen waarop het ouders gemakkelijker kan worden gemaakt om hun verantwoordelijkheid te nemen om tot overeenstemming te komen en naamskeuze te doen. Het mogelijk maken van naamskeuze per kind en een dubbele geslachtsnaam zijn al besproken in de paragrafen 4.5 en 4.6. Beide maatregelen maken compromissen mogelijk wanneer beide ouders hun geslachtsnaam aan hun kinderen willen doorgeven en kunnen zodoende conflictverlagend werken. Hierna worden

de wijze van naamskeuze en de periode waarin naamskeuze kan worden gedaan, besproken.

Schriftelijke naamskeuze of naamskeuze bij 'gewone' volmacht
De huidige eis dat gehuwde ouders in persoon voor de ambtenaar van de burgerlijke stand moeten verschijnen om een verklaring af te leggen, is voor een moeder in haar kraamtijd mogelijk problematisch en kan het doen van naamskeuze belemmeren. De moeder kan de aangever weliswaar machtigen om namens haar naamskeuze te doen, maar dat kan slechts door middel van een notariële akte (zie paragraaf 4.2). In de situatie dat zij niet in staat is om bij de geboorteaangifte in het gemeentehuis aanwezig te zijn, zal zij waarschijnlijk ook niet naar het notariskantoor kunnen komen. De notaris zal zich dan bij haar thuis moeten vervoegen. Al met al betreft het een omslachtige werkwijze en een prijzige aangelegenheid. Sommige gemeenten bieden praktische oplossingen om de moeder in staat te stellen naamskeuze uit te brengen. Zo bieden sommige gemeenten met een ziekenhuis de mogelijkheid om ook in dat ziekenhuis geboorteaangifte en desgewenst naamskeuze te doen. Ook is de ambtenaar van de burgerlijke stand soms bereid om de moeder thuis te bezoeken.¹⁴² In de literatuur is voorgesteld een schriftelijke naamskeuze of naamskeuze bij 'gewone' volmacht mogelijk te maken.¹⁴³ In Denemarken, Frankrijk en Zweden wordt naamskeuze ook schriftelijk gedaan.¹⁴⁴

Aanbeveling De Werkgroep is van oordeel dat het in ieder geval voor gehuwde ouders mogelijk moet zijn om via een schriftelijke verklaring naamskeuze te doen. Dit kan het doen van naamskeuze voor een andere geslachtsnaam dan die de vangnetnorm aangeeft, vergemakkelijken en de administratieve lasten beperken. Het bevordert dat aanstaande ouders hun verantwoordelijkheid nemen en zorgvuldig tot een naamskeuze komen. Bovendien sluit het mogelijk maken van een schriftelijke naamskeuze aan bij de regeling van erkenning waarbij de schriftelijke toestemming van de moeder ook voldoende is. De Werkgroep ziet niet in waarom voor naamskeuze zwaardere eisen zouden moeten gelden dan voor erkenning dat het ontstaan van familierechtelijke betrekkingen tot gevolg heeft. De schriftelijke verklaring moet vergezeld worden van een kopie van een geldig legitimatiebewijs.

Als bezwaar tegen schriftelijke naamskeuze is genoemd het risico van gefingeerde verklaringen. Zoals in paragraaf 4.4.3 beschreven, heeft de NVVB mede in dit verband bezwaar geuit tegen het doen van naamskeuze via een onderhandse akte. De NVVB heeft in haar brief aangegeven dat "de

¹⁴¹ Deze criteria worden ook door de Raad voor de Voogdij en Curatele in Rusland gehanteerd bij de beslechting van een geschil tussen ouders over de geslachtsnaam van hun kind. Zie Boele-Woelki 2003, p. 40-41.

¹⁴² Punselie 2007, p. 29 en 98.

¹⁴³ Punselie 2007, p. 97-98; Klijn & Beijers 2002, p. 78.

¹⁴⁴ Quick scan paragraaf 3.1 van elk van deze landen.

ervaring leert dat het vastleggen van de toestemming van de moeder bij erkenning in een onderhandse akte (...) frequent voor problemen zorgt.”¹⁴⁵ Navraag bij de NVVB heeft geleerd dat veel vrouwen zelf een onderhandse verklaring opstellen en geen gebruik maken van modelverklaringen. Gevolg daarvan is, dat uit de verklaring weliswaar de instemming van de vrouw met de erkenning blijkt, maar niet dat zij op de hoogte is van de gevolgen daarvan. Het is daarom onduidelijk of de vrouw heeft begrepen wat de gevolgen zijn van haar instemming, vooral ten aanzien van de onherroepelijkheid van de erkenning. Als zij aan het loket verschijnt, wordt zij, evenals de erkenner, wel uitgebreid over de gevolgen geïnformeerd. Daar komt bij dat de schriftelijke toestemming meestal wordt gegeven in geval van een erkenning bij geboorteaangifte. In die situatie, aldus de NVVB, leert de praktijk dat de gedachten van de vrouw niet in de eerste plaats bij de gevolgen van een toestemmingsverklaring zijn. De “problemen” bij erkenning hebben al met al vooral van doen met voorlichting. Bij naamskeuze zijn de gevolgen ervan inzichtelijker, zij het dat ouders zich moeten realiseren dat die in beginsel slechts voor het eerste kind wordt gedaan. Daarvoor is een goede voorlichting van belang (zie ook paragraaf 2.4). Naar het oordeel van de Werkgroep moet binnen een huwelijk bovendien in beginsel kunnen worden uitgegaan van onderling vertrouwen. Als waarborg tegen gefingeerde verklaringen van een van beide ouders is de eis dat de schriftelijke verklaring wordt vergezeld van een kopie van een legitimatiebewijs, naar het oordeel van de Werkgroep dan ook voldoende. Dit geldt temeer als het conform de aanbeveling van de Werkgroep voor de ouders mogelijk wordt om binnen een jaar na de geboorte van het kind (al dan niet na een stevig gesprek) op eenvoudige wijze (gemeenschappelijk verzoek bij de ambtenaar van de burgerlijke stand) de geslachtsnaam te ‘herstellen’ of wanneer zij er niet uitkomen het geschil aan de rechter voor te leggen (zie hiervoor paragraaf 4.7.2).

Aanbeveling De Werkgroep is van oordeel dat schriftelijke naamskeuze ook mogelijk moet zijn bij erkenning en voor de ouder en zijn echtgenoot of geregistreerde partner die niet de ouder is en die gezamenlijk gezag als bedoeld in artikel 1:253sa BW over een kind (zullen) uitoefenen. Bij erkenning bestaat onder het huidige recht de vreemde situatie dat voor de erkenning zelf een schriftelijke toestemming van de moeder voldoende is, terwijl voor de keuze voor de geslachtsnaam een verklaring van de moeder in persoon is vereist waarvoor een bezoek aan het gemeentehuis nodig is.

De gemeenten kunnen een standaardformulier ontwikkelen waarop ouders kunnen aangeven welke geslachtsnaam zij voor hun kind wensen. Dit formulier kan na ondertekening door beide ouders voor de geboorte worden geretourneerd naar de gemeente of door de vader worden meegenomen bij de geboorteaangifte. Het formulier kan worden voorzien van een toelichting waarop wordt aangegeven wat de gevolgen zijn van naamskeuze voor eventuele volgende kinderen. De gemeenten kunnen deze formulieren met toelichting op hun websites beschikbaar stellen. Ook kunnen deze formulieren geplaatst worden op landelijke websites zoals www.justitie.nl en www.postbus51.nl. Een standaardformulier is niet alleen makkelijk voor de burger maar voorkomt bovendien onduidelijke verklaringen van ouders. Het is de Werkgroep bekend dat een wetsvoorstel in voorbereiding is om digitale geboorteaangifte mogelijk te maken. Wordt het doen van digitale geboorteaangifte in de toekomst mogelijk, dan acht de Werkgroep het zeer wel denkbaar dat naamskeuze via een formulier (ook) digitaal kan worden gedaan.

Uitstel moment naamskeuze

Een andere wijze waarop de overheid ouders bij het nemen van hun verantwoordelijkheid tot het doen van naamskeuze kan faciliteren, is het bieden van een langere periode na de geboorteaangifte om gezamenlijk naamskeuze te doen, bijvoorbeeld één maand of enkele maanden na de geboorte. Een dergelijk voorstel is door enkele auteurs alsmede in het amendement-Van der Laan gedaan. In Denemarken en Noorwegen wordt ouders een periode van zes maanden gegund om naamskeuze te doen, in Zweden een periode van drie maanden en in Duitsland een periode van één maand.¹⁴⁶ Dit kan betekenen dat een kind gedurende die periode een voorlopige naam heeft of zelfs geen naam. De Werkgroep acht dit niet nodig gelet op de in paragraaf 4.7.2 voorgestelde mogelijkheid om gedurende een jaar na de geboorte de geslachtsnaam op een eenvoudige wijze te kunnen wijzigen.

Procedure overeenkomstig de voornaam

De Werkgroep heeft ook de volgende mogelijkheid overwogen. Voor de voornaam geldt dat de keuze die de vader (of een andere aangever) bij de geboorteaangifte doet, mede wordt geacht namens de moeder te zijn gedaan. Worden geen of slechts in de ogen van de ambtenaar van de burgerlijke stand ontoelaatbare voornamen opgegeven, dan geeft de ambtenaar het kind ambtshalve een voornaam (artikel 1:4 lid 3 BW).¹⁴⁷ De regeling van de voornaamgeving

¹⁴⁵ Advies NVVB 2006, p. 3.

¹⁴⁶ Quick scan paragraaf 3.1 van de genoemde landen.

¹⁴⁷ Als de ouders het niet eens zijn met de voornamen die door de ambtenaar van de burgerlijke stand ambtshalve zijn gegeven, kunnen zij de rechter verzoeken de voornaam van hun kind te wijzigen (artikel 1:4 lid 4 BW).

zou kunnen worden doorgetrokken naar de geslachtsnaam. Dit zou inhouden dat de keuze voor de geslachtsnaam die een ouder bij de geboorteaangifte doet, mede wordt geacht namens de andere ouder te zijn gedaan. Een gezamenlijke mondelinge of schriftelijke verklaring is niet nodig. Wordt geen geslachtsnaam opgegeven, dan geeft de ambtenaar van de burgerlijke stand het kind ambtshalve de geslachtsnaam die de vangnetnorm aangeeft.

Hierover merkt de Werkgroep het volgende op. Enerzijds kan ervan worden uitgegaan dat binnen een huwelijk sprake is van een onderling vertrouwen. Uiteraard bestaat net als bij het geven van voornamen het risico dat degene die aangifte doet bij een conflict misbruik maakt van de situatie en de door hem gewenste geslachtsnaam aan de ambtenaar van de burgerlijke stand doorgeeft. De Werkgroep acht dat risico beperkt. Als de vader aangifte doet, zal hij doorgaans aanwezig zijn geweest bij de bevalling, dan wel in geval van een onverwacht snelle bevalling aanwezig zijn geweest bij de nazorg etc. Hij weet kennelijk de dag en het tijdstip van de geboorte en het geslacht van het kind; deze gegevens worden in het algemeen bij een geboorteaangifte vermeld. Het lijkt dan onwaarschijnlijk dat de vader bij de aangifte, die hij kennelijk met instemming van de moeder doet, – bijvoorbeeld onder druk van zijn familie – een andere naam opgeeft dan afgesproken. Bovendien wordt het aantal zaken beperkt indien wordt gekozen voor het mogelijk maken van de dubbele geslachtsnaam, eventueel de doorbreking van het beginsel van eenheid van naam en de herstelmogelijkheid bij de ambtenaar van de burgerlijke stand in de periode van 0-1 jaar. Ondertussen maakt het de naamskeuze beduidend gemakkelijker in situaties waarin bijvoorbeeld de moeder vanwege medische redenen niet in staat is om een handtekening te zetten onder een formulier of wanneer de man op het moment van de geboorteaangifte op (zaken) reis is, ook al komt dat in een beperkt aantal gevallen voor.

Anderzijds is op te merken dat met deze procedure overeenkomstig de voornaam de positie van de vrouw niet wordt versterkt. Als de ouders thuis hebben besproken dat de geslachtsnaam van het kind de naam van de moeder (of een dubbele geslachtsnaam) wordt, kan de vader in deze procedure bij de geboorteaangifte gemakkelijk toch alleen zijn eigen naam als geslachtsnaam opgeven. Het is dan de moeder die (uiteindelijk) moet procederen. De positie van de vrouw wordt in deze procedure niet verbeterd. Na ampele overweging meent de Werkgroep dat hoewel deze procedure op zich aantrekkelijk is, terzake niet een positief advies uit te kunnen brengen. Er zijn weliswaar manieren om de

nadelen van de procedure te redresseren¹⁴⁸, maar die maken het naamrecht – dat toch al complex is – dermate ingewikkeld, dat daarvoor niet is gekozen.

4.7.4 Alternatieven voor huidige vangnetnorm gehuwde ouders

Zoals al eerder aangegeven, hebben naar het oordeel van de Werkgroep ouders de verantwoordelijkheid om een naam te kiezen voor hun kind. Ouders moeten daar in onderling overleg uitkomen. De vraag welke geslachtsnaam een kind moet krijgen wanneer (gehuwde) ouders toch geen keuze kunnen maken, is niet eenvoudig te beantwoorden. Dit blijkt alleen al uit de vele aandacht die aan dit onderwerp in de literatuur is besteed. Ook is deze vraag in de loop van de behandeling van het wetsvoorstel dat tot de huidige regeling heeft geleid, verschillend door de regering en het parlement beantwoord. In het oorspronkelijke wetsvoorstel uit 1991 was bepaald dat het kind in alle gevallen bij het ontbreken van een keuze door de ouders de geslachtsnaam van de vader zou krijgen. Geschillen over naamskeuze konden volgens dit voorstel voor de geboorte, erkenning of adoptie aan de rechter worden voorgelegd.¹⁴⁹ In 1993 werd het wetsvoorstel gewijzigd. Voorgesteld werd dat als ouders geen naamskeuze deden, de ambtenaar van de burgerlijke stand de geslachtsnaam van het kind door een loting zou vaststellen.¹⁵⁰ Nog eens twee jaar later werd het wetsvoorstel opnieuw op dit punt gewijzigd. Als de moeder en erkenner ter gelegenheid van de erkenning geen gezamenlijke naamskeuze zouden doen, hield het kind de geslachtsnaam van de moeder. Als met elkaar gehuwde ouders geen naamskeuze bij de geboorte uitbrachten dan kreeg het kind voorlopig de geslachtsnaam van de moeder. Deze naam werd de definitieve geslachtsnaam van het kind als de ouders niet binnen drie maanden alsnog een naamskeuze zouden doen voor de geslachtsnaam van de vader.¹⁵¹ Met dit laatste voorstel ging de meerderheid van de Tweede Kamer uiteindelijk niet akkoord. Een amendement van het voormalige Tweede Kamerlid Soutendijk-Van Appeldoorn werd aangenomen, waardoor in de wet werd opgenomen dat het kind bij het uitblijven van naamskeuze door gehuwde ouders de geslachtsnaam van de vader krijgt.

¹⁴⁸ Wanneer de dubbele naam op alfabetische volgorde de vangnetnorm is, is deze procedure een optie wanneer deze wordt gecombineerd met de mogelijkheid van een ouder om bij de ambtenaar van de burgerlijke stand aan te geven dat men wil terugvallen op de vangnetnorm. Het geven van een reden daarvoor is niet nodig. Zogezegd staken in deze situatie de stemmen en krijgt geen der ouders doorzettingsmacht' om slechts zijn eigen naam aan een kind te geven. Beide ouders zien bij het terugvallen op de vangnetnorm in ieder geval hun naam terug in de geslachtsnaam van hun kind. Waar nodig kan rechterlijke tussenkomst uitkomst bieden.

¹⁴⁹ Kamerstukken II 1991/92, 22408, nr. 1-3.

¹⁵⁰ Kamerstukken II 1992/93, 22408, nr. 6-8.

¹⁵¹ Kamerstukken II 1995/96, 22408, nr. 11-13.

Hierdoor zou de wetgeving het nauwst aansluiten bij de in de maatschappij overwegend gebruikelijke praktijk.¹⁵²

Naar aanleiding van de kritiek op de huidige vangnetnorm voor gehuwde ouders heeft de Werkgroep diverse alternatieven bekeken. Een aantal is reeds eerder in literatuur en politiek overwogen.

1) Loting

Voor de loting als vangnetnorm kan worden aangevoerd dat het recht doet aan het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Als ouders zelf niet kunnen of willen kiezen staat van tevoren niet vast wat de uitkomst zal zijn.¹⁵³ Naar het oordeel van de Werkgroep dient echter als norm te gelden dat ouders zelf een keuze maken (al dan niet door zelf te loten). Die taak moet de ambtenaar van de burgerlijke stand niet overnemen. Voor velen zal ook gelden dat over de naam van een kind niet geloot behoort te worden. Dit druist in tegen de menselijke waardigheid van het kind wiens identiteit mede door de naam wordt ingekleurd. Om bovengenoemde redenen verwerpt de Werkgroep dit alternatief.

2) Jongens de naam van de vader en meisjes de naam van de moeder

Als argument voor dit alternatief is in eerdere discussies over de vangnetnorm aangevoerd dat ouders gelijke kansen hebben om hun naam aan hun kinderen door te geven.¹⁵⁴ Het voortleven van de naam van de vader in de mannelijke lijn sluit bovendien nauw aan bij de traditie. Dit alternatief heeft echter tot gevolg dat kinderen op grond van hun geslacht verschillend worden behandeld.¹⁵⁵ Voor deze verschillende behandeling bestaat geen rechtvaardigingsgrond voor het kind maar veeleer voor de ouder/moeder. Om die reden wijst de Werkgroep dit alternatief af.

3) Rechterlijke beslissing

In Duitsland geldt de regeling dat ouders bij het huwelijk een van beide namen als gemeenschappelijke familienaam kunnen kiezen. Deze naam wordt uiteindelijk aan de kinderen doorgegeven. Behouden de ouders hun eigen naam dan kunnen zij via een gemeenschappelijke verklaring ten aanzien van hun eerste kind kiezen tussen de geslachtsnaam van de vader of die van de moeder. Wordt binnen één maand na de geboorte geen keuze gemaakt, dan verleent de rechter op instigatie van de ambtenaar van de burgerlijke stand ambtshalve aan een van de ouders het recht om te bepalen welke geslachtsnaam het kind krijgt, het zogeheten Bestimmungsrecht. Maakt de ouder geen gebruik van dit recht dan krijgt het kind de

geslachtsnaam van die ouder.¹⁵⁶ In dit systeem geeft de wet dus niet aan welke geslachtsnaam het kind krijgt wanneer naamskeuze uitblijft. Dat is ook het geval in Engeland.¹⁵⁷ Het voordeel van een alternatief van deze aard is dat het seksneutraal is. Dit betekent uiteraard wel een lastenverzwaring voor de rechterlijke macht. In feite gaat het hier om een uitstel van naamskeuze gedurende een onzekere termijn alleen al omdat niet op voorhand duidelijk is op welke termijn de rechter de zaak zal behandelen. De Werkgroep acht dit niet wenselijk. Ook dit alternatief heeft dus niet de voorkeur van de Werkgroep.

4) Geslachtsnaam van de moeder

In een aantal landen, zoals Denemarken, Noorwegen en Zweden, krijgen kinderen bij het uitblijven van naamskeuze de geslachtsnaam van de moeder.¹⁵⁸ In Nederland geldt deze vangnetnorm reeds voor ongehuwde ouders (artikel 1:5 lid 2 BW). In de discussies die in de afgelopen decennia over de vangnetnorm zijn gevoerd, is als argument voor de geslachtsnaam van de moeder genoemd de regel 'mater semper certa est', het moederschap staat altijd vast, terwijl de identiteit van de verwekker niet altijd achterhaald kan worden. Daarnaast is aangevoerd dat met de geslachtsnaam van de moeder de eigensoortige band tussen moeder en kind wordt erkend en het uiterlijk waarneembare verschil tussen kinderen geboren staande het huwelijk en buiten het huwelijk wordt verkleind.¹⁵⁹ Van de keuze voor de geslachtsnaam van de moeder als vangnetnorm voor gehuwde ouders kan mogelijk een emanciperende werking uitgaan. Ook is voor de geslachtsnaam van de moeder aangevoerd dat het in de meeste gevallen de moeder is die tijdens het huwelijk en na de echtscheiding voor de kinderen zorgt. Door de geslachtsnaam van de moeder als vangnetnorm te kiezen zouden bijgevolg procedures tot geslachtsnaamswijziging na echtscheiding kunnen worden voorkomen. De Werkgroep vindt dit argument niet overtuigend nu in de huidige samenleving van man en vrouw wordt verwacht dat zij samen arbeid en zorgtaken uitoefenen en dat zij ook na scheiding beiden een rol in de opvoeding en verzorging van de kinderen blijven vervullen (gelijkwaardig ouderschap).¹⁶⁰ Als nadeel van de geslachtsnaam van de moeder als vangnetnorm voor gehuwde ouders kan genoemd worden dat dit niet aansluit bij de keuzes van de Nederlandse

¹⁵² Kamerstukken II 1995/96, 22408, nr. 16.

¹⁵³ Wortmann 1997, p. 510.

¹⁵⁴ De Groot (II) 1980, p. 90.

¹⁵⁵ Zie ook Lenters 2000, p. 25.

¹⁵⁶ Quick scan paragraaf 3.3.1 en 3.4.

¹⁵⁷ Quick scan paragraaf 4.4.

¹⁵⁸ Quick scan paragraaf 4 van de genoemde landen.

¹⁵⁹ De Groot 1975, p. 1026; Zuidwijk 1992, p. 251; Loeb 1996, p. 110-111. Soortgelijke argumenten zijn genoemd in het kader van de behandeling van het wetsvoorstel tot herziening van het naamrecht door de Raad van State (Kamerstukken II 1991/92, 22408, B, p. 2) en de Tweede Kamer (Kamerstukken II 1991/92, 22408, nr. 5, p. 8-11).

¹⁶⁰ Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding (Kamerstukken 30145).

bevolking volgens de huidige praktijk.¹⁶¹ Het betekent dat meer ouders expliciet naamskeuze moeten doen. Een belangrijk bezwaar hiertegen is verder dat het ongelijkheid handhaaft, ditmaal ten nadele van de vader. Wordt op grond van gelijke behandeling van mannen en vrouwen gekozen voor een alternatieve oplossing, dan zou deze bij voorkeur geen machtspositie moeten toekennen aan de andere partij, in casu de moeder. Na ampele overwegingen meent de Werkgroep dan ook dit alternatief te moeten afwijzen.

5) Dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde

Zoals uit paragraaf 4.4.4 blijkt, is dit alternatief in het amendement-Van der Laan voorgesteld. Het is een seksenutrale oplossing. Het komt tegemoet aan de gelijke behandeling van mannen en vrouwen zonder dat daaraan de bezwaren zoals aangevoerd tegen de andere genoemde seksenutrale alternatieven kleven. Dit alternatief zal hierna nader worden uitgewerkt.

4.7.5 Handhaven geslachtsnaam vader als vangnetnorm of dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde?

Twee opties Na de alternatieve oplossingen bekeken te hebben, is de Werkgroep van oordeel dat twee opties overblijven ten aanzien van de vangnetnorm voor gehuwde ouders, te weten:

- het handhaven van de geslachtsnaam van de vader als vangnetnorm met versterking van de positie van de gehuwde moeder bij naamskeuze;
- de dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm met het zo veel mogelijk verminderen van de administratieve lasten die daaruit voortvloeien.

4.7.5.1 Handhaven geslachtsnaam vader als vangnetnorm

Het voordeel van het handhaven van de geslachtsnaam van de vader als vangnetnorm voor gehuwde ouders is dat dit wettelijke voorkeursysteem zo veel mogelijk aansluit bij de keuzes van de Nederlandse burger volgens de huidige praktijk. In ongeveer 95% van de gevallen krijgt een kind momenteel de naam van de vader.¹⁶² Niet iedereen is geïnteresseerd in een discussie over het naamrecht en het gelijkheidsbeginsel. Het huidige systeem is makkelijk voor ouders en geeft relatief weinig administratieve lasten. Zij hoeven in het overgrote deel van de gevallen immers geen expliciete keuze te maken.

Wordt ervoor gekozen de geslachtsnaam van de vader als vangnetnorm te handhaven, dan is de Werkgroep van oordeel dat de positie van de gehuwde moeder

bij naamskeuze wel moet worden versterkt. Dit kan geschieden door de volgende maatregelen:

- het mogelijk maken van de dubbele geslachtsnaam (paragraaf 4.6);
- het eventueel mogelijk maken van naamskeuze per kind (paragraaf 4.5);
- het éénmaal op eenvoudige wijze de geslachtsnaam kunnen wijzigen bij de burgerlijke stand, gedurende het eerste jaar van het kind, alsmede de mogelijkheid om gedurende het eerste levensjaar van het kind de naamskeuze aan de rechter voor te leggen (paragraaf 4.7.2);
- schriftelijke naamskeuze mogelijk maken (paragraaf 4.7.3).

Hoewel de bovengenoemde maatregelen de positie van de gehuwde vrouw versterken, betekent het handhaven van de huidige vangnetnorm voor gehuwde moeders wel een blijvende ongelijke behandeling en achterstand. Daar staat tegenover dat ongehuwde moeders op hun beurt een voorsprong hebben omdat hun geslachtsnaam aan het kind wordt doorgegeven wanneer ongehuwde ouders het onderling niet eens worden of geen keuze maken (artikel 1:5 lid 2 BW). Gezien het percentage kinderen dat binnen en buiten huwelijk wordt geboren (in 2007 60% resp. 40%)¹⁶³, kan gesproken worden van een zeker evenwicht.

4.7.5.2 Dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm

Het kiezen van de dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm voor gehuwde ouders betekent gelijkberechtiging van man en vrouw. De keuze bevoordeelt niet een van de ouders op grond van geslacht.

Als bezwaar tegen de dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm is bij de behandeling van het amendement-Van der Laan aangevoerd dat deze vangnetnorm weliswaar seksenutraal maar niet neutraal is. Een van de ouders blijft immers een voordeel houden, te weten de ouder wiens geslachtsnaam op grond van de plaats in het alfabet voorop komt te staan.¹⁶⁴ Verder is naar voren gebracht dat geslachtsnamen die beginnen met een letter aan het einde van het alfabet op (lange) termijn kunnen uitsterven.¹⁶⁵ De Werkgroep ziet dit punt en merkt op dat de kans dat geslachtsnamen die beginnen met een letter aan het einde van het alfabet uitsterven, afhangt van de verdeling van de geslachtsnamen in Nederland over het alfabet en het percentage waarin geschillen over de geslachtsnaam zich voordoen. Deze kans kan desgewenst

¹⁶¹ Voor nadere uitleg zie paragraaf 4.7.5.1.

¹⁶² Klijn & Beijers 2002, p. 69. Ervaringscijfer van de NVVB is dat ongeveer 96% van de ouders 'kiest' voor de naam van de vader; Advies NVVB 2006, p. 3.

¹⁶³ In 2007 zijn in totaal 1 813 336 kinderen geboren, waarvan 71 559 uit een niet-gehuwde moeder <www.cbs.nl -> StatLine databank -> thema -> bevolking>.

¹⁶⁴ Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 20, p. 3.

¹⁶⁵ Kamerstukken II 2005/06, 29353, nr. 20, p. 3.

berekend worden. De beschikbare tijd liet het de Werkgroep echter niet toe om een dergelijke berekening te laten uitvoeren.

Als voornaamste argument tegen de dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm is aangevoerd dat deze wettelijke voorziening niet aansluit bij de keuze van de Nederlandse bevolking volgens de huidige praktijk. Ouders die een dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde niet wensen, moeten expliciet naamskeuze doen. Dit betreft naar verwachting het merendeel van de ouders. De vangnetnorm leidt zodoende tot extra administratieve lasten voor de burger en de overheid.¹⁶⁶ Dit zal wellicht ook als zodanig door de burger worden ervaren omdat ouders grotendeels traditioneel de voorkeur geven aan de naam van de vader. Het idee van een dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm sluit niet aan bij de beleving van de Nederlandse bevolking. De Nederlandse samenleving is op dit moment nog niet goed bekend met een naamrecht waarin kinderen de geslachtsnaam van beide ouders kunnen dragen. Aan deze nieuwe mogelijkheid zal de Nederlandse bevolking moeten wennen.

Tegen het bovenstaande kan volgens de Werkgroep worden ingebracht dat het risico dat de regeling tot extra administratieve lasten voor de burger leidt, beperkt is (zie hierna paragraaf 4.7.5.3). Bovendien kan ook worden aangevoerd dat waar het beginsel van gelijke behandeling in het geding is, een beperkt risico op toename van administratieve lasten niet snel zal opwegen tegen het belang dat gehecht moet worden aan gelijke behandeling. Om te voorkomen dat ouders onverwacht worden geconfronteerd met het gegeven dat hun kind wanneer zij geen naamskeuze doen een dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde krijgt, is uiteraard een goede voorlichting van groot belang. Zie paragraaf 2.4. In dit verband is overigens ook te wijzen op de aanbeveling van de Werkgroep om gedurende een jaar na de geboorte van het kind, diens naam eenvoudig te kunnen wijzigen (paragraaf 4.7.2). Tot slot merkt de Werkgroep op dat niet ondenkbaar is dat de dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm (initieel) op bedenkingen zal stuiten in de samenleving, gezien de populariteit van de naam van de vader en de relatieve onbekendheid met een naamrecht waarin kinderen de naam van beide ouders dragen. De Werkgroep wijst er evenwel op dat de voorgestelde vangnetnorm geen afbreuk doet aan de vrijheid om de naam van de vader te kiezen. De vangnetnorm ziet immers slechts op de (uitzonderlijke) situatie waarin geen keuze gemaakt wordt. Daarnaast draagt de dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde als vangnetnorm bij aan de gelijke behandeling van geslachten. Dit gegeven acht de Werkgroep van een zodanig belang, dat

aan dergelijke bedenkingen vanuit de samenleving niet een doorslaggevende betekenis moet worden toegekend.

4.7.5.3 Administratieve lasten

Bij de discussie over de vangnetnorm voor gehuwde ouders zijn de administratieve lasten¹⁶⁷ van belang. In de huidige situatie kan voor de geboorteaangifte en naamskeuze nog geen gebruik worden gemaakt van internet. De vader moet geboorteaangifte in persoon doen. Dat kost in termen van administratieve lasten ongeveer anderhalf uur tijd. Wanneer gehuwde ouders hun kind de geslachtsnaam van de moeder willen geven, kunnen zij tijdens de zwangerschap al een akte van naamskeuze laten opmaken door de ambtenaar van de burgerlijke stand. Daarvoor is nodig dat beide (aanstaande) ouders naar het gemeentehuis komen. Dat kost hen beiden ongeveer anderhalf uur tijd, dus in totaal drie uur. De naamskeuze kan ook bij de geboorteaangifte geschieden. Ook dan is naar huidig recht echter nodig dat de beide ouders in persoon verschijnen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand (tweemaal anderhalf uur tijd). Is tijdens de zwangerschap geen naamskeuze gedaan en is het voor de moeder fysiek niet mogelijk om naar het gemeentehuis te komen, dan kan de vader de moeder vertegenwoordigen. Daarvoor is echter wel een notariële volmacht nodig (artikel 1:18a lid 3 BW). In de regel zal dit betekenen dat de notaris bij de moeder langs moet komen (thuis of in het ziekenhuis). Het kost de moeder naar schatting ongeveer een half uur tijd. De notariskosten zullen al snel zo'n € 250,- bedragen.

Internet is echter de toekomst. In de visie Betere Dienstverlening Overheid stelt de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties: "De overheidsdienst moet toegankelijk zijn. Dienstverlening via internet stelt burgers in staat om 24 uur per dag, 7 dagen per week zaken met de overheid te regelen. Ik wil dan ook komen tot een 'recht op elektronische communicatie' voor mensen die via internet met de overheid willen communiceren. Toegankelijke dienstverlening betekent echter ook dat de overheid aandacht moet hebben voor de vaardigheden en eventuele beperkingen van mensen: zij die niet met internet overweg kunnen, moeten nu én in de toekomst ook via andere communicatiekanalen (post, balie, telefoon) de overheid kunnen bereiken. Dit noem ik de 'meerkanaals-

¹⁶⁷ De definitie van "Administratieve Lasten Burger" zoals gebruikt in het Administratieve lastenprogramma van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, luidt: de kosten voor de burger om te voldoen aan informatieverplichtingen die voortvloeien uit regelgeving van de overheid. Het gaat hierbij zowel om het nakomen van verplichtingen als het uitoefenen van rechten. Deze kosten hebben betrekking op de door de burger bestede tijd (uitgedrukt in uren) en gemaakte (out-of-pocket) kosten (uitgedrukt in euro's).

¹⁶⁶ Zie De Boer 2006, p. 284; Advies NVVB 2006, p. 3.

aanpak’.”¹⁶⁸ In dit verband zij opgemerkt dat het percentage van de bevolking in de leeftijdscategorie van 20 tot 45 jaar dat internet gebruikt, hoog is. In 2005 maakte 89% van deze leeftijdscategorie gebruik van internet; in 2008 was dat percentage gestegen tot 96%¹⁶⁹ en een verdere stijging is naar het oordeel van de Werkgroep te verwachten.

Het doen van naamskeuze door middel van een formulier is eerder genoemd als mogelijkheid om de naamskeuze te vergemakkelijken. Dit formulier moet dan door beide ouders worden ondertekend en kan door de vader ter gelegenheid van de geboorteaangifte worden overgelegd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand. Het downloaden van een formulier kost ongeveer tien minuten. Het invullen ervan kost ongeveer een kwartier. Dit betekent dat het de (beide) ouders totaal grofweg een uur minder tijd kost (eenmaal anderhalf uur (aangifte), eenmaal een half uur (naamskeuze)).

Een actuele ontwikkeling die met het voorgaande samenhangt, is dat onder meer op het terrein van de wetgeving vernieuwingen op komst zijn die inhouden dat akten van de burgerlijke stand voortaan in elektronische vorm worden opgemaakt en opgeslagen en dat de burger de mogelijkheid krijgt om elektronisch geboorteaangifte te doen. Als ouders tegelijk met de geboorteaangifte digitaal naamskeuze doen, moet daarvoor in totaal iets meer dan een half uur tijd worden gerekend.

Concluderend merkt de Werkgroep op dat het argument van de administratieve lasten bij de keuze voor de vangnetnorm steeds minder overtuigend zal zijn. Een overzicht van de tijd en de kosten die gemoeid zijn met het doen van geboorteaangifte resp. naamskeuze in persoon, het schriftelijk doen van naamskeuze en het digitaal doen van geboorteaangifte en naamskeuze is als bijlage achter dit hoofdstuk gevoegd.

4.7-5.4 Afweging

De Werkgroep heeft uitvoerig gediscussieerd over de zojuist besproken opties onder meer in het licht van de uitgangspunten genoemd in hoofdstuk 2. Dit heeft echter niet geleid tot een eensluidend oordeel. De verhouding tussen de mate waarin het gelijkheidsbeginsel wordt aangetast en het doel dat met de aantasting wordt gediend, wordt verschillend beoordeeld.

4.7.6 Vangnetnorm ongehuwde ouders, adoptieouders en duomoeders

Indien bij ongehuwde ouders naamskeuze uitblijft, krijgt het kind volgens de huidige regeling de geslachtsnaam van de moeder (artikel 1:5 lid 2 BW). Hoewel de kritiek zich in de afgelopen jaren met name heeft gericht op de vangnetnorm voor gehuwde ouders, kunnen ook bij deze regeling vanuit het oogpunt van gelijke behandeling van man en vrouw vraagtekens worden gezet nu deze in feite een vetorecht voor de moeder inhoudt. De Werkgroep acht deze vangnetnorm gerechtvaardigd bij postnatale erkenning en gerechtelijke vaststelling van het vaderschap. Het kind heeft namelijk in deze situaties op het moment dat familierechtelijke betrekkingen met de vader ontstaan al de geslachtsnaam van de moeder. Ook acht zij deze vangnetnorm gerechtvaardigd bij prenatale erkenning tegen de wil van de moeder. Het toekennen aan het kind van een geslachtsnaam tegen de wil van de moeder in gaat in de ogen van de Werkgroep in deze situaties te ver en zou een achteruitgang van de positie van de moeder betekenen.

Aanbeveling In het geval dat als vangnetnorm voor gehuwde ouders een dubbele geslachtsnaam in alfabetische volgorde wordt gekozen, beveelt de Werkgroep aan om bij erkenning voorafgaande aan de geboorte of binnen drie dagen na de geboorte met toestemming van de moeder, daarbij aan te sluiten. De Werkgroep ziet in deze gevallen geen reden om daarvan af te wijken en niet te kiezen voor een seksneutrale oplossing. Dit geldt ook voor de regeling van de verkrijging van de geslachtsnaam van adoptiekinderen (artikel 1:5 lid 3 BW).

In het geval de moeder en haar vrouwelijke of mannelijke partner die het gezag als bedoeld in artikel 1:253sa BW uitoefenen, geen overeenstemming kunnen bereiken over de naamskeuze, dan is vanzelfsprekend de naam van de moeder de vangnetnorm, omdat in deze situatie geen sprake is van twee juridische ouders.

¹⁶⁸ Bijlage bij de brief van de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 30 mei 2008, Kamerstukken II 2007/08, 29362, nr. 137.

¹⁶⁹ <www.cbs.nl -> StatLine databank -> thema -> vrije tijd en cultuur -> tijdsbesteding en vrije tijd>.

4.8 Postume erkenning en naamskeuze

Een laatste probleem waaraan de Werkgroep in dit hoofdstuk aandacht besteedt, betreft de naamskeuze voor een kind dat levenloos ter wereld komt en waarvan de ouders niet zijn gehuwd en dat niet voor de geboorte is erkend. Het kind heeft in een dergelijke situatie geen juridische vader en kan dan niet de naam van de ‘vader’ krijgen. In verband met artikel 1:2 BW is postume erkenning niet mogelijk, omdat het kind dat levenloos ter wereld komt, geacht wordt nooit te hebben bestaan. Het kind heeft in een dergelijke situatie steeds de naam van de moeder.¹⁷⁰ In de literatuur wordt gezegd dat dit wrang en onbegrijpelijk is voor ouders die hun kind zojuist hebben verloren en hun kind graag de naam van de vader hadden willen geven.¹⁷¹ De Werkgroep is het daarmee eens.

Aanbeveling Zij beveelt aan om zowel postume erkenning als naamskeuze in een dergelijke situatie mogelijk te maken. In geval van ‘253sa BW-situaties’ waarin sprake is van een moeder en een duomoeder ofwel een kind geboren staande een geregistreerd partnerschap terwijl de man het kind niet erkent, meent de Werkgroep dat door de partners ook naamskeuze kan worden gedaan wanneer een kind levenloos ter wereld komt.

¹⁷⁰ Op de akte ex artikel 1:19i BW staat slechts de naam van de moeder. Soms wordt toegestaan dat ook de biologische vader wordt genoemd.

¹⁷¹ Kok 2008, p. 81.

Overzicht

Administratieve lasten ¹⁷²		Kosten
Aangifte geboorte kind (huidige situatie)		
1. Gemeentehuis bezoeken	60/60	€ 1,28 ¹⁷³
2. Bewijsstuk overleggen	20/60	
3. Archiveren van verworven documenten	5/60	
	85 min.	
Naamskeuze (huidige situatie)		
A. Beide ouders gaan tijdens zwangerschap naar gemeentehuis om akte van naamskeuze op te laten maken		
1. Gemeentehuis bezoeken	60/60	€ 2, 56
2. Bewijsstuk overleggen	20/60	
3. Archiveren van verworven document	5/60	
	85 min.	
B. Vader gaat naar gemeentehuis met notariële volmacht moeder		
1. Notariële volmacht	30/60	€ 250,-
2. Gemeentehuis bezoeken	60/60	€ 1,28
3. Bewijsstuk overleggen	20/60	
4. Archiveren van verworven document	5/60	
	115 min.	
Als schriftelijke naamskeuze		
1. Aanvragen formulier		
a. digitaal aanvragen formulier	10/60	
b. telefonisch aanvragen formulier	15/60	
c. via de post aanvragen formulier	15/60	
d. persoonlijk ophalen formulier	50/60	
2. Invullen/verzamelen gegevens		
a. NAW-gegevens beide ouders en datum invullen, handtekening (2x)	2 x 3/60	
b. BSN-nummer beide ouders invullen	2 x 2/60	
c. voor- en achternaam en geslacht kind invullen	3/60	
3. Archiveren van verworven document	5/60	
	28-68 min.	
Als aangifte geboorte kind (digitaal) inclusief naamskeuze		
1. Digitaal aanvragen formulier	10/60	
2. DigID opzoeken	5/60	
3. Invullen elektronisch formulier (incl. naamskeuze)	18/60	
4. Archiveren van verworven document	5/60	
	38 min.	

¹⁷² Gebaseerd op "Standaardhandelingen V2.0", zoals gebruikt in het Administratieve lastenprogramma van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

¹⁷³ Reiskosten (strippenkaart).

5

Wijziging van de geslachtsnaam

5.1 Inleiding

De wijziging van de geslachtsnaam had oorspronkelijk het karakter van een koninklijke gunst. Wie zijn geslachtsnaam wilde veranderen, diende daarvoor de Koning om toestemming te vragen. Per individueel geval werd beslist of het verzoek om geslachtsnaamswijziging kon worden ingewilligd. De gronden waarop geslachtsnaamswijziging wordt verleend, worden tegenwoordig kenbaar gemaakt via een algemene maatregel van bestuur, het Besluit geslachtsnaamswijziging.¹⁷⁴ Ook zijn de gronden in de loop der jaren diverse malen aangepast om tegemoet te komen aan veranderingen in maatschappelijke opvattingen en behoeften. Geslachtsnaamswijziging heeft echter het karakter van een uitzondering behouden.

Het toegenomen belang van nummers als identificatiemiddel, zoals het burgerservicenummer, en het belang dat gehecht wordt aan de naam als onderdeel van de identiteit van een persoon roepen vragen op ten aanzien van de huidige gronden en procedure voor geslachtsnaamswijziging. Zo rijst de vraag of het voor meerderjarigen niet gemakkelijker moet worden om hun geslachtsnaam te wijzigen. Daarnaast is bij de Werkgroep de vraag gerezen of de huidige regeling voor geslachtsnaamswijziging van minderjarigen, het belang van het kind in aanmerking nemend, adequaat is.

De Werkgroep zal in dit hoofdstuk op de bovenstaande vragen nader ingaan. Alvorens daartoe over te gaan zal de Werkgroep eerst de huidige gronden en procedure voor geslachtsnaamswijziging schetsen. Het gaat in dit hoofdstuk om een wijziging van de geslachtsnaam anders dan als gevolg van een wijziging van familierechtelijke betrekkingen.

5.2 Huidige gronden en procedure voor geslachtsnaamswijziging

5.2.1 Huidige wijzigingsgronden

Geslachtsnaamswijziging volgens de Nederlandse regeling is slechts toegestaan voor personen met de Nederlandse nationaliteit en voor staatlozen en vluchtelingen in de zin van het Verdrag van Genève van 28 juli 1951 als zij in Nederland wonen.¹⁷⁵ De geslachtsnaam van een persoon kan onder het huidige Nederlandse recht in beginsel alleen worden gewijzigd indien voldaan is aan de in het Besluit geslachtsnaamswijziging genoemde gronden en voorwaarden.

Het Besluit geslachtsnaamswijziging bevat een aantal gronden voor de wijziging van de geslachtsnaam, ongeacht de leeftijd van de verzoeker of betrokkene (artikel 1). Het betreft:

- de wijziging van een kennelijke onwelvoeglijke of bespottelijke geslachtsnaam (lid 1 onder a);
- de wijziging van een veelvoorkomende geslachtsnaam (lid 1 onder b);
- de wijziging van een niet-Nederlandse geslachtsnaam (lid 1 onder c);
- de wijziging van een onjuist gespelde geslachtsnaam (lid 1 onder d);
- de wijziging van een vernederlandste of in Nederlandse spelling weergegeven Friese geslachtsnaam in de oorspronkelijke Friese naam (lid 1 onder e en f).

Als een verzoek tot wijziging van een onwelvoeglijke of bespottelijke naam, een veelvoorkomende naam of een niet-Nederlandse naam wordt ingewilligd, dan geschiedt de wijziging bij voorkeur door omzetting van enkele letters of door toevoeging van een voor- of achtervoegsel. Is dat niet mogelijk, dan kan een andere geslachtsnaam worden gekozen, te weten de geslachtsnaam van een ouder of een naam die nog niet in Nederland voorkomt en Nederlands klinkt (artikel 1 lid 2).

Daarnaast bevat het Besluit geslachtsnaamswijziging diverse gronden die alleen gelden voor meerderjarigen. Het gaat om:

- de toevoeging van een geslachtsnaam die ten tijde van de invoering van de burgerlijke stand onderdeel was van de door zijn voorouders gevoerde naam en sindsdien niet in onbruik is geraakt (artikel 2 lid 1 onder a);
- de toevoeging van een uitgestorven of met uitsterven bedreigde geslachtsnaam van de moeder (artikel 2 lid 1 onder b);
- de wijziging van de geslachtsnaam in die van de andere ouder, de nieuwe partner van de ouder of de pleegouder indien de verzoeker gedurende zijn minderjarigheid enige tijd door deze persoon is opgevoed en verzorgd (artikel 4 lid 1 onder a);
- het ongedaan maken van een naamswijziging die gedurende de minderjarigheid op grond van artikel 3 Besluit geslachtsnaamswijziging of artikel 1:253t lid 5 BW heeft plaatsgevonden (artikel 4 lid 1 onder b);
- het herzien van de naamskeuze van de ouders (artikel 5 lid 1 onder a);
- het volgen van de geslachtsnaamswijziging van de ouder (artikel 5 lid 1 onder b);
- de wijziging in de oorspronkelijke naam indien de geslachtsnaam door huwelijk is gewijzigd in die van de echtgenoot en het huwelijk inmiddels is ontbonden (artikel 5 lid 1 onder c).

¹⁷⁴ Besluit van 6 oktober 1997, Stb. 1997, 463, laatstelijk gewijzigd bij Besluit van 25 mei 2004, Stb. 2004, 239

¹⁷⁵ Zie nota van toelichting Besluit geslachtsnaamswijziging, Stb. 1997, 463, p. 6.

Verder bevat het Besluit geslachtsnaamswijziging een aantal specifieke gronden en voorwaarden voor de geslachtsnaamswijziging van minderjarigen. Uitgangspunt is dat bij geslachtsnaamswijziging van minderjarigen terughoudendheid dient te worden betracht met name als het gaat om kinderen jonger dan twaalf jaar.¹⁷⁶

Artikel 3 Besluit geslachtsnaamswijziging biedt de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden de geslachtsnaam van de minderjarige te wijzigen in die van de verzorgende ouder na scheiding, in die van de partner van de verzorgende ouder of in die van de pleegouder. Als voorwaarde voor de toewijzing van het verzoek geldt dat degene om wiens geslachtsnaam wordt verzocht het kind gedurende een bepaalde aaneengesloten periode heeft opgevoed en verzorgd. De duur van de verzorgingstermijn is afhankelijk van de leeftijd van het kind. Indien het kind jonger is dan twaalf jaar, geldt een verzorgingstermijn van vijf jaar (artikel 3 lid 2). Voor een kind van twaalf jaar of ouder geldt een verzorgingstermijn van drie jaar (artikel 3 lid 1). Zijn de kinderen uit het gezin deels jonger en deels ouder dan twaalf jaar, dan geldt voor alle kinderen uit het gezin een verzorgingstermijn van vijf jaar (artikel 3 lid 3). Het verzoek om naamswijziging wordt afgewezen indien de minderjarige van twaalf jaar of ouder weigert in te stemmen (artikel 3 lid 4 onder b). Ook wordt het verzoek in beginsel afgewezen indien één van de ouders weigert in te stemmen. Aan de weigering tot instemming van de ouder kan echter voorbij worden gegaan indien het kind van twaalf jaar of ouder geslachtsnaamswijziging wenst (artikel 3 lid 4 onder c). Bij kinderen onder de twaalf jaar kan geslachtsnaamswijziging ondanks het bezwaar van één van de ouders toch worden toegestaan indien:

- de ouder onherroepelijk is veroordeeld wegens het plegen van een in het besluit genoemd misdrijf tegen de minderjarige waaronder zedendelicten en mishandeling (artikel 3 lid 4 onderdeel d onder 1°);
- de ouder uit het gezag is ontzet (artikel 3 lid 4 onderdeel d onder 2°);
- de ouder niet of slechts korte tijd in gezinsverband met het kind heeft samengeleefd (artikel 3 lid 4 onderdeel d onder 3°)¹⁷⁷.

Artikel 3a Besluit geslachtsnaamswijziging biedt nog een aantal andere mogelijkheden om de geslachtsnaam van een minderjarige te wijzigen, te weten:

- wijziging in de geslachtsnaam van volle broertjes en zusjes indien de kinderen als gevolg van de toepassing

- van regels van internationaal privaatrecht verschillende namen hebben (artikel 3a lid 1 onder a);
- wijziging in de geslachtsnaam naar het recht van een staat waarvan het kind tevens de nationaliteit bezit indien het kind naast de Nederlandse nationaliteit een andere nationaliteit heeft (artikel 3a lid 1 onder b)¹⁷⁸.

Als het verzoek niet valt onder de in het Besluit geslachtsnaamswijziging genoemde gronden of niet aan alle voorwaarden voor inwilliging van het verzoek is voldaan, dan kan het verzoek tot geslachtsnaamswijziging slechts worden ingewilligd indien de verzoeker aantoont dat het achterwege blijven van de geslachtsnaamswijziging zijn lichamelijke of geestelijke gezondheid in ernstige mate zou schaden (artikel 6 Besluit geslachtsnaamswijziging). De verzoeker dient een op schrift gestelde verklaring van een onafhankelijke deskundige¹⁷⁹ te overleggen. Uit de verklaring dient te blijken dat de betrokken persoon psychische hinder ondervindt van het dragen van de bestaande naam of het niet kunnen dragen van de gewenste naam.¹⁸⁰ Een uitzondering hierop is tijdelijk gemaakt voor meerderjarige adoptiekinderen die hun oorspronkelijke naam willen herkrijgen. Zij kunnen een beroep doen op artikel 6 Besluit geslachtsnaamswijziging zonder dat zij daarbij een verklaring van een onafhankelijke deskundige hoeven te overleggen.¹⁸¹

5.2.2 Huidige procedure

Geslachtsnaamswijziging dient in beginsel te geschieden via een koninklijk besluit (artikel 1:7 lid 1 BW). De regels voor de wijze van indiening en de behandeling van verzoeken tot geslachtsnaamswijziging zijn opgenomen in de Regelen betreffende verzoeken tot naamswijziging en naamsvaststelling (hierna: RNN)¹⁸². Een verzoek tot wijziging van de geslachtsnaam kan door de betrokkene zelf of bij minderjarigen door de wettelijke vertegenwoordiger worden ingediend bij de Minister van Justitie (artikel 1 RNN).¹⁸³ De Minister van Justitie is belast met de beoordeling van het verzoek tot geslachtsnaamswijziging. In de praktijk worden de aan de Minister van Justitie opgedragen taken uitgevoerd

¹⁷⁸ Deze grond is reeds besproken in paragraaf 3.3.

¹⁷⁹ Het dient een in het BIG-register ingeschreven psycholoog of psychiater te betreffen. Zie Bijsluiter bij aanvragen om geslachtsnaamswijziging van 1 december 2006, p. 1 en de brochure Naamswijziging, uitgave van het ministerie van Justitie/januari 2007, p. 22.

¹⁸⁰ Zie Bijsluiter bij aanvragen om geslachtsnaamswijziging van 1 december 2006, p. 2.

¹⁸¹ Zie reactie van de Minister van Justitie op het rapport van de Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 'Alles van waarde is weerloos'; Kamerstukken II 2008/09, 31265, nr. 10, p. 11.

¹⁸² Besluit van 9 december 1969, Stb. 1969, 544, laatstelijk gewijzigd bij Besluit van 20 januari 2009, Stb. 2009, 24.

¹⁸³ Brochure Naamswijziging, uitgave van het ministerie van Justitie/januari 2007, p. 23.

¹⁷⁶ Nota van toelichting Besluit geslachtsnaamswijziging, Stb. 1997, 463, p. 8.

¹⁷⁷ De verzoeker moet aantonen dat de betreffende ouder niet meer dan gedurende een vierde deel van de periode voorafgaande aan de verzorgingstermijn van vijf jaar in gezinsverband met het kind heeft samengeleefd.

door de Dienst Justis van het ministerie van Justitie. Wanneer ouders gezamenlijk het gezag hebben, kan een verzoek tot geslachtsnaamswijziging van een minderjarige alleen in behandeling worden genomen met toestemming van beide ouders. Over de vraag of een ouder bij het ontbreken van de toestemming van de andere ouder op grond van artikel 1:253a BW de rechter om vervangende toestemming kan vragen, bestaat in de jurisprudentie geen eenduidigheid. In een aantal uitspraken waarbij verder aan alle vereisten voor geslachtsnaamswijziging was voldaan, heeft de rechter de ouder vervangende toestemming verleend om een verzoek tot geslachtsnaamswijziging van de minderjarige te kunnen indienen.¹⁸⁴ In een recente uitspraak heeft de Rechtbank Zutphen echter geoordeeld dat de moeder thans nog geen belang heeft bij haar verzoek om vervangende toestemming omdat zij eerst de bestuursrechtelijke procedure dient te doorlopen alvorens de civiele rechter een beslissing kan nemen.¹⁸⁵

Indien op voorhand duidelijk is dat de aanvraag moet worden afgewezen, stelt de Dienst Justis de verzoeker hiervan schriftelijk op de hoogte. In de brief wordt de verzoeker gevraagd of hij de procedure wil voortzetten. Ook wordt daarin gemeld dat wanneer de verzoeker niet reageert de aanvraag buiten behandeling wordt gesteld. De verzoeker hoeft in dat geval geen leges te betalen.

Als het verzoek in behandeling wordt genomen, verzoekt de Dienst Justis de burgemeester van de woonplaats van de betrokkene een onderzoek in te stellen. In het kader van dit onderzoek controleert de behandelend ambtenaar van de gemeente of de gegevens juist zijn en worden de betrokkene en andere belanghebbenden gehoord. Welke personen terzake een verzoek tot geslachtsnaamswijziging moeten worden gehoord, is geregeld in artikel 7 Besluit geslachtsnaamswijziging. De Minister van Justitie is bevoegd een verzoek af te wijzen indien hij van oordeel is dat het niet voor inwilliging in aanmerking komt (artikel 4 RNN). Als het verzoek om geslachtsnaamswijziging kan worden toegewezen, maakt de Minister van Justitie aan de betrokkene en belanghebbenden het voornemen kenbaar om aan Hare Majesteit de Koningin een voordracht te doen voor het koninklijk besluit dat de geslachtsnaamswijziging officieel maakt. Deze mededeling geldt ingevolge artikel 1:7 lid 6 BW als een beschikking in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb). Tegen dit voornemen, alsmede tegen een afwijzing, kunnen de betrokkene en belanghebbenden bezwaar maken bij de Minister van Justitie. Tegen de beslissing op het bezwaarschrift kan beroep worden ingesteld bij de rechtbank, sector bestuursrecht (artikel 8:1

e.v. Awb). Als de betrokkene of belanghebbenden door de rechtbank in het ongelijk worden gesteld kunnen zij daartegen hoger beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (artikel 37 Wet op de Raad van State).

Een geslachtsnaamswijziging komt tot stand door de ondertekening van het besluit door de Koningin. Van een koninklijk besluit tot geslachtsnaamswijziging wordt een afschrift gestuurd naar de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente waar de betrokkene geboren is (artikel 1:20e lid 2 BW). De ambtenaar voegt de wijziging als 'latere vermelding' toe aan de geboorteakte (artikel 1:20 lid 1 jo. artikel 1:20a lid 1 BW).

De leges voor geslachtsnaamswijziging bedragen sinds 30 januari 2009 € 487,50 (artikel 3 lid 1 RNN).¹⁸⁶ Bij de gehele procedure voor geslachtsnaamswijziging is geen advocaat nodig, ook niet als de betrokkene zich uiteindelijk tot de rechter wendt.

5.2.3 Gevolgen wijziging geslachtsnaam voor kinderen

Als de geslachtsnaam van een ouder wordt gewijzigd, wijzigt van rechtswege de geslachtsnaam van de kinderen die dezelfde naam dragen en die op het moment van het koninklijk besluit minderjarig zijn en onder het gezag van die ouder staan (artikel 1:7 lid 3 BW). Meerderjarige kinderen die de nieuwe geslachtsnaam van hun ouder willen verkrijgen, kunnen binnen drie jaar na het bereiken van de meerderjarigheid ingevolge artikel 5 lid 1 onder b jo. lid 2 Besluit geslachtsnaamswijziging verzoeken om de wijziging van de geslachtsnaam van de ouder te volgen. Buiten deze termijn van drie jaar dienen zij een eigen verzoek voor geslachtsnaamswijziging in te dienen.¹⁸⁷

5.2.4 Bijzondere voorzieningen voor geslachtsnaamswijziging: gezag en naturalisatie

Naast de bovenbeschreven gronden en procedure voor geslachtsnaamswijziging bevat de wet enkele bijzondere voorzieningen voor geslachtsnaamswijziging.

In de eerste plaats biedt artikel 1:253t lid 5 BW de mogelijkheid om gelijktijdig met een verzoek om gezamenlijk gezag van een ouder en een ander dan de ouder die in nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staat, een verzoek in te dienen om de geslachtsnaam van het kind te wijzigen in die van de met het gezag belaste ouder of van de ander die mede het gezag zal verwerven (artikel 1:253t lid 5 BW). De rechter wijst het verzoek om geslachtsnaamswijziging af

¹⁸⁴ Hof Arnhem 12 juni 2007, LJN BA7519; Rb. Leeuwarden 5 september 2007, LJN BB2389; Rb. Alkmaar 17 oktober 2007, LJN BB7342.

¹⁸⁵ Rb. Zutphen 1 oktober 2008, LJN BF3932.

¹⁸⁶ Het tarief is gewijzigd bij Besluit van 20 januari 2009, Stb. 2009, 24.

¹⁸⁷ De Werkgroep heeft in paragraaf 3.5.4 geadviseerd deze termijn te laten vervallen.

indien:

- het verzoek om gezamenlijk gezag wordt afgewezen, of
- het kind van twaalf jaar of ouder niet instemt met de wijziging, of
- het belang van het kind zich tegen toewijzing verzet.

Een vergelijkbare regeling bestaat voor gezamenlijke voogdij (artikel 1:282 lid 7 BW).

Verder bestaat een bijzondere voorziening bij naturalisatie. Zo voorziet artikel 12 lid 2 RWN in de mogelijkheid om bij het koninklijk besluit tot verlening van de Nederlandse nationaliteit de geslachtsnaam op verzoek van de betrokkene te wijzigen indien dit voor zijn inburgering van belang is. Volgens de Handleiding voor de toepassing van de Rijkswet op het Nederlanderschap is geslachtsnaamswijziging bijvoorbeeld mogelijk wanneer de geslachtsnaam moeilijk uitspreekbaar is.¹⁸⁸

5.3 Versoepeling van de gronden en procedure voor geslachtsnaamswijziging meerderjarigen?

5.3.1 Inleiding

In deze paragraaf gaat de Werkgroep in op de vraag of het voor meerderjarigen gemakkelijker moet worden om hun geslachtsnaam te wijzigen. Daarbij besteedt de Werkgroep eerst aandacht aan de gronden en daarna aan de procedure.

5.3.2 Gronden geslachtsnaamswijziging meerderjarigen: ‘nee, tenzij’ of ‘ja, tenzij’?

Het uitgangspunt van het huidige Besluit geslachtsnaamswijziging is ‘nee, tenzij’. Geslachtsnaamswijziging is in beginsel slechts mogelijk in een beperkt aantal in het Besluit omschreven gevallen. In het licht van het toegenomen belang van nummers om personen te identificeren zijn de huidige gronden voor geslachtsnaamswijziging van meerderjarigen in de literatuur ter discussie gesteld. Doordat het belang van de geslachtsnaam als identificatiemiddel voor de overheid en instellingen is afgenomen, zou geslachtsnaamswijziging van meerderjarigen alleen aan noodzakelijke beperkingen moeten worden onderworpen. Het uitgangspunt zou volgens sommige auteurs ‘ja, tenzij’ in plaats van het huidige ‘nee, tenzij’ moeten zijn.¹⁸⁹ In sommige Europese landen, zoals Denemarken, Engeland, Noorwegen en Zweden, is voor dit systeem gekozen. Andere Europese landen, zoals Duitsland, Frankrijk, Spanje en Zwitserland, hanteren echter evenals Nederland het

uitgangspunt dat geslachtsnaamswijziging van meerderjarigen niet is toegestaan, tenzij er sprake is van gegronde redenen, ‘nee, tenzij’.¹⁹⁰

Het is volgens de Werkgroep inderdaad zo dat het belang van de geslachtsnaam als identificatiemiddel voor de overheid en instellingen door het gebruik van nummers is afgenomen.¹⁹¹ In dit licht is vooral de recente invoering van het burgerservicenummer van betekenis. Bovendien kan een zekere continuïteit van de geslachtsnaam ook gewaarborgd worden in een stelsel waarbij als uitgangspunt voor geslachtsnaamswijziging van meerderjarigen ‘ja tenzij’ geldt door het aantal maal waarin de geslachtsnaam gewijzigd kan worden te beperken. Zo geldt bijvoorbeeld in Noorwegen in beginsel de eis dat een geslachtsnaam niet vaker dan één keer in de tien jaar mag worden gewijzigd.¹⁹² Desalniettemin acht de Werkgroep het van belang om bij geslachtsnaamswijziging van meerderjarigen het uitgangspunt ‘nee, tenzij’ te handhaven. De reden hiervoor is dat de geslachtsnaam niet alleen aan de persoon zelf is gebonden maar wordt gedeeld met andere familieleden. De geslachtsnaam geeft aan tot welk familieverband een persoon behoort en bepaalt zijn afkomst en geschiedenis.

Aanbeveling Wel beveelt de Werkgroep aan om het ‘tenzij’ te verruimen. Als gevolg van de strikte formulering van de huidige gronden en voorwaarden kan geslachtsnaamswijziging op dit moment in bepaalde gevallen niet of slechts moeizaam geschieden, terwijl de persoon in kwestie daarvoor gegronde redenen kan hebben. Op deze wijze wordt naar het oordeel van de Werkgroep onvoldoende uitdrukking gegeven aan het uitgangspunt dat de geslachtsnaam een belangrijk onderdeel is van de identiteit van een persoon. Ook de praktijk ervaart het huidige stelsel als te rigide.

Om het huidige stelsel flexibeler te maken en beter in overeenstemming te brengen met het uitgangspunt dat de naam een belangrijk onderdeel is van de identiteit van een persoon, doet de Werkgroep ten aanzien van het Besluit geslachtsnaamswijziging de volgende (deel)aanbevelingen.

Extra gronden

Aanbeveling De Werkgroep beveelt conform het advies van de Commissie Kalsbeek¹⁹³ aan het Besluit geslachtsnaamswijziging aan te vullen met de grond dat volwassen geadopteerden hun geslachtsnaam kunnen terugwijzigen in hun oorspronkelijke (bijvoorbeeld Colombiaanse of Koreaanse) geslachtsnaam. Met de Commissie Kalsbeek

¹⁹⁰ Quick scan paragraaf 7 van de verschillende landen.

¹⁹¹ Zie ook paragraaf 2.2.

¹⁹² Quick scan paragraaf 6.7.1.

¹⁹³ Commissie Kalsbeek 2008, p. 45-46.

¹⁸⁸ Rijkswet op het Nederlanderschap editie 2007-2008, p. 459.

¹⁸⁹ Zie o.a. Punselie 2007, p. 102-104; De Groot 2005, p. 12-13.

meent de Werkgroep dat een aanpassing van het Besluit geslachtsnaamswijziging in deze zin noodzakelijk is om tegemoet te komen aan de wens die bij volwassen geadopteerden kan bestaan om middels het herkrijgen van hun oorspronkelijke geslachtsnaam elementen van hun oorspronkelijke identiteit te versterken. Daaraan doet de hierna voorgestelde aanpassing van de hardheidsclausule niet af. De mogelijkheid voor volwassen geadopteerden om hun oorspronkelijke naam te herkrijgen moet namelijk naar het oordeel van de Werkgroep niet afhankelijk zijn van een belangenafweging van de bevoegde instantie waarvan de uitkomst onzeker is. Daarnaast moeten volwassen geadopteerden hun naam kunnen wijzigen in een dubbele geslachtsnaam bestaande uit de oorspronkelijke geslachtsnaam in combinatie met de door adoptie verworven geslachtsnaam. Verder beveelt de Werkgroep aan het Besluit geslachtsnaamswijziging in die zin te wijzigen dat een meerderjarige zijn geslachtsnaam steeds kan terugwijzigen in zijn oorspronkelijke geslachtsnaam als deze op grond van het Besluit geslachtsnaamswijziging of in het kader van naturalisatie is gewijzigd. Tot slot noopt het voorstel van de Werkgroep tot invoering van de mogelijkheid van een dubbele geslachtsnaam ertoe dat personen in toekomstige generaties na het bereiken van de meerderjarigheid alsnog moeten kunnen kiezen voor een dubbele geslachtsnaam bestaande uit een combinatie van de naam van beide ouders indien hun ouders van deze mogelijkheid geen gebruik hebben gemaakt. Datzelfde geldt *mutatis mutandis* wanneer een meerderjarige met een dubbele geslachtsnaam enkel de naam van zijn vader of moeder wil dragen.

Aanpassing hardheidsclausule

Als knelpunt ten aanzien van het huidige stelsel wordt momenteel in de praktijk ervaren dat het voorkomt dat een zeer redelijk verzoek om geslachtsnaamswijziging wordt gedaan, maar dit verzoek niet voldoet aan de in het Besluit genoemde gronden en voorwaarden. Ook de huidige 'hardheidsclausule' (artikel 6 Besluit geslachtsnaamswijziging) waarbij moet worden aangetoond dat sprake is van psychische hinder, is niet altijd geschikt om zo'n verzoek te kunnen inwilligen.

Aanbeveling De Werkgroep beveelt aan de hardheidsclausule zodanig aan te passen dat een meerderjarige naast psychische hinder, daarop tevens een beroep kan doen indien hij aantoonbaar dat hij bijzondere belangen heeft bij de geslachtsnaamswijziging. Dit maakt in individuele situaties een belangenafweging mogelijk en zorgt er zodoende voor dat meer flexibiliteit bij de afhandeling van verzoeken kan worden betracht. Als rechtens relevante belangen daarbij ziet de Werkgroep de belangen genoemd in hoofdstuk 2. Een nadeel van een dergelijke verruiming van de hardheidsclausule is dat dit leidt tot meer rechtsonzekerheid en aanleiding kan zijn voor meer gerechtelijke procedures. Dit

nadeel weegt echter naar het oordeel van de Werkgroep niet op tegen het voordeel dat aperte gevallen van onredelijkheid kunnen worden voorkomen.

In de toelichting bij het Besluit geslachtsnaamswijziging zou een aantal voorbeelden van situaties waarin sprake kan zijn van bijzondere belangen kunnen worden uitgewerkt. Op deze wijze kan duidelijk worden gemaakt wat de norm bijzondere belangen inhoudt opdat voorkomen wordt dat de hardheidsclausule een vrijbrief wordt voor geslachtsnaamswijziging. Van bijzondere belangen kan volgens de Werkgroep bijvoorbeeld sprake zijn indien een meerderjarige zijn biologische vader vindt en de band met hem en zijn familie tot uitdrukking wil brengen. Ook kan gedacht worden aan de situatie dat een persoon zijn geslachtsnaam wil wijzigen omdat deze verwijst naar een bepaalde religie of etnische of maatschappelijke groepering waarmee hij niet geïdentificeerd wil worden. Verder kan sprake zijn van bijzondere belangen indien een meerderjarige zijn geslachtsnaam wil wijzigen om de verbondenheid met een bepaalde religie of groepering tot uitdrukking te brengen.¹⁹⁴ In de laatste twee gevallen bestaat het risico dat de naamswijziging door de betrokkene wordt gebruikt als middel in een religieuze, politieke of etnische strijd en zodoende diplomatieke repercussies voor Nederland kan hebben. De bevoegde instantie kan deze belangen bij haar besluitvorming meewegen.

Nieuwe geslachtsnaam

Als een wijziging van de geslachtsnaam wordt toegestaan, moet worden vastgesteld hoe die geslachtsnaam komt te luiden. Voor een wijziging van de geslachtsnaam op grond van artikel 1 lid 1 onderdelen a tot en met c geldt artikel 1 lid 2 van het Besluit geslachtsnaamswijziging. Deze bepaling wordt in de praktijk ook toegepast bij de vaststelling van een nieuwe geslachtsnaam als een verzoek wordt ingewilligd omdat een persoon psychische hinder ondervindt van het dragen van zijn bestaande geslachtsnaam (artikel 6 Besluit geslachtsnaamswijziging). De eis die deze bepaling stelt dat de nieuwe geslachtsnaam een nog niet in Nederland voorkomende naam moet zijn die Nederlands klinkt, acht de Werkgroep in de huidige tijd gelet op het gebruik van nummers als identificatiemiddel, zoals het burgerservicenummer, te rigide en niet meer passend in onze internationale samenleving.

Aanbeveling De Werkgroep beveelt aan dat indien een wijziging van de geslachtsnaam door omzetting van enkele letters of toevoeging van een voor- of achtervoegsel niet mogelijk is, naast de naam van een ouder, de naam van een grootouder of een geheel nieuwe geslachtsnaam gekozen

¹⁹⁴ Zie ook VN-Mensenrechtencomité 31 oktober 1994, *Human Rights Law Journal* 1994/15, p. 422 e.v.

kan worden. Aan de geheel nieuwe naam moeten volgens de Werkgroep de volgende voorwaarden worden gesteld:

- de nieuwe geslachtsnaam mag niet onuitspreekbaar zijn;
- de nieuwe geslachtsnaam mag niet kennelijk bespottelijk of onwelvoeglijk zijn;
- de betrokkene mag met de nieuwe geslachtsnaam niet de schijn wekken een ander te zijn of tot diens gezin of geslacht te behoren.

5.3.3 Procedure voor geslachtsnaamswijziging meerderjarigen: via de Dienst Justis of op een andere wijze?

Onder het huidige recht dient geslachtsnaamswijziging in de meeste gevallen te geschieden via een koninklijk besluit. De verzoeken worden beoordeeld door de Dienst Justis van het ministerie van Justitie. Door sommige auteurs is gepleit voor een vereenvoudiging van de procedure voor geslachtsnaamswijziging van meerderjarigen door de afhandeling via de ambtenaar van de burgerlijke stand te laten geschieden.¹⁹⁵

Als argument voor het bevoegd maken van de ambtenaar van de burgerlijke stand kan worden aangevoerd dat geslachtsnaamswijziging via de ambtenaar van de burgerlijke stand laagdrempelig is voor de burger. De burger kan bij het loket van de gemeente waar hij woont een verzoek tot geslachtsnaamswijziging indienen. Ook kunnen de doorlooptijden versneld worden doordat één instantie het onderzoek verricht, het verzoek beoordeelt en daarop beslist. De Werkgroep ziet deze voordelen, maar is van oordeel dat de afhandeling van verzoeken tot geslachtsnaamswijziging van meerderjarigen via de Dienst Justis van het ministerie van Justitie dient te blijven verlopen. In een stelsel waarbij sprake is van een relatief grote discretionaire ruimte voor de beslissende instantie bestaat namelijk bij de afhandeling van de verzoeken door 441 gemeenten het risico van rechtsongelijkheid. De wijze waarop een kleine gemeente als Schiermonnikoog¹⁹⁶ van de discretionaire ruimte gebruik zal maken, kan bijvoorbeeld verschillen van een grote gemeente als Amsterdam¹⁹⁷. Door de afhandeling door één centrale instantie te laten geschieden wordt uniformiteit bevorderd. Daarnaast beschikt de Dienst Justis over de kennis en organisatie om de verzoeken op een efficiënte wijze af te handelen.

¹⁹⁵ Zie o.a. Van der Wiel 2003, p. 383; De Groot 2005, p. 12-13; Plasschaert 2002, p. 444-445.

¹⁹⁶ Met zijn 944 inwoners is Schiermonnikoog de kleinste gemeente van Nederland. Zie voorlopige cijfers 2009 van het CBS <www.cbs.nl -> StatLine databank -> thema -> bevolking -> bevolking/leeftijd/regio>.

¹⁹⁷ Met 757.861 inwoners is Amsterdam de grootste gemeente van Nederland. Zie voorlopige cijfers 2009 van het CBS <www.cbs.nl -> StatLine databank -> thema -> bevolking -> bevolking/leeftijd/regio>.

5.4 Geslachtsnaamswijziging minderjarigen (1-18 jaar)

5.4.1 Inleiding

In paragraaf 4.7.2 is de Werkgroep ingegaan op de mogelijkheid van een (eenvoudige) wijziging van de geslachtsnaam van een minderjarige gedurende het eerste levensjaar. In deze paragraaf besteedt de Werkgroep aandacht aan de geslachtsnaamswijziging van minderjarigen wanneer de procedure is aangevangen na het eerste levensjaar (1-18 jaar).

5.4.2 Gronden

De huidige regelgeving bevat een aantal uiteenlopende gronden voor de geslachtsnaamswijziging van minderjarigen (zie paragraaf 5.2.1 en 5.2.4). In de praktijk betreft 98% van de verzoeken die bij de Dienst Justis worden ingediend verzoeken tot wijziging van de geslachtsnaam van het kind in die van de verzorgende ouder of nieuwe partner van de verzorgende ouder na scheiding.¹⁹⁸ Het aantal verzoeken waarin sprake is van een situatie als bedoeld in artikel 3 lid 4 onderdeel d onder 1° Besluit geslachtsnaamswijziging, waaronder incest of mishandeling, ligt in de orde van grootte van één geval per jaar.¹⁹⁹ Uit de literatuur komt naar voren dat aan verzoeken tot geslachtsnaamswijziging in echtscheidings situaties veelal een andere, niet-naamsgerelateerde, problematiek ten grondslag ligt.²⁰⁰ Dit is ook de ervaring van de Dienst Justis. Een echtscheiding gaat niet zelden gepaard met conflicten tussen ouders. In een echtscheidingsstrijd kan de verzorgende ouder geslachtsnaamswijziging van het kind wensen om het kind definitief af te scheiden van de andere ouder en zijn familie. Daarnaast kan de wens tot geslachtsnaamswijziging voortkomen vanuit de behoefte van de ouder en zijn nieuwe partner om de integratie van het kind in het nieuwe gezin naar buiten toe tot uitdrukking te brengen. Geslachtsnaamswijziging in deze situaties staat op gespannen voet met het belang van het kind bij behoud van zijn identiteit, waaronder zijn naam. Een ander probleem in deze situaties is dat de 'eigenlijke' wil van het kind moeilijk is te achterhalen. De wens die het kind naar buiten toe kan uiten om na de scheiding de naam van de gescheiden levende ouder niet meer te dragen, hoeft niet noodzakelijkerwijs overeen te komen met zijn interne persoonlijke overtuigingen. Zo kan deze wens in belangrijke mate beïnvloed zijn door de verzorgende ouder en diens eventuele partner die de gescheiden levende ouder waarmee het kind door zijn naam verbonden is, afwijzen.

¹⁹⁸ Deze informatie is verkregen van de Dienst Justis.

¹⁹⁹ Dit is aangegeven door de Dienst Justis.

²⁰⁰ Zie Salzgeber, Stadler & Eisenhauer 2002, p. 133-138; Vlaardingerbroek 2005; Raad voor het Jeugdbeleid 1985, p. 31.

Daarnaast kan de wens voortkomen uit gevoelens van onzekerheid en onveiligheid die de situatie van verlies van het oorspronkelijke gezin teweegbrengt.

Daar komt nog bij dat de opvattingen over de positie van de niet-verzorgende ouder in het afgelopen decennium zijn veranderd. Sinds 1 januari 1998 geldt de regel dat ouders in principe na scheiding gezamenlijk het gezag over het kind blijven uitoefenen. De Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding die op 1 maart 2009 in werking is getreden, heeft gelijkwaardig ouderschap na scheiding tot norm verheven.²⁰¹

Aanbeveling Gelet op het bovenstaande en het belang van het kind bij behoud van zijn identiteit, waaronder zijn naam, beveelt de Werkgroep aan om met verzoeken tot geslachtsnaamswijziging van minderjarigen die vanaf het eerste levensjaar zijn ingediend zeer terughoudend om te gaan. Geslachtsnaamswijziging moet uitsluitend worden toegestaan als sprake is van een gewichtige reden in het belang van het kind. Dit betekent dat niet langer de gronden van het Besluit geslachtsnaamswijziging en de voorwaarden van de artikelen 1:253t lid 5 en 1:282 lid 7 BW gelden, maar per individueel geval getoetst moet worden of een geslachtsnaamswijziging het welzijn van het kind dient.

Conform artikel 1:253t lid 5 BW kan momenteel gelijktijdig met een verzoek tot gezamenlijk gezag van een ouder en zijn nieuwe partner om wijziging van de geslachtsnaam van het kind in de naam van de met gezag belaste ouder of de partner worden verzocht. Dit verzoek kan door de rechter alleen worden afgewezen als het belang van het kind zich daartegen verzet (zie paragraaf 5.2.4). Aan deze bepaling ligt de gedachte uit de jaren negentig ten grondslag dat in het belang van het kind effectief familie- en gezinsleven bescherming moet worden geboden, ook als dat niet een traditioneel gezin betreft.²⁰² De Werkgroep is het eens met de Hoge Raad waar die in 2003 oordeelt dat het belang van kinderen om zich te kunnen identificeren met hun biologische vader zwaarder kan wegen dan het belang van gezinseenheid, gevormd door de moeder en haar nieuwe partner.²⁰³ Zij is van oordeel dat in het licht van de norm 'gelijkwaardig ouderschap' naamsbehoud van het kind uitgangspunt dient te zijn. Genoemd verzoek om naamswijziging kan slechts dan worden toegewezen indien sprake is van een gewichtige reden in het belang van het kind.

Aanbeveling De Werkgroep acht het verder noodzakelijk dat aan verzoeken tot wijziging van de geslachtsnaam van de minderjarige in die van de pleegouder (niet alleen de gevallen waarop artikel 1:282 lid 7 BW ziet maar ook die thans vallen onder artikel 3 van het Besluit geslachtsnaamswijziging) naast de voorwaarde van een gewichtige reden, de voorwaarde wordt verbonden dat de pleegouder de voogdij over het kind heeft. Deze voorwaarde garandeert dat sprake is van een duurzame relatie tussen de pleegouder en het pleegkind die een geslachtsnaamswijziging zou kunnen rechtvaardigen. Bovendien worden op deze wijze problemen die geslachtsnaamswijziging teweeg kan brengen bij de wettelijke vertegenwoordiging van het kind als de voogdij niet bij de pleegouder berust, voorkomen. Het kan in deze situaties wenselijk zijn om uitsluitend een toevoeging van de geslachtsnaam van de pleegouder-voogd toe te staan. Op deze wijze wordt de band met de ouders als onderdeel van de identiteit van het kind bewaard.

5.4.3 Procedure

Verzoeken tot geslachtsnaamswijziging van minderjarigen worden momenteel behandeld door de Dienst Justis. Ingeval een beroep wordt gedaan op de artikelen 1:253t lid 5 en 1:282 lid 7 BW is de rechter betrokken.

Aanbeveling De Werkgroep beveelt aan om alle verzoeken tot geslachtsnaamswijziging van minderjarigen die vanaf het eerste levensjaar worden ingediend door de kinderrechter te laten behandelen. De kinderrechter kan een zorgvuldige afweging maken en beschikt over diverse instrumenten om het belang van het kind te bepalen en om in echtscheidingsituaties de eventuele achterliggende problematiek te achterhalen. Zo kan hij de partijen indien nodig verwijzen naar mediation. Daarnaast kan hij de Raad voor de Kinderbescherming of een andere deskundige vragen om de situatie en de daadwerkelijke wil van het kind te onderzoeken en advies uit te brengen of de geslachtsnaamswijziging voor de verdere ontwikkeling van het kind bevorderlijk is. Ook kan hij alle partijen inclusief de minderjarige zelf horen. Belangrijk is verder dat de kinderrechter ervaring heeft met echtscheidingszaken en daarmee oog voor de achterliggende problematiek.

5.5 Geslachtsnaamswijziging bij het verkrijgen van het Nederlanderschap

Aanbeveling Zoals uit paragraaf 5.2.4 blijkt, biedt artikel 12 lid 2 RWN de mogelijkheid om de geslachtsnaam ter gelegenheid van naturalisatie te wijzigen indien dit voor de inburgering van de betrokkene van belang is. Deze mogelijkheid bestaat evenwel niet bij het verkrijgen van het Nederlanderschap door optie. De Werkgroep ziet geen reden voor dit onderscheid. Zij beveelt aan de Rijkswet op

²⁰¹ Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding, Stb. 2008, 500.

²⁰² Notitie "Leefvormen in Familierecht" d.d. 7 september 1995; Kamerstukken II 1995/96, 22700, nr. 5, m.n. p. 11.

²⁰³ Aldus ook HR 24 januari 2003, LJN AF0204.

het Nederlanderschap aan te passen zodat geslachtsnaamswijziging ook ter gelegenheid van optie mogelijk wordt indien dit voor de inburgering van de betrokkene van belang is. Evenals in paragraaf 5.3.2 ten aanzien van naturalisatie is aanbevolen, moet in die gevallen steeds een terugwijziging in de oorspronkelijke geslachtsnaam via een verzoek aan de Dienst Justis mogelijk zijn. Tot slot merkt de Werkgroep op dat de wijze waarop invulling wordt gegeven aan het criterium 'in het belang van de inburgering' herijkt moet worden indien het Burgerlijk Wetboek overeenkomstig de voorstellen van de Werkgroep wordt aangepast.

Schema geslachtsnaamswijziging²⁰⁴

Leeftijd	Situatie	Criteria	Procedure
Tot 1 jaar	Beide ouders ^I eens/situatie vgl. artikel 1:5 lid 9 BW		Verzoek abs
	Ouders oneens	Belang kind/redelijkheid billijkheid	Verzoek kinderrechter
	Naturalisatie/optie	In het belang van de inburgering	Verzoek gemeente/IND
Tussen 1 en 18 jaar	Alle situaties behoudens naturalisatie/optie	Gewichtige reden in het belang van het kind	Verzoek kinderrechter
	Naturalisatie/optie	In het belang van de inburgering	Verzoek gemeente/IND
Vanaf 18 jaar	Alle situaties behoudens naturalisatie/optie	Gronden en voorwaarden BGW ^{II} of hardheidsclausule	Verzoek Dienst Justis
	Naturalisatie/optie	In het belang van de inburgering	Verzoek gemeente/IND

²⁰⁴ Met 'geslachtsnaamswijziging' wordt bedoeld een wijziging van de geslachtsnaam anders dan als gevolg van een wijziging van familierechtelijke betrekkingen.

^I Onder 'ouders' zijn mede begrepen adoptieouders en de ouder en zijn partner die ingevolge artikel 1: 253sa BW gezamenlijk gezag uitoefenen.

^{II} Besluit geslachtsnaamswijziging.

6

De voornaam

6.1 Inleiding

Meer nog dan de geslachtsnaam is de voornaam een persoonlijk bezit. De voornamen van een kind worden in de regel door zijn ouders gekozen. Zij hebben daarbij een grote keuzevrijheid. Om uiteenlopende redenen kan de behoefte bestaan om een eenmaal verkregen voornaam te wijzigen. Onder het huidige recht is hiervoor toestemming nodig van de rechtbank.²⁰⁵

Evenals bij geslachtsnaamswijziging zijn in de literatuur in het licht van het toegenomen belang van nummers als identificatiemiddel de voorwaarden en procedure voor voornaamswijziging ter discussie gesteld.²⁰⁶ Verder hebben leden van de Tweede Kamer in het kader van de bespreking van het kabinetsplan betreffende de aanpak van administratieve lasten in 2004 om een vereenvoudiging van de huidige procedure voor voornaamswijziging gevraagd.²⁰⁷ Naar aanleiding hiervan gaat de Werkgroep in dit hoofdstuk in op de vraag of een wijziging van de huidige voorwaarden en procedure voor voornaamswijziging wenselijk is. Daartoe zal de Werkgroep eerst de huidige voorwaarden en procedure voor voornaamswijziging beschrijven. Daar waar in dit hoofdstuk gesproken wordt van voornaamswijziging gaat het zowel om vervanging van de bestaande voornaam als om schrapping of toevoeging van een voornaam. Alvorens het onderwerp voornaamswijziging te behandelen staat de Werkgroep stil bij de voornaamgeving.

6.2 Voornaamgeving

6.2.1 Algemeen

Bij de geboorteaangifte dient de aangever, meestal de vader, een of meer voornamen voor het kind op te geven aan de ambtenaar van de burgerlijke stand. Geeft de aangever geen voornaam op of slechts in de ogen van de ambtenaar van de burgerlijke stand ontoelaatbare voornamen, dan geeft de ambtenaar van de burgerlijke stand het kind ambtshalve een of meer voornamen (artikel 1:4 lid 3 BW).

Bij de keuze van de voornaam hebben ouders in Nederland een grote vrijheid. Artikel 1:4 lid 2 BW geeft slechts twee grenzen aan. In de eerste plaats mag de voornaam niet ongepast zijn. Daarnaast mag de voornaam niet overeenstemmen met een bestaande geslachtsnaam tenzij deze

tevens als voornaam gebruikelijk is (bijvoorbeeld Thomas of Mees).

6.2.2 Niet ongepast

De wet laat zich niet uit over de vraag wanneer een voornaam ongepast is. Dit is ter beoordeling aan de ambtenaar van de burgerlijke stand. Als de ambtenaar van de burgerlijke stand weigert de voornamen in de geboorteakte op te nemen kunnen de ouders door middel van een verzoek tot voornaamswijziging²⁰⁸ de rechter vragen zich hierover uit te spreken. Voornamen worden in de praktijk niet snel als ongepast aangemerkt. Zo heeft de rechter na een aanvankelijke weigering van de ambtenaar van de burgerlijke stand de voornamen Miracle-of-love²⁰⁹, B'Elana²¹⁰, TomTom²¹¹ en Fleur de Mariage²¹² toegelaten. Daarnaast zijn door de NVVB, het adviesbureau voor de ambtenaren van de burgerlijke stand, de voornamen IMAclara Topper, Splinter en Spijker toelaatbaar geacht.²¹³

Een belangrijk criterium bij de beoordeling of een voornaam ongepast is, betreft het belang van het kind. Daarnaast kan het belang van het maatschappelijk verkeer en een goed functionerende overheidsadministratie een rol spelen. De Werkgroep is van oordeel dat het begrip 'ongepast' in beginsel niet nader in de wetgeving dient te worden geconcretiseerd, maar dat, zoals ook nu reeds het geval is, aan het oordeel van de ambtenaar van de burgerlijke stand en (zo nodig) de rechter moet worden overgelaten of een voornaam ongepast is. Het begrip 'ongepast' is namelijk sterk aan maatschappelijke veranderingen en invloeden van buitenlandse naamgewoonten onderhevig. Niet alleen kunnen maatschappelijke opvattingen wijzigen, maar ook de connotatie van een voornaam kan in de loop der tijd veranderen door veranderingen in de maatschappij. Zo had de voornaam Adolf vlak na de Tweede Wereldoorlog opeens een zeer negatieve connotatie. Volgens de Werkgroep is echter wel een grens aan te geven ten aanzien van de vorm van de voornaam. Zo dienen ; , ; speciale tekens als @ en cijfers in de voornaam als 'ongepast' niet geaccepteerd te worden, omdat dit tot te veel verwarring leidt over hoe de voornaam moet worden uitgesproken.

²⁰⁵ Het gaat hierbij om substantiële wijzigingen van de voornaam. Kennelijke schrijf- en spelfouten kunnen ambtshalve door de ambtenaar van de burgerlijke stand worden verbeterd (artikel 1:24a lid 2 BW). Kennelijke misslagen kunnen door ambtenaar van de burgerlijke stand met toestemming van de officier van justitie worden verbeterd (artikel 1:24a lid 1 BW).

²⁰⁶ Zie o.a. Punselie 2007, p. 102; De Groot 2005, p. 12-13.

²⁰⁷ Kamerstukken II 2003/04, 29515, nr. 26, p. 4-5.

²⁰⁸ Tegen de beslissing van de ambtenaar van de burgerlijke stand staat geen bijzondere beroepsmogelijkheid open. Als de ouders het niet eens zijn met de beslissing van de ambtenaar van de burgerlijke stand tot weigering van de door hen opgegeven voornamen en de ambtenaar hun kind ambtshalve voornamen heeft gegeven, kunnen zij de rechter conform artikel 1:4 lid 4 BW verzoeken om een wijziging van de voornamen.

²⁰⁹ Rb. Amsterdam 30 juni 1998, NJ 1999, 189.

²¹⁰ Hof 's-Gravenhage 17 oktober 2007, LJN BB8845.

²¹¹ Tomson 2005, p. 382.

²¹² Tomson 2005, p. 382.

²¹³ Tomson 2005, p. 382.

Ook het aantal voornamen verdient nadere aandacht. In de Nederlandse wet is het aantal voornamen niet aan een maximum gebonden. Van de in de quick scan bestudeerde landen hanteert alleen Spanje een maximum van twee enkelvoudige voornamen (Juan Carlos) of één samengestelde voornaam (Maria del Pilar).²¹⁴ De maximale ruimte voor de vermelding van voornamen in officiële documenten en systemen in Nederland loopt uiteen. Zo wordt bijvoorbeeld in de GBA momenteel de mogelijkheid geboden om 200 posities te gebruiken en op de zogeheten houderpagina van het paspoort is in eerste instantie een regel van 80 mm beschikbaar. Bloothoofd meldt dat in de GBA ooit een persoon is geregistreerd met 22 voornamen die samen 166 posities innemen.²¹⁵ Een groot aantal voornamen veroorzaakt in ieder geval voor de vermelding in de GBA, het paspoort, de identiteitskaart en in het rijbewijs geen problemen. Elk van de genoemde systemen heeft voor een eigen oplossing gezorgd.²¹⁶ Het geven van een zeer groot aantal voornamen aan een kind is volgens de Werkgroep wel ongepast omdat dit belastend kan zijn voor het kind. Zij kan zich voorstellen dat het hebben van meer dan tien voornamen in beginsel niet meer in zijn belang is. Het wettelijk maximeren van het aantal voornamen acht de Werkgroep evenwel niet wenselijk.

6.2.3 Geen bestaande geslachtsnaam

Aanbeveling De huidige voorwaarde dat de voornaam geen bestaande geslachtsnaam mag zijn tenzij deze tevens een gebruikelijke voornaam is, is in de literatuur ter discussie gesteld. Door sommige auteurs is gepleit om deze voorwaarde te laten vervallen.²¹⁷ De Werkgroep is het met deze auteurs eens en beveelt aan deze voorwaarde niet langer te stellen.

De Werkgroep is van oordeel dat de voorwaarde dat de voornaam geen bestaande geslachtsnaam mag zijn, willekeur inhoudt. Zo zijn in de rechtspraak voornamen als Huininga, Lunsingh en Boelhouwer toegestaan, terwijl Kalma en Ariëns zijn afgewezen.²¹⁸ In de GBA komen de voornamen Hartog, Tak en Tromp voor.²¹⁹ Zowel Kalma als Hartog zijn namen die niet door iedereen direct als voornaam herkend zullen worden. Hartog is wel geaccepteerd, maar Kalma niet. In de praktijk klemmt de voorwaarde

dat de voornaam geen bestaande geslachtsnaam mag zijn met name bij personen die een zogenaamde patroniem als voornaam aan hun kind willen geven (de voornaam van de vader in genitiefvorm zoals Gerards of Gerardszoon). Patroniemen gelijken vrijwel altijd op een geslachtsnaam. Of zij als voornaam worden toegelaten is afhankelijk van het feit of zij al dan niet als geslachtsnaam voorkomen. In de rechtspraak zijn Willemszoon en Adriaanszoon als voornaam afgewezen maar Gerszoon en Pauluszoon toegestaan. Daar komt nog bij dat de ratio achter deze wettelijke voorwaarde achterhaald is. Van oudsher diende deze regeling om te voorkomen dat door geslachtsnamen als voornaam te kiezen, aan de naam een extra geslachtsnaam toegevoegd kon worden zonder de benodigde toestemming. Uit de registers zou in vroegere tijden moeilijk af te leiden zijn geweest welk deel van de naam als voornaam en welk deel als geslachtsnaam diende te worden aangemerkt. Door een geslachtsnaam als voornaam aan een kind te geven zou dan in de loop van de tijd een dubbele geslachtsnaam ontstaan hetgeen als onwenselijk werd gezien.²²¹ Wordt het advies van de Werkgroep om de mogelijkheid van het kiezen voor een dubbele geslachtsnaam in het naamrecht in te voeren, overgenomen, dan kunnen dubbele geslachtsnamen niet langer als onwenselijk worden beschouwd. Bovendien is naar het oordeel van de Werkgroep in de huidige administratiesystemen niet te verwachten dat een verwarring kan optreden tussen wat de voornaam en wat de geslachtsnaam is.

Het bovenstaande advies heeft ook gevolgen voor de aanbevelingen die de Werkgroep ten aanzien van voornamswijziging in paragraaf 6.4 doet.

6.3 Huidige voorwaarden en procedure voor voornamswijziging

6.3.1 Huidige voorwaarden

Op grond van artikel 1:4 lid 4 BW kan de voornaam van een persoon worden gewijzigd na daartoe toestemming te hebben verkregen van de rechtbank. In artikel 1:4 lid 4 BW wordt niet aangegeven aan de hand van welke criteria de rechtbank een verzoek tot voornamswijziging moet beoordelen. In deze bepaling is slechts opgenomen dat de rechtbank op verzoek van de betrokken persoon of zijn wettelijke vertegenwoordiger een wijziging van de voornaam kan gelasten. Uit de jurisprudentie blijkt dat de rechter twee vragen dient te beantwoorden.²²² In de eerste plaats dient hij na te gaan of de betrokkene een voldoende

²¹⁴ Quick scan paragraaf 7.8.1.

²¹⁵ Het betreft Jhesu Immacolato Cuore di Maria Johannes Bernardus Carolus Magnus Augustus Aegidius Jacobus Exuperius Hermes Marcus Nicola Eric Etienne Genevieve Mars Castor Casimir. Zie Bloothoofd 2007, p. 384.

²¹⁶ Hieromtrent heeft de Werkgroep informatie ingewonnen bij de Unit rijbewijzen van de Rijksdienst voor het Wegverkeer en het Agentschap Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

²¹⁷ Punselie 2007, p. 17; Bloothoofd 2008.

²¹⁸ De Groot (*Het recht op de naam*), art. 4, aant. 4.

²¹⁹ Bloothoofd 2008, p. 10 en 11.

²²⁰ De Groot (*Het recht op de naam*), art. 4, aant. 5.

²²¹ Vrieze 1940, p. 43-49.

²²² Zie ook Asser/De Boer 2006, p. 43; Lenters 2000, p. 23.

zwaarwichtig belang heeft bij de wijziging van de voornaam. Het belang van het maatschappelijk verkeer en een goed functionerende overheidsadministratie wordt hierbij afgewogen tegen het persoonlijk belang van de verzoeker. Bij een positieve beantwoording van deze vraag dient de rechter te beoordelen of de gevraagde voornaam geoorloofd is naar de maatstaven van artikel 1:4 lid 2 BW. Dit houdt in dat de rechter dient na te gaan of de gevraagde voornaam niet ongepast is en niet overeenstemt met een bestaande geslachtsnaam tenzij deze tevens een gebruikelijke voornaam is.

Uit de jurisprudentie blijkt dat het criterium 'voldoende zwaarwichtig belang' door rechters niet altijd op dezelfde wijze wordt toegepast. De ene rechter beoordeelt verzoeken om voornaamswijziging soepeler dan de andere rechter. Zo kreeg Petrus Johannes die aanvoerde zijn voornamen te willen wijzigen in Pjer vanwege de associatie die zijn voornamen ocriepen met het katholieke geloof waarvan hij afstand had gedaan, in 1990 geen toestemming van het Gerechtshof Amsterdam.²²³ Antonius Maria die om dezelfde motivering zijn voornamen wilde wijzigen in Ton, kreeg van datzelfde gerechtshof in 2005 wel toestemming.²²⁴ De Rechtbank Alkmaar stond een vrouw met de voornaam Ali in 2006 niet toe om haar voornaam te wijzigen in Adeline. Deze vrouw ging regelmatig op golfvakantie naar Turkije en ondervond dan bij de grensovergang problemen omdat haar voornaam in Turkije een mannennaam is en aldaar als een belediging wordt opgevat daar het de naam is van de neef en schoonzoon van de profeet Mohammed.²²⁵ Justine die in Indonesië was geboren en zijn voornaam wilde veranderen omdat hij door de extra letter e bij het overleggen van officiële bescheiden tot zijn ongenoegen steeds geconfronteerd werd met de omstandigheid dat men een vrouw verwachtte, mocht daarentegen in 2007 van het Gerechtshof 's-Gravenhage zijn voornaam wel laten wijzigen in Justin.²²⁶ In vier recente uitspraken heeft de rechtbank de toevoeging van een voornaam om de bijzondere band met een bepaalde persoon te bevestigen afgewezen, maar werden de verzoeken in hoger beroep vervolgens alsnog ingewilligd.²²⁷

6.3.2 Huidige procedure

Voor een voornaamswijziging moet een persoon zich wenden tot de rechtbank. De keuze van de wetgever om een wijziging van de geslachtsnaam door de Koning te laten geschieden en voornaamswijziging met tussenkomst van de

rechter is te verklaren uit het feit dat in het begin van de negentiende eeuw de Kroon als een belangrijkere instantie dan de rechter werd gezien.²²⁸ Een verzoek tot voornaamswijziging kan worden gedaan door de betrokkene zelf of bij minderjarigen door de wettelijke vertegenwoordiger. Het verzoek moet worden ingediend door een advocaat. Verzoeken betreffende minderjarigen worden behandeld door de kinderrechter (artikel 808 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna:Rv)).

De rechtbank stelt belanghebbenden van het verzoekschrift op de hoogte (artikel 800 lid 1 Rv). Bij een belanghebbende kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de andere ouder bij een verzoek tot voornaamswijziging van een minderjarige na echtscheiding.²²⁹ De belanghebbende kan een verzoekschrift indienen (artikel 282 lid 1 Rv) en worden opgeroepen ter zitting te verschijnen (artikel 800 lid 1 Rv). Betreft het verzoek een minderjarige van twaalf jaar of ouder dan dient de kinderrechter de minderjarige in de gelegenheid te stellen zijn mening over de wijziging van zijn voornaam kenbaar te maken. Is de minderjarige jonger dan twaalf jaar dan kan de kinderrechter hem horen (artikel 809 lid 1 Rv). Tegen de beschikking van de rechtbank staan de rechtsmiddelen hoger beroep (artikel 806 Rv) en cassatie (artikel 426 Rv) open.

Als de rechter de voornaamswijziging toestaat en de uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan, zendt de griffie van de rechtbank (of bij hoger beroep van het gerechtshof) een afschrift van de uitspraak aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de geboorteplaats van de betrokkene (artikel 1:20e BW). De ambtenaar van de burgerlijke stand voegt de voornaamswijziging als latere vermelding aan de geboorteakte toe (artikel 1:20 lid 1 jo. artikel 1:20a lid 1 BW). Pas door deze latere vermelding komt de voornaamswijziging tot stand (artikel 1:4 lid 4 BW).²³⁰ De ambtenaar van de burgerlijke stand stelt de gemeente waar de betrokkene

²²⁸ Het parlementslid Nicolai stelde in 1823: "Le changement de nom a semblé plus important que le changement de prénom; et voilà le motif, qui justifie la différence entre les autorités, auxquelles il faut en adresser la demande. L'autorité du Roi sera invoquée, lorsqu'il s'agira de changer de nom; celle du tribunal d'arrondissement suffira pour autoriser le changement de prénom. Remarquez que, dans ces choses facultatives, la loi n'oublie jamais que les oppositions doivent être admises, et que les droits des tiers doivent surtout être scrupuleusement conservés." Zie Voorduin 1837, p. 104.

²²⁹ Zie ook Procesreglement overige (Boek 1) zaken, bijlage 1 met betrekking tot artikel 4 <www.rechtspraak.nl -> naar de rechter -> landelijke regelingen -> sector familie- en jeugdrecht -> procesregelingen> procesreglementen rechtbanken > overige (Boek 1) zaken>.

²³⁰ Is de betrokken persoon buiten Nederland geboren dan zendt de griffie van de rechtbank (of bij hoger beroep van het gerechtshof) een afschrift van de uitspraak naar de burgerlijke stand te Den Haag. De ambtenaar van de burgerlijke stand te Den Haag vermeldt de voornaamswijziging op de opgemaakte akte van inschrijving van de buitenlandse geboorteakte (artikel 1:25b BW).

²²³ Hof Amsterdam 12 maart 1990, NJ 1990, 774.

²²⁴ Hof Amsterdam 17 maart 2005, LJN AT2901.

²²⁵ Rb. Alkmaar 9 augustus 2006, LJN AY7744.

²²⁶ Hof 's-Gravenhage 29 augustus 2007, LJN BB3717.

²²⁷ Hof Amsterdam 11 maart 2002, LJN AE7126; Hof Amsterdam 13 februari 2003, NJkort 2003, 42; Hof 's-Gravenhage 19 februari 2003, LJN AF9184; Hof Amsterdam 14 april 2005, LJN AT9876.

woonachtig is in kennis van de voornaamswijziging, zodat de nieuwe voornaam in de GBA kan worden opgenomen.

Voor een voornaamswijziging dient de betrokkene naast de kosten voor het inschakelen van een advocaat, griffierecht ad € 208,- te betalen. In hoger beroep bedraagt het griffierecht € 262,-.²³¹

6.4 Voorwaarden en procedure voornaamswijziging: op een andere voet verder?

6.4.1 Inleiding

In deze paragraaf gaat de Werkgroep in op de vraag of een wijziging van de huidige voorwaarden en procedure voor voornaamswijziging wenselijk is. Hierbij maakt de Werkgroep een onderscheid tussen meerderjarigen en minderjarigen.

6.4.2 Voorwaarden meerderjarigen: wel of geen voldoende gewichtige reden?

Een belangrijke reden voor de huidige beperkingen voor voornaamswijziging van meerderjarigen is het waarborgen van continuïteit van de voornaam omwille van het maatschappelijk verkeer en een goed functionerende overheidsadministratie.²³² Bovendien kan gezegd worden dat op deze wijze tot uitdrukking wordt gebracht dat de voornaam van bijzondere betekenis is nu deze meestal zorgvuldig door de ouders wordt uitgekozen en in beginsel voor het leven aan het kind wordt gegeven. Hiertegen kan echter, zoals ook in de literatuur is betoogd²³³, worden aangevoerd dat door de voortschrijdende automatisering en het gebruik van nummers als identificatiemiddel, waaronder het burgerservicenummer, de continuïteit van de voornaam van meerderjarigen minder belangrijk is geworden. Aangezien burgers door middel van een nummer door de overheid en steeds meer andere organisaties geïdentificeerd kunnen worden, is de kans op vergissingen, verwarring en fraude als gevolg van voornaamswijziging kleiner geworden. Bovendien is de voornaam een belangrijk onderdeel van de identiteit van een persoon en meer nog dan de geslachtsnaam gebonden aan de persoon zelf. Respect voor de identiteit van een persoon brengt naar het oordeel van de Werkgroep mee dat een meerderjarige in beginsel zelf moeten kunnen beslissen of hij zijn voornaam wil wijzigen en het in beginsel niet aan de overheid is om te toetsen of de redenen die deze persoon daarvoor heeft voldoende zijn.

²³¹ <www.rechtspraak.nl -> naar de rechter -> kosten van een procedure>.

²³² Zie paragraaf 6.3.1.

²³³ Zie o.a. Punselie 2007, p. 102; De Groot 2005, p. 12-13.

Aanbeveling Om de bovengenoemde redenen beveelt de Werkgroep aan dat een meerderjarige éénmaal zijn voornaam mag wijzigen zonder een reden op te geven. Het verzoek hoeft slechts getoetst te worden aan de voorwaarde dat de gevraagde voornaam niet ongepast mag zijn. Ook moet de voornaam steeds kunnen worden teruggewijzigd in de oorspronkelijke voornaam. Om een zekere continuïteit van de voornaam in verband met het belang van het maatschappelijk verkeer te waarborgen, dient in geval van een volgende gewenste wijziging sprake te zijn van een gewichtige reden. Een dergelijk systeem wordt ook in Zweden gehanteerd.²³⁴

6.4.3 Procedure meerderjarigen: de rechter of een andere instantie?

De Werkgroep stelt voorop dat voor de afhandeling van verzoeken tot voornaamswijziging van meerderjarigen de gang naar de rechter niet noodzakelijk is. Dergelijke verzoeken kunnen ook afgehandeld worden door de ambtenaar van de burgerlijke stand of door de Dienst Justis van het ministerie van Justitie. Dit heeft als voordeel dat een dergelijke procedure minder belastend en kostbaar voor de burger is. In beide gevallen is het immers niet nodig een advocaat in te schakelen.

Aanbeveling De Werkgroep beveelt aan om een eerste verzoek tot voornaamswijziging van een meerderjarige alsmede een verzoek tot terugwijziging in de oorspronkelijke voornaam door de ambtenaar van de burgerlijke stand te laten behandelen. De ambtenaar van de burgerlijke stand hoeft slechts te toetsen of de gewenste nieuwe voornaam niet ongepast is. Deze toetsing geschiedt ook nu al door de ambtenaar van de burgerlijke stand bij het opgeven van voornamen bij de geboorte van een kind. Een volgende gewenste voornaamswijziging dient te worden voorgelegd aan de Dienst Justis. Door het bestaan van discretionaire ruimte bij de beoordeling van verzoeken tot een tweede gewenste voornaamswijziging is de afhandeling van deze verzoeken door één centrale instantie te prefereren boven de afhandeling door 441 gemeenten in verband met de door de Werkgroep wenselijk geachte rechtseenheid. Hoewel vanwege de helderheid van het systeem gekozen zou kunnen worden om alle verzoeken tot voornaamswijziging van meerderjarigen door de Dienst Justis te laten afhandelen (één loket), heeft dit niet de voorkeur van de Werkgroep. De afhandeling van een eerste verzoek tot voornaamswijziging en een verzoek tot terugwijziging in de oorspronkelijke voornaam door de ambtenaar van de burgerlijke stand heeft het voordeel van laagdrempeligheid en past daarom beter bij verzoeken tot voornaamswijziging waaraan weinig voorwaarden zijn verbonden.

²³⁴ Quick scan paragraaf 8.8.2.

6.4.4 Voornaamswijziging minderjarigen

Zoals in paragraaf 4.7.2 aangegeven, is de Werkgroep van mening dat de naam van een kind in beginsel vast moet staan op het moment dat de naam een wezenlijk onderdeel is van de identiteit van een kind. Voor die leeftijd moet de naam van een kind op een nog relatief eenvoudige wijze kunnen worden gewijzigd. Teneinde ervoor te zorgen dat de procedure tijdig is afgerond, acht de Werkgroep het denkbaar dat de procedure voor de eerste verjaardag van het kind in gang moet zijn gezet. Zoals ook in paragraaf 5.4 is vermeld, moet daarna sprake zijn van een gewichtige reden.

Aanbeveling In het licht van het voorgaande doet de Werkgroep de volgende aanbeveling voor de wijziging van de voornaam van een minderjarige.

0-1 jaar

Als ouders het met elkaar eens zijn dat het kind een andere voornaam moet hebben dan bij de geboorte is vastgesteld, moeten zij gedurende het eerste jaar na de geboorte éénmaal²³⁵ op een eenvoudige wijze de voornaam van hun kind kunnen laten wijzigen door middel van een gemeenschappelijk verzoek aan de ambtenaar van de burgerlijke stand. De ambtenaar van de burgerlijke stand hoeft slechts te beoordelen of de nieuwe voornaam niet ongepast is. Van de voornaamswijziging maakt de ambtenaar van de burgerlijke stand een akte op. Wanneer de ouders onenigheid hebben over de door het kind verkregen voornaam of het niet eens zijn met de beslissing van de ambtenaar van de burgerlijke stand tot weigering van de door hen opgegeven voornamen, moeten zij zich tot de kinderrechter wenden.

1-18 jaar

Vanaf het moment dat het kind de leeftijd van één jaar heeft bereikt, moeten ouders bij een gewenste voornaamswijziging steeds een verzoek bij de kinderrechter indienen. Deze dient te beoordelen of sprake is van een gewichtige reden in het belang van het kind en of de gevraagde voornaam niet ongepast is. Van een gewichtige reden kan volgens de Werkgroep onder andere sprake zijn als het kind is vernoemd naar een persoon waarmee het kind zeer negatieve ervaringen heeft, bijvoorbeeld in geval van mishandeling of incest. Ook kan gedacht worden aan de situatie dat het kind veel hinder van zijn voornaam ondervindt doordat deze bespottelijk is of hij om andere redenen daarmee voortdurend gepest wordt. Van een gewichtige reden is in beginsel geen sprake als bijvoorbeeld de ouder bij wie het kind na de echtscheiding verblijft de voornaam van het kind wil wijzigen omdat deze voornaam ook gedragen wordt door de ex-echtgenoot of een van zijn familieleden waarmee de ouder zelf niet langer geconfron-

teerd wil worden. Ook in deze zaken staat het belang van het kind centraal.

Het bovengenoemde wijzigingssysteem dient eveneens te gelden voor adoptieouders, de ouder en zijn partner die het gezag als bedoeld in artikel 1:253sa BW uitoefenen en voor andere situaties dat een kind slechts één juridische ouder heeft of in het geval dat de andere ouder is overleden²³⁶, de andere ouder wegens een geestelijke stoornis onder curatele staat of ten aanzien van hem/haar een mentor-schap is ingesteld (vgl. artikel 1:5 lid 9 BW).

6.5 Voornaamswijziging bij het verkrijgen van het Nederlanderschap

Krachtens artikel 12 lid 2 RWN is een wijziging van de naam in het kader van naturalisatie mogelijk indien dit voor de inburgering van de betrokkene van belang is. Volgens de Handleiding voor de toepassing van de Rijkswet op het Nederlanderschap kunnen voornamen slechts gelijktijdig met de geslachtsnaam worden gewijzigd.²³⁷ Dit betekent dat wanneer een persoon die zich laat naturaliseren naar Nederlandse opvatting een bespottelijke voornaam heeft, bijvoorbeeld de Somalische vrouwen-naam Lul, maar zijn geslachtsnaam wil behouden via een aparte procedure zijn voornaam moet wijzigen. Dit acht de Werkgroep onnodig omslachtig.

Aanbeveling De Werkgroep beveelt aan om in het kader van naturalisatie ook uitsluitend een wijziging van de voornaam toe te staan. Deze mogelijkheid moet eveneens worden geboden bij optie.

²³⁵ Dit geldt wat betreft de Werkgroep naast de regeling van artikel 1:24a BW inzake de verbetering van kennelijke schrijf- en spelfouten of kennelijke misslagen.

²³⁶ Hieronder wordt mede begrepen de situatie dat na een vermissing sprake is van een akte van overlijden in de zin van artikel 1:417 BW (na inschrijving door de ambtenaar van de burgerlijke stand van een rechterlijke beschikking, houdende verklaring dat er een rechtsvermoeden van overlijden bestaat).

²³⁷ Rijkswet op het Nederlanderschap editie 2007-2008, p. 459.

Schema voornamswijziging

Leeftijd	Situatie	Criteria	Procedure
Tot 1 jaar	Beide ouders ^{III} eens/één ouder/situatie vgl. artikel 1:5 lid 9 BW	Nieuwe voornaam niet ongepast	Verzoek abs
	Weigering abs	Beoordeling beslissing abs	Verzoek kinderrechter
	Ouders oneens	Belang kind/redelijkheid en billijkheid	Verzoek kinderrechter
	Naturalisatie/optie	Nieuwe voornaam niet ongepast In het belang van de inburgering Nieuwe voornaam niet ongepast	Verzoek gemeente/IND
Tussen 1 en 18 jaar	Alle situaties behoudens naturalisatie/optie	Gewichtige reden in het belang van het kind Nieuwe voornaam niet ongepast	Verzoek kinderrechter
	Naturalisatie/optie	In het belang van de inburgering Nieuwe voornaam niet ongepast	Verzoek gemeente/IND
Vanaf 18 jaar	Eerste verzoek en verzoek terugwijziging	Nieuwe voornaam niet ongepast	Verzoek abs
	Volgend verzoek	Gewichtige reden Nieuwe voornaam niet ongepast	Verzoek Dienst Justis
	Naturalisatie/optie	In het belang van de inburgering Nieuwe voornaam niet ongepast	Verzoek gemeente/IND

^{III} Onder 'ouders' zijn mede begrepen adoptieouders en de ouder en zijn partner die ingevolge artikel 1: 253sa BW gezamenlijk gezag uitoefenen.

Geraadpleegde literatuur en documenten

Advies NVVB 2006

Advies Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken inzake wetsvoorstel 29353 van 7 april 2006, bijlage bij *Kamerstukken II 2005/06*, 29353, nr. 19 <<http://parlando.sdu.nl>>.

Advies Staatscommissie 2004

Advies Staatscommissie voor het internationaal privaatrecht inzake Garcia Avello van 18 juni 2004 <www.justitie.nl> -> wetgeving -> privaatrecht -> commissies -> Staatscommissie IPR>.

Asser/De Boer 2006

J. de Boer, Mr. C. Asser's *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer 2006.

Bloothoof 2007

G. Bloothoof, 'Opmerkelijke voornamen in de GBA (1). Grenzen aan de vorm?', *Burgerzaken & Recht* 2007-12, p. 383-388.

Bloothoof 2008

G. Bloothoof, 'Opmerkelijke voornamen in de GBA (2). Patroniemen en familienamen', *Burgerzaken & Recht* 2008-1, p. 8-12.

Boele-Woelki 2000

K. Boele-Woelki, 'Tien jaar internationaal namenrecht in Nederland', *FJR* 2000-6, p. 133-141.

Boele-Woelki 2002

K. Boele-Woelki, 'Dubbele geslachtsnamen', *FJR* 2002-6, p. 153.

Boele-Woelki 2003

K. Boele Woelki, 'Het WODC-rapport 'De gekozen achternaam'. Reactie vanuit een interdisciplinair perspectief', *FJR* 2003-3, p. 36-43.

De Boer 2006

J. de Boer, 'Koele ontvangst van dubbele naamamendement: het (in eigen ogen) betere is de vijand van het goede', *FJR* 2006-11, p. 283-285.

Bol & Klijn 1981

M.W. Bol & A. Klijn, *Achternamen. Onderzoekingen met betrekking tot de artikelen 5 en 9 van het Burgerlijk Wetboek*, Den Haag: WODC, Staatsuitgeverij 1981.

Boor 2003

E.A. Boor, 'Blijft vaders wil wet? Evaluatie van het naamrecht in het licht van het gelijkheidsbeginsel', *FJR* 2003-3, p. 54-60.

Braam 2005

M. Braam, *Vaders wil, geen wet meer?! Een onderzoek naar gelijke behandeling van man en vrouw bij de bepaling van de achternaam van hun kind*, Utrecht: Wetenschapswinkel Rechten, Universiteit Utrecht 2005.

Commissie Kalsbeek 2008

Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie, *Rapport interlandelijke adoptie, 'Alles van waarde is weerloos'*, 29 mei 2008.

Concluding Comments Committee 2007

Concluding Comments of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women: Netherlands, thirty-seventh session 2 februari 2007.

De Groot 1975

G.R. de Groot, 'Het recht van de geslachtsnaam in beweging', *NJB* 1975-31, p. 1022-1034.

De Groot (I) 1980

G.R. de Groot, 'Kanttekeningen over de familienaam (I)', *Het Personeel Statuut* 1980-5, p. 78-80.

De Groot (II) 1980

G.R. de Groot, 'Kanttekeningen over de familienaam (II)', *Het Personeel Statuut* 1980-5, p. 86-92.

De Groot (het recht op de naam)

G.R. de Groot, 'Het recht op de naam', in: S.F.M. Wortmann (red.), *Personen- en Familierecht*, Deventer: Kluwer (losbl.).

De Groot 2005

G.R. de Groot, 'De naam: een kwestie van identiteit!', *Burgerzaken & Recht* 2005-1, p. 10-13.

Gubbels 2004

E.W.M. Gubbels, 'De knellende banden van het namenrecht', *FJR* 2004-12, p. 295-304.

Gubbels 2005

E.W.M. Gubbels, 'Namenreeksen: stand van zaken', *Burgerzaken & Recht* 2005-1, p. 33-38.

Van Hoboken-de Erney 1984

M. van Hoboken-de Erney, *Familienname und Persönlichkeit. Eine namensrechtliche Untersuchung mit besonderer Berücksichtigung der Namensführung von Frau und Kind*, Zürich: Juris Druck 1984.

- Joosten 2003
J. Joosten, 'Een alternatief voor Officiële Mededeling nr. 2/2002', *Burgerzaken & Recht* 2003-7/8, p. 312-314.
- Klijn & Beijers 2002
A. Klijn & G. Beijers, *De gekozen achternaam. Betekenis en gebruik van de wijziging van artikel 5 van het Burgerlijk Wetboek*, Den Haag: WODC, Boom 2002.
- Kok 2008
J. Kok, 'Postume erkenning en naamskeuze', *FJR* 2008-5, p. 81.
- Lenters 2000
H. Lenters, 'Naam en gezag' in: *De familie geregeld. Preadvies Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie*, Lelystad: Koninklijke Vermande 2000.
- Loeb 1990
E. Loeb, *Naam en Recht. Praktische beschrijving van het naamrecht in Nederland*, 's-Gravenhage: VUGA Uitgeverij B.V. 1990.
- Loeb 1996
E. Loeb, 'Van 'Vaders naam is wet' naar 'Moeders wil is wet'? Onderweg naar het naamrecht van morgen', *FJR* 1996-5, p. 108-114.
- Niphuis-Nell 1993
M. Niphuis-Nell, 'Wetsvoorstel herziening naamrecht', *Nemesis* 1993 katern nr. 5, p. 33-36.
- Pintens & Will 1995
W. Pintens & M.R. Will, 'Names', Deel IV, p. 45-91 (1995), in: A. Chloros, M. Rheinstejn & M.A. Glendon, *International Encyclopedia of Comparative Law. Persons and Family*, Deel IV, hoofdstuk 2 Persons, Leiden: Brill 2007.
- Pintens 1999
W. Pintens, 'Over de europeanisatie van het familierecht', *FJR* 1999-12, p. 238-243.
- Plasschaert 2002
J.N.E. Plasschaert, *Burgerlijke stand*, Amsterdam: Register Amsterdam 2002.
- Punselie 2007
E.C.C. Punselie, *Naamrecht*, Monografieën Familie, Jeugd en Recht Deel 4, Den Haag: Sdu Uitgevers 2007.
- Raad voor het Jeugdbeleid 1985
Raad voor het Jeugdbeleid, *Kinderen met name noemen. Een advies over de herziening van het naamrecht*, Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur 1985.
- Report Committee 2001
Report of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, twenty-fourth and twenty fifth session 2001.
- Rijkswet op het Nederlandschap editie 2007-2008
Rijkswet op het Nederlandschap met Uitvoeringsbesluiten en de Handleiding voor de toepassing van de Rijkswet op het Nederlandschap editie 2007-2008, 's-Gravenhage: Elsevier Overheid 2006.
- Rutten 2002
S.W.E. Rutten, 'Islamitische naamgeving en de Nederlandse rechtsorde', *Migrantenrecht* 2002-5, p. 144-153.
- Salzgeber, Stadler & Eisenhauer 2002
J. Salzgeber, M. Stadler & R. Eisenhauer, 'Der Familienname als Identitätsmerkmal. Psychologische Probleme bei (Familien-)Namensänderungen des Kindes nach Trennung/ Scheidung und Wiederverheiratung', *Familie, Partnerschaft und Recht* 2002-4, p. 133-138.
- Tomson 2005
H. Tomson, 'Voornamen, het moet niet gekker worden', *Burgerzaken & Recht* 2005-9, p. 382.
- Uit het adviesbureau, Afghaans namenrecht 1996
Uit het adviesbureau, Afghaans namenrecht, *Burgerzaken & Recht* 1996-10, p. 177.
- Vlaardingerbroek 2005
P. Vlaardingerbroek, 'Achternaamswijziging na echtscheiding', *EchtscheidingsBulletin* 2005-2, p. 21-29.
- Vlaardingerbroek e.a. 2008
P. Vlaardingerbroek e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer 2008.
- Voorduyn 1837
J.C. Voorduyn, *Geschiedenis en beginselen der Nederlandse wetboeken, volgens de beraadslagingen deswege gehouden bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal*, deel II, 1837.
- Vrieze 1940
A. Vrieze, *De strijd om de geslachtsnamen*, Alphen aan den Rijn: N. Samsom n.v. 1940.
- Van der Wiel 2003
N.S. van der Wiel, 'Meer keuze en vrijheid bij naamskeuze', *Burgerzaken & Recht* 2003-10, p. 382-383.
- Wortmann 1997
S.F.M. Wortmann, 'Voor wie ik liefheb wil ik heten. Wijziging van het naamrecht', *Ars Aequi* 1997-7/8, p. 507-512.

Wortmann 2003

S.F.M. Wortmann, 'Heeft het naamrecht nog bestaansrecht?', *FJR* 2003-3, p. 44-48.

Zöller 1975

P. Zöller, 'Der Vorname des Kindes in der Qualität eines schutzbedürftigen Moments der kindlichen Entwicklung', *Zeitschrift für Das Gesamte Familienrecht* 1975-11, p. 614-618.

Zuijdwijk 1992

H. Zuijdwijk, 'What's in a name?', *Ars Aequi* 1992-5, p. 245-253.

Samenstelling Werkgroep liberalisering naamrecht

- Drs. W. Dronkers, Ministerie van Justitie, Immigratie- en Naturalisatiedienst
- Prof. mr. G.R. de Groot, Universiteit Maastricht
- Mr. E.W.M. Gubbels, Gemeente Amsterdam, Dienst Persoons- en Geo-informatie/Adviesbureau NVVB
- Mw. mr. A.E. den Hertog (secretaris), Ministerie van Justitie, directie Control, Bedrijfsvoering en Juridische Zaken
- Mw. mr. H. Lenters (voorzitter), Ministerie van Justitie, directie Justitieel Jeugdbeleid
- Mr. R.S. Tenge, Ministerie van Justitie, Dienst Justis
- Prof. mr. P. Vlaardingerbroek, Universiteit van Tilburg